

România literară

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundatia România literară
Director general
Nicolae Manolescu

20 - 26 decembrie 2000
(Anul XXXIII)

50

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

25 de ani de la
moartea lui

DINU PILLAT

● Evocări de
Cornelia Pillat,
Monica Pillat,
Theodor Enescu,
Virgil Ierunca

(pag. 12-13)

Cine l-a inventat pe Vadim

PRESA politică românească și-a spălat multe păcate prin felul în care a "monitorizat" campania electorală dintre tururile de scrutin. Deși Institutul European pentru Media (I.E.M.) sustine, într-un raport recent, că presa s-a dovedit, cu această ocazie, partizană, trebuie precizat că partizanatul a fost de fapt o aproape unanimă condamnare a extremismului. Excepția a făcut-o un ziarist devenit, de cîtiva vreme, *Ghiță contra* al mass-media și presei, care a numit campania împotriva liderului P.R.M. "linșaj mediatic". Toți ceilalți jurnaliști, comentatori politici sau analiști au investigat și examinat atitudinile ultranationaliste, teroriste, xenofobe, rasiste ale lui Vadim și ale unora dintre candidații P.R.M. (între timp, senatori și deputați) pentru Parlament. Gaz pe foc au pus nu doar scorul incredibil al lui Vadim și al partidului său în turul întâi, dar și incidente violente, cum ar fi înjunghierea unui finăr de către un membru P.R.M., agresiunea contra lui Mircea Dinescu, unde protagoniști au fost membri ai aceluiași partid, din care făcea parte și dezaxatul care i-a aruncat în față președintelui Constantinescu vopsea albastră. Astfel de comportări au reprezentat revelatorul pentru coeficientul de risc pe care electoratul românesc și-l asumă voîndu-l pe Vadim și pe ai lui. Tot soiul de indivizi certați cu legea, bătăuși notorii, văzuți la televiziune în repetate rînduri ca incitatori la violență, au obținut imunitate pe 26 noiembrie, printre ei și un editor al unui hebdomadur de scandal care a publicat mai demult liste cu politicienii și oamenii de cultură români de origine evreiască, lucru neîntîmplat nicăieri în Europa de astăzi și care numai în România a putut trece nesancționat.

Imi vine să spun că presa s-a trezit în ceasul al doisprezecelea. Chiar dacă e mai bine mai firziu decît niciodată, lecția alegerilor din anul 2000 n-ar trebui uitată. E cazul să recunoaștem, apoi, fără supărare, că Vadim este, în bună măsură, creația aceleiași mass-media și aceleiași prese care s-au ridicat acum, în cor, împotriva lui.

Înainte de orice, e vorba de o anumită toleranță față de comportamentul unui om care nu și-a descoperit de azi, de ieri vocația de terorist politic. Presa l-a tratat de obicei ca pe un saltimbanc, dar nu ca pe un pericol public. Ba chiar, un jurnalist, care nu l-a cruțat cîtusi de puțin, scria cu cîteva săptămîni în urmă că Vadim și ai lui, n-ar fi capabili, dacă ajung la putere, să instauzeze dictatura, fiind ei niște simpli neisprăviți. Rationamentul e profund greșit: Hitler și Stalin tot niște neisprăviți au fost și au făcut ce au făcut pînă la urmă.

În al doilea rînd, a lipsit o analiză cu adevărat temeinică a ideologiei extremiste a lui Vadim, a surselor ei de alimentare, a tradițiilor ei în istoria românească. Liderul P.R.M. are, se știe, o publicație în care, de zece ani și jumătate, pot fi citite, săptămînal, nu doar pamflete scrise cu talent (ce e al lui e al lui), chiar dacă paranoice și mitomane, dar atacuri susținute și coerente la adresa democrației, texte antisemite fără perdea, elogiile ale ceaușismului și altele care cad sub incidenta legii. Vadim nu e pur și simplu poetul cu gură spurcată, el e un infractor ideologic și moral care trebuia exclus din viața publică. Sigur, nu e aceasta treaba presei, dar, dacă ea ar fi semnalat cu seriozitate zatul național-comunist din publicistica lui Vadim, instituțiile abilitate s-ar fi sesizat din vreme.

În al treilea rînd, și aceasta stătea în puterea presei, Vadim trebuia supus embargoului. E limpede acum că el și-a obținut procentele din primul tur îndeosebi grație aparițiilor televizate. Profitînd cu nerușinare de așteptările oamenilor (cărora le place să fie căinați, să audă din gura altora cît le e lor de greu), Vadim nu s-a mărginit să fie populist și josnic, dar a încercat să speculeze unele pulsivni naționaliste, lovind în maghiari, sugerînd (în văzul a cîteva milioane de telespectatori) că unii dintre adversarii lui politici sînt evrei, că alții sînt agenți KGB, coborîndu-se la atacuri *ad personam* din care n-au lipsit detalii fiziologice și patologice, toate acestea cu acordul moderatorilor panicați și paralizați.

(Continuare în pag. 18)

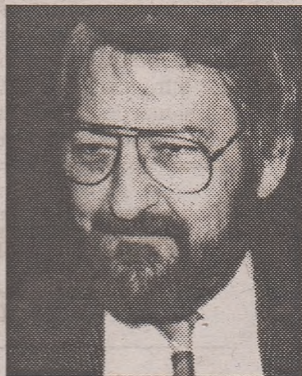
Un referendum zilnic

(pag. 22)

Inedit

Ultimul interviu cu LAURENȚIU ULICI

(pag. 3,14)

Mircea CĂRTĂRESCU:

O POEZIE ADEVĂRATĂ

(pag. 11)

Poveste de
Crăciun

(pag. 21)

Patronul „Universului”

(pag. 9)

CONTRAFORTde *Mircea Mihailescu*

Balada chirurgilor iresponsabili

PUTEM să-i spunem oricum, că lui tot nu-i pasă: "omul nou" ceaușescian, "nostalgicul comunismului", "frustratul reformei", "dezamăgitul politiciii", "analfabetul civismului" și oricâte alte sintagme meșteșugite. Nici una din aceste formule nu va ajunge la el, pentru că el nu citește ziarele (și ar fi o aberație să credem că răsfoiește presa culturală!), nu cunoaște altă carte decât cea de poker, iar la televizor îl interesează doar dac-a ieșit sau nu miliardul și filmele deochete de după miezul nopții. E un ins plin de aplomb, pentru care filozofia de crâșmă și rapiditatea orientării în peisajul infracțional al străzii sunt supremele valori sociale și morale. Baza personalității lui a fost pusă, ce e drept, sub Ceaușescu, atunci când lui, sau părinților lui, li s-au spălat complet creierile. Însă evoluția spectaculoasă întru nemernicie a început-o în așa-zisa "libertate".

O libertate care, în România, a început cu o minciună și a continuat cu o crimă. Au urmat alte minciuni, intersectate de diverse alte crime, ba în masă (vezi mine-rii), ba individual (vezi răfuielile cvasicotidiene între bandele de escroci). Vreme de zece ani, acești nefericiți n-au avut un model pe măsura aspirațiilor și așteptărilor furibunde încurajate de gurile strâmbe de minciună ale politicienilor. De la an la an, de la mandat la mandat, de la președinte la președinte, au așteptat ca laptele și mierea să curgă din abundență în gurile lor larg căscate, gata să le astâmpere gustul de cocleală după noaptea de amor promiscuu și băutură contrafacută.

Printr-un straniu proces de transfer al responsabilității, votanții — îngrijorător de mulți — rămași și după turul al doilea sub vraja lui Vadim își imaginează că amenințările răcnite de acesta nu-i privesc defel pe ei, ci pe ceilalți. Fatală eroare! Dacă iubitorul de maidanezi va avea vreodată prilejul să-și pună în practică ideile, după ce-i va lichida pe stadioane, cu mitraliera, pe țigani, pe unguri, pe evrei, va fi obligat să dea în continuare de muncă asasinilor plătiți (nu-mi imaginez, totuși, că pe trăgaci va apăsa el însuși! Și nici Dolănescu, Gheorghe Zamfir sau Irina Loghin! Ce e drept, de Ilie Neacșu n-aș garanta!) Logic, vor urma la rând românii: mai întâi intelectualii ("trădătorii de țară", "jidăniții", "gedesiștii" etc.), odioasele "elite", iar mai apoi orice român neconvenabil interjecțiilor dictatoriale emise de gușa prezidențială.

Și astfel se va închide cercul libertății de care ne-am bătut joc și al democrației nemeritate. E inutil, acum, să reamintesc responsabilitatea celor care timp de zece ani au dus-o din minciună în minciună, din escrocherie în escrocherie și din incompetență în incompetență. Răul făcut României e oricum imens. O populație frustrată, oligofrenizată de mizerie și încurajată să coboare adânc în subsolurile neființei de posturi de televiziune iresponsabile și de-o presă cotidiană rapace nu găsește alt răspuns decât băta, cuțitul și mitraliera. Nu știu, în clipa de față, cum din sălbăticiei ce vād soluția în violență și crimă (o treime din populația adultă a țării, ca să nu vorbesc și de celelalte sute de mii aflate încă pe băncile școlii, pentru care sala de clasă e o prelungire a maidanului, iar curtea liceului o anexă a Bronx-ului) vom putea modela cetățeni de care are nevoie Europa.

Degeaba ne lamentăm noi de zece ani că acel zero virgulă ceva din buget alocat culturii se va răzbuna cu vârf și îndesat. Degeaba urlăm din răspuțeri că o țară în care învățământul lăsat în paragină a devenit anticamera infracțiunii, iar profesoria sărăcită și batjocorită se va transforma în agenți ai primei forțe extremiste ce se va ivi la orizont. Din moliciunea fotoli-

ilor parlamentare, din dulceața motăielii ministeriale, din legănarea toropitoare a jeep-urilor, nefericirea devenită agresivă a "boborului" le pare doar umbra mută, proiectată pe pereții unei peșteri de vis, a unei irealități cu care n-au nici o legatură.

Și cu adevărat nu au! Ca orice individ ce mizează pe instinctele primare, Vadim a intuit la perfecție nevoile populației disperate, debusolate, animalizate. El nu exagerează aproape niciodată în prima parte a discursului său — atunci când demască. În schimb, minte de îngheață apele când spune că are soluții. Ce soluții poate avea cineva care e, el însuși, produsul suta la sută al lumii născută din minciună, fațamencie, duplicitarism și nesimțire? Dacă ar fi ceea ce spune cu adevărat, Vadim ar trebui să-ți asume toate afirmațiile — inclusiv cele cu mitraliera, cele antisemite și cele rasiste. Îl asigur că la halul de idiotizare la care au ajuns o mare parte din români n-ar fi pierdut nici un vot. Ba dimpotrivă. Pentru că, de câțiva ani, românii așteaptă o combinație de Rambo și doctor Menghele, asezonat cu ceva Goebbels și cu o fărâma de casa de nebuni.

Din nefericire pentru el, Vadim nu iese din logica post-comunistă. Prizonier al propriilor susținători, "tribunul" a făcut enorma prostie să promită soluții. Și încă soluții urgente. Credibilitatea i-ar fi crescut îngrijorător dacă s-ar fi rezumat doar la capitolul cu exterminarea pe stadioane, fără să-l menționeze și pe cel cu "cina creștină". Pentru alegătorii săi, "autoritarism" și "extremism" înseamnă un singur lucru: că ei își vor vedea de discotecă, de cheful, de micile infracțiuni, iar Vadim le va da vilele confiscate de la țigani și îi va hrăni cu caviar la polonic. El se adresează unui electorat pierdut în reverii fascisto-naziste, dar cu așteptări infantil-comuniste!

Oricât ar părea el de rupt de clasa politică românească, Vadim reprezintă doar exacerbarea minciunii și a fraudei inventate de foștii și actualii guvernanți. Nu e nici o surpriză că Irina Loghin, vajnica guristă de-anțar, ar vrea să schimbe tehnica unduirii omușorului cu aceea a cătușei puse d-lui Rasdaq. Surprinzător e doar că Vadim se visează (cred că nici nu-și dă seama de asta!) o combinație de Iliescu și Constantinescu: justițiar cu gura (pentru că nu-l costa nimic!) și facător de minuni la nivel de frigider (ceea ce l-ar costa enorm!) Nici imaginația, nici cultura de liceu de cartier etalată în fața unei populații de cartier fără liceu, nici oamenii care-l înconjoară nu vād dincolo de imbecilitatea comunistoidă. Ce e drept, un comunism menit să le apere privilegiile și să le protejeze Mercedesurile și vilele. El va trebui să rezolve nu doar bovarismele unei populații xenofobe, ci și dilema existențială a curvei care, surprinsă de polițiști în timpul exercitării funcțiunii, s-a adresat reporterului T.V. cu un perfect sânge rece de politician versat: "Aici am ajuns! Aștia nu ne lasă nici să muncim, nici să ne futem!"

Aici a pierdut Vadim: în decizia de a fi ceea ce este. Adică un continuator al celor mai inculți dintre comuniști. N-am să înțeleg niciodată cum un ins care se iluzionează cu harurile sale culturale a fost capabil să scrie versuri de proslăvire a celei mai agresive dintre analfabetele României! Schimbând, pe ultima sută de metri, discursul, el a dovedit că nu e extra-sistemic, ci intra-sistemic. El aparține culturii politice dezvoltate în România il ultimii cincizeci de ani. O cultură politică bazată pe minciună, incompetență, nerușinare, fari-seism și vulgaritate. O cultură a behăitorilor care pretind că au soluții, când ei sunt parte a problemei. Tragedia lui Vadim este că el nu e tămăduitorul, ci bisturiul uitat în burta pacientului de niște chirurși iresponsabili.

POST-RESTANTde *Constanța Buzea*

IN răstimp, v-am citit și recitat placheta de versuri. Sunt convinsă că i s-ar fi potrivit ca o manșă titlul *Codul galben*, cel preferat de dvs. nefiind încă acoperit de conținut. Mi-am notat pe margine momentele în care am vibrat, și

am subliniat cu linie ușoară pe pagină lucrurile care mi-au plăcut. Colecția mea insolită arată extraordinar. Puse unele sub altele, versurile cele mai bune ale cărții fac împreună un poem nou, pe care vi-l propun ca exercițiu de supunere și ca joc profitabil. Am dedus din scrisoare că v-ar interesa să primiți lecții de grație, sfaturi, o intervenție utilă în sortii dvs., că vreți să vi se explice și să învățați. În meseria noastră însă, așa ceva nu e cu putință. Ne putem însă juca pe Text. Putem suprima și putem adăuga, putem găsi expresia cea mai fericită, similare expresive pentru sintagmele plate, putem schimba topica. Putem face dintr-un poem kilometric unul de câteva versuri și putem comprima un text retoric la dimensiunile și concentrarea unui aforism. Și acum, iată poemul pe care vă rog să-l semnați și, de ce nu, să-l transcrieți în sumarul cărții la care ați început să lucrați. Cu el în fața ochilor, jocul dvs. liric va fi mai sigur, și poate că de la acest poem vi se va trage o miraculoasă schimbare la față: "Cine este poetul? Este cel care se are bine cu Stăpânul Vasului. // Amurg sufocat, / Nori cresc din haos letargic, / noaptea trece. // Oglinda e dulce ca mierea / Și râde iarăși / Ca după o boală lungă. // Tu, Doamne, / Privindu-ne-n piept de pe cruce, / Noi am tacut. // Osteniți de sfială vom pierde / Minutele în dansul febril al balanțelor, / gândurile în labirint. // În fierăria ceasomicului, / Ochiul metalic - sistolă / Prelinsă pe sclipirile lunii. // O salamandră la rever, / Și larma lacrimilor. / Mă voi întoarce, / Voi trăi ca printre alge. // Sever ca o spovedanie verbală / Împarte povara. // Somn jumătate, / Jumătate de față dormind. // Mila păcii / Vai vouă, vai nouă în viațelul zilei. / Crucea rămâne. // Cutremur. Cărțile cad, / Curge sângele lor pe covor. / File mușcate pe margini / De diavol. // Cuie de ape solide / Nasc ameteala și febra. / Iubirea - os smuls dintre dinții / Cănelui. / Și iarăși amurgul își caută marginea". (Ioana-Meda Pașca, Gâlgău, Salaj) ☒ Mi-a plăcut să află cândva, și să cred că, propagându-se lent în văzduhul planetei bătaia de aripă a unui fluture agonice provoacă undeva, la capătul lumii, un uragan. La fel de mult mi-ar plăcea să află că există ființe îndelung răbdătoare și înțelepte care își trimit mesajul în aprilie și-abia din noiembrie încep să aștepte răspuns. Nerăbdarea ca și pripeala sunt uneori în stare să strice bunul mers al lucrurilor. Scrisoarea din mai se poate pierde pe drum, ca și răspunsul din august. Între o întrebare serioasă și răspunsul convenit ei trebuie avut în vedere și trebuie lăsat un răgaz, o vară și-o toamnă la lucru, cât îi trebuie și florii să se facă fruct desăvârșit, și cât îi trebuie falfăitului agonice să adune într-un uragan. (Laurențiu Gunesch, Brașov) ☒ Îmi pare rău să vă spun că truda vă e în zadar. Nici limba română nu e prea sigură în vers, ca un dirijor nesperios la pupitru, care nu știe bine partitura. Între *Invocație*, *Timp* și *Getica* am ales-o pe prima, pentru ilustrare: "Spală creiere cu dero! / Redu indivizi la zero! / Soră lume, lumă soră, / Caracatița - comorră. // Soră lume, frate nimeni / Cu taraf, cu ipochimeni / Evadarea din modul / Este hrubă și pendul!" De fapt, ce ați vrut să spuneți? (G. Neamț, Năsăud) ☒ De ce spuneți: "Îngăduiți cu sfială și smerenie unui adolescent să vă tulbure liniștea", când corect ar fi fost: "Îngăduiți unui adolescent sfios și smerit să vă tulbure liniștea"? Cum adolescentul cu pricina sunteți chiar dvs., și pe deasupra și "semicentenar (+2)", adică în vârstă de 52 de ani, stilul ultraceremonios iată că vă joacă festa încă din preliminarii, un ușor ridicol siropos vă pândește în fiecare rând pe care-l așterneti pe hârtie. Bineînțeles că vreți, surprins și plin de uimire să dau un citat, și iată că o fac nu mai puțin surprinsă și plină de uimire: "Acum, când lumina însăși tinde să ia culoarea cinică a dolarului, sunt oare ridicol scriind, sau, mai exact *incercând* să scriu câteva gânduri izvorâte din teamă? Teamă că persoana mea nu face tot ce poate în această *calatorie inițiată*, (eu cred în reîncarnarea trupului și cultivarea spiritului), numită viață." Și încheiați cu această formulă prețioasă până la leșin: "Cu emoția așteptării răspunsului pentru efemerul călător dintre noapte și zi care este subsemnatul..." Se pare că persoana dvs. face, dar, din păcate, nu mai mult decât poate să facă, adică să producă, fără să-și dea seama de efectul lor real, texte eroice precum acesta: "Nămeți de tristețe / întunecă parșiv / Cărarea-mi spre al lumii gingaș labirint. // Deodată, lângă clepsidra / vicleană și rece, / O mână de fată, / - creangă de aur - / neofilită de vreme. // Atât / Atât și sunt gata / să lupt / cu mine / cu Timpul, / cu mine!". Ce înseamnă să pui punct după semnul exclamării, aceasta chiar că nu mai interesează pe nimeni. (Nicolae Popcov, Loco) ☒ "Cu talpa cusută, / Cu mâna chircită, / incheietura scrântită, / Uscată, ușoară, / Cu coapsa din șold ruptă, / Mă înșirui pe drum desfăcută, / Alerg la tine-n convoi... Și dvs. visați cu ardoare să fiți *ghidată, sfătuită și publicată*, înfrigurată de spectaculoase aberații și nerăbdătoare să le faceți cadou ciitorilor! Întâi și-ntâi descoaseți-va, deschiriciți-va, vindecați-va șoldul și incheietura și reveniți-va și din desfăcătura, și pe urmă vom mai vedea ce este de făcut. (Cristina Pufu, Pitești)

România literară

Director: **Nicolae Manolescu**

Redacția: Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Constanța Buzea (poezie, proză), Adriana Bittel (externe), Marina Constantinescu (teatru), Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică), Cristian Teodorescu (publicistică), Eugenia Vodă (cinema), Nina Pruteanu, Ecaterina Ionescu, Simona Galațchi (corectură).

Correspondenți din străinătate: Gabriela Melinescu (Stockholm), Dumitru Radu Popa (New York), Rodica Binder (Koln).

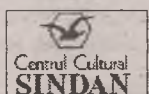
Tehnoredactare computerizată: Fundația "România literară", - Anca Firescu (secretar de redacție), Mihaela Ivan, Ionela Stanciu. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

Administratia: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 251100996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 251100296100089. Mihai Pascu (director executiv), Mirona Laudă (economist principal), Corneliu Ionescu (difuzare, tel. 650.33.69.), Mihai Minulescu.

e-mail: romlit@romlit.ro<http://www.romlit.ro>

Revista "România literară" este editată de Fundația "România literară" cu sprijin de la Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii,

Fundația pentru o Societate Deschisă România

Ambasada SUA, secția culturală-presă

LAURENȚIU ULICI - Ultimul interviu

ULTIMA zi din viața unui om are ceva din incendiul marilor evenimente. Biroul lui Ulici, în ultima lui zi, miercuri, 15.11.2000, este scaldat în amintirea mea de această lumină. Secretara lui, ca un personaj bine integrat unui posibil scenariu al destinului, le ordonează pe cele câteva alte personaje care aproape că tropăie de nerăbdare în anticameră. Aflat în afara acestei fotografii gogoliene, citesc pe fețele lor că știu bine scenariul. Îmi fac loc, fiind convins că trebuie să înregistrez ultimul dialog. Laurențiu Ulici, care ținuse mult să mă asigure de promptitudinea întâlnirii, strălucea de prospețimea zilei.

Aceasta era vibrația din preajma biroului său, aglomerat de musafiri, dar și de mobilele vechi, încărcate de elemente sculptate, care arătau că își găsiseră locul în spațiul acela strimt, după o perioadă de orgolioasă stinghereală. Laurențiu Ulici nu avea mincile suflecate, ca să-i pot aprecia brațele vînjoase, nu avea cămașa desfăcută, dar energia ce licărea pe chipul lui mă împinge și acum spre aceste iluzii. Avea un sacou, rigid bine încheiat, iar barba lui mohorită acoperea triunghiul îngust al cămășii. Răspundea cu poftă, utilizând din plin cele două instrumente, cu care era bine dotat: logica și cuvântul bine șlefuit și tăios. Mi-am închipuit că se pregătise pentru un ultim asalt în campania electorală. Tirgoviște a rămas unul din orașele PDSR-ului, mi-a spus. Nu era disperat, dar nici nu voia să piardă, fără să aplice leviatanului câteva lovituri mortale. Replicile lui dovedesc această dezinvoltură. A căutat să iasă de sub molozul locurilor comune, pe care oamenii politici l-au deșertat în acele zile peste România. A ajuns la mărturisiri grave: cu glas stins, pierdut în barba lui sirmoasă, mi-a spus că România, în 2002, dacă merge la fel, nu va mai exista. Banatul și Ardealul vor pluti spre alte zări... Eram convins, când m-am despărțit, că opiniile lui vor disloca multe suflete, acolo unde va merge. Când secretara, a doua zi, mi-a comunicat sumbra veste, sufletul meu năucit, căutând o salvare pe moment, s-a lipit de schijele acelor ultime vorbe, uimitor de dureroase. Mă temeam chiar să nu găsesc în dialogul înregistrat explicația acestui absurd, care-l lovise din plin. Nu puteam să pun stavilă unei voci destrămate, care-mi repeta jignitor, în ritm de slogan, că asistasem la ultimul său discurs public.

Domnule Ulici, cum ați primit mesajul intelectualilor care cer alierea celor patru candidați la prezidențiale, ale căror nume sînt cunoscute deja, astfel încît unul dintre ei să ajungă în turul doi alături de candidatul stîngii, Ion Iliescu?

Cum bine se știe, o idee justă, dacă este enunțată într-un moment nepotrivit, poate deveni o idee ridicolă. Apelul la care faceți referire, dacă era făcut înainte de începerea campaniei electorale, mai avea un sens. Acum el nu are decît două semnificații: ori este o prostie, ori, o diversiune.

Observațiile dv. sînt foarte dure. Aveți în vedere și faptul că în fruntea acestei liste stau personalități care au și exercițiul politic. Ce înseamnă diversiune în acest caz?

E adevărat, sînt persoane care sînt dincolo de orice banuală, în legătură cu capacitatea lor intelectuală. Dar nepriceperea lor politică este evidentă. Acolo se vede o înclinație proprie intelectualului de a confunda realitatea cu propriile imagini despre realitate. Această desprindere de realitate este evidentă. De ce? Pentru că intelectualii interpretează. El confundă realitatea cu interpretarea realității. Intelectualul, ca să merg mai departe, este un hermeneut al istoriei.

Dumneavoastră ați spus că ar putea fi și un scenariu, a doua variantă după cea a naivității. Despre ce fel de diversiune este vorba?

Nu cred totuși că este vorba de o diversiune. Nu înțeleg încă subtextul acestei diversiuni, dacă există. E vorba, mai degrabă de un gest pueril, pornind din această confuzie pe care am amintit-o mai înainte.

Un simț de adevăr, de realitate există chiar în intenția acestui apel. Faptul că s-a mers pe ideea ca fiecare formațiune politică să fie reprezentată de un candidat la prezidențiale nu a dezavantajat, în aceste condiții, cînd stînga are alți susținători, partidele de centru-dreapta?

Acum, lucrurile sînt foarte limpezi... Asta este situația. Fiecare partid din zona centru-dreapta este reprezentată de un candidat. Acest apel dacă nu este o prostie, atunci este o încercare a liberarilor de a trage spuză pe turta lui Stolovan. Atîta tot. De ce n-a apărut apelul cînd s-a văzut că formațiuni politice, care ar fi trebuit să se afle pe aceeași parte a baricadei, au ridicat, prin gîlceava lor, enorm de mult procentul PDSR-ului! De altfel, acest procent este artificial, pentru că PDSR-ul n-a făcut nimic în opoziție. PDSR-ul nu are nici o realizare. România Mare, ca să continui, nu are nici o realizare. Dacă PDSR-ul mai are un program, care ar putea să conteze, România Mare nu are nici atît.

Cum explicați procentele mici ale

formațiunilor de centru-dreapta, ale CDR 2000 de fapt, în toate sondajele de pînă acum?

Pornesc de la faptul că aceste sondaje nu reflectă starea de fapt a românilor. Reflectă doar o stare aparentă a românilor. Eu nu acuz aceste sondaje de diversiuni. Ele sînt foarte corecte în litera lor. Nu sînt corecte, însă, în spiritul lor. Aceste sondaje nu au cum să sesizeze starea adîncă a societății. Ele reflectă doar starea aparentă. Această stare vine din nemulțumirile acumulate pe parcursul ultimilor patru ani de guvernare. Dar eu rămîn convins că românii, care nu sînt, cum să spun, nici rudimentari, nici neateniți, se vor gîndi cînd vor vota la singurul lucru care contează. Și anume - la justetea ideilor. Nemulțumirile au venit din insuficiența punere în practică a unor idei corecte, în cadrul guvernărilor de după 1996. În vreme ce guvernarea anterioară avea calitatea punerii în practică; numai că ideile nu erau corecte. Problema românilor este acum să aleagă între idei, între idei corecte și idei incorecte. Îmi pare rău că nu avem votul uninominal, prin care să poată fi aleasă persoana. Oricum, votul rămîne pe listă, iar pentru români important este să înțeleagă ce vor aceste partide, care le este ideologia. Or, din acest punct de vedere, ideile cu care merge stînga sînt idei neproductive pentru România. Ca să fiu mai convingător, vă voi da și un exemplu... PDSR-ul susține și el proprietatea, dar o susține doar în sensul din Constituție, care este un sens profund greșit. Chiar un sens ticălos. Problema proprietății nu este garantarea dreptului proprietății, ci garantarea proprietății. E insuficient să asiguri doar dreptul, important este să se garanteze proprietatea. Or, PDSR-ul n-a făcut nimic ca să schimbe aici lucrurile.

Ați adus în discuție Legea proprietății... Toate partidele au căzut de acord mai de mult că aceasta lege ar trebui să fie cit mai repede aprobată. Au existat, în acest sens, discuții preliminare și, iată, acum, în plină campanie, legea a fost blocată. Care este motivația partidelor din CDR 2000, care inițiaseră acest proiect?

În fine, s-au trezit și țărăniștii... E bine și în acest moment că s-au trezit. Compromisurile erau foarte mari. Această lege a proprietății, a restituirii imobilelor naționalizate, pe lîngă faptul că era proastă din start, a mai fost și îmbicsită pe parcurs cu amendamente rele propuse de PDSR. Decît să fie făcută o lege proastă, mai bine n-o faci deloc.

Cum priviți polemicele celor doi tehnocrați, Mugur Isărescu și Theodor Stoilojan, care reprezintă sectorul centru-dreapta?

Amindoi sînt specialiști în finanțe, amindoi au politici liberale, deosebirea fiind doar aceea că Isărescu și-a păstrat independența.

Tot ce-ați spus este corect, mai puțin aprecierea că amindoi ar avea politici liberale. Eu constat doar că politici liberale are Isărescu. Stoilojan, deși este susținut de PNL, nu a dovedit prin nimic că ar fi de orientare liberală. Dimpotrivă, după ceea ce a susținut în campanie, el arată ca un adept al PDSR-ului.

Care au fost dificultățile lui Mugur Isărescu?

Dificultățile oricărui independent. E foarte greu într-o lume politizată să acționezi ca independent, chiar dacă există o anumită greață față de politic la nivelul electoratului. E foarte greu să-ți faci o campanie electorală fără să ai o susținere politică largă. Legătura cu CDR-ul, care îl susține evident, nu este receptată ca fiind directă. A fost și o chestiune de curaj ca să se aventureze ca independent. Presupun că domnul Isărescu n-a riscat să meargă în chip explicit pe mina CDR-ului, datorită contextului și imaginii pe care o avea CDR-ul la un moment dat.

Drumul pe care l-a luat acum PNL-ul este determinat de anumite grupuri, care au interese personale?

Cred că e vorba doar de interesele unei singure persoane, care crede despre sine că este un mare om politic. E vorba de domnul Stoica, ministrul Justiției. O fi un bun profesionist, dar nu are calități de om politic. E adevărat că există și un grup care are interese, e vorba de grupul celor care au mai fost la guvernare cu PDSR-ul.

Ce greșeli mari a făcut PNȚCD-ul, în negocierile cu celelalte partide aflate la guvernare, astfel încît să ajungă acum un partid demonizat, cum spuneti dv.?

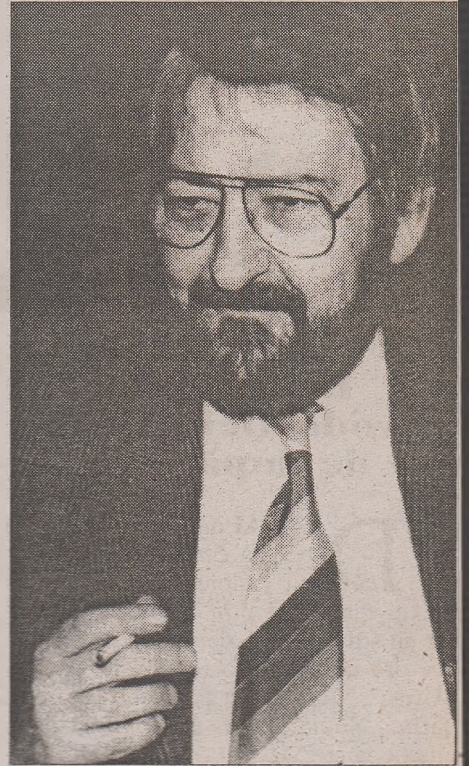
Prima greșeală a fost aceea că, în primăvara lui 1997, nu a declanșat alegeri anticipate. Atunci s-au văzut clar blocajele de la nivelul guvernului. S-a văzut clar că partidele din CDR nu-și pot pune în pagină programele. Sînt convins că atunci ar fi putut obține o majoritate confortabilă în Parlament. Atunci nu ar mai fi avut nevoie de coaliția cu PD-ul care a fost o coaliție împotriva naturii între stînga și dreapta. A urmat un șir de greșeli la nivelul Executivului... Urișe, incomensurabile!... Aș mai aminti aici o greșeală a PNȚCD-ului, cînd a promovat Ordonanța 9, la presiunea PD-ului, ordonanță care denota un spirit populist în materie de protecție socială. Atunci cînd au fost acordate disponibilizațiilor din minerit cite 24 de salarii. A fost incurajată nemunca. Efectele au fost tragice... Românul, care și așa nu a fost prea obișnuit cu munca în comunism, și-a diminuat și mai mult motivația muncii. Spiritul acestei ordonanțe a fost apoi promovat în toate domeniile de activitate economică, cînd a fost vorba de disponibilizări. Cu acei bani se puteau pune bazele unui început al dezvoltării economice, banii ar fi fost folosiți pentru cei care voiau să muncească.

Cum explicați faptul că doi foști prim-miniștri, proveniți din PNȚCD, au fost aruncați de partid peste bord, iar ei după aceea s-au distanțat de politicile partidului?

Greșeala a fost că au fost aduși cei doi în fotolii de prim-miniștri... S-a văzut aici că nici PNȚCD-ul nu era pregătit pentru a avea oameni în Executiv la acest nivel. N-au avut un prim-ministru, n-au știut să găsească un om care să aibă anvergură intelectuală și exercițiu practic de a conduce.

Care a fost poziția președintelui Constantinescu, care era atașat de PNȚCD?

E adevărat, Emil Constantinescu este atașat de PNȚCD. Nu este nici o nenorocire... Însă PNȚCD-ul n-a avut candidat nici pentru alegerile prezidențiale de acum. Cît privește rolul d-lui Constantinescu la comiterea acestor greșeli grave ale PNȚCD-ului, vreau să spun că domnia sa și-a luat rolul de negociator în serios. Din momentul în care a devenit președinte, nu a mai fost omul PNȚCD.

Drumul politic al lui Emil Constantinescu s-a încheiat odată cu sfîrșitul mandatului din acest an?

N-aș zice. Se va vedea în curînd ca Emil Constantinescu va putea reveni în politică. Asta pe măsură ce românii își vor da seama că variantele, existente la această oră, nu sînt aducătoare de mari succese.

Ce schimbări mari prevedeti că va aduce PDSR-ul, cel puțin în domeniul cel mai important, cel al economiei? Faptul că a cerut și a obținut blocarea privatizării, dovedește, la prima vedere, că PDSR-ul vine cu strategii noi, poate amenințătoare pentru cei care au fost la guvernare între 1996-2000.

Ei încep cu glume... Nu cred în amenințările de acest gen. Vă reamintesc că, în 1996, și CDR-ul a amenințat că va scoate la iveală matrapazlicurile guvernului Văcăroiu. Nu s-a întîmplat absolut nimic. Nu a existat nici un caz ajuns în fața Justiției. Ba, mai mult, corupția s-a accentuat. Așa se va întîmpla și cu PDSR-ul, după 2000. Nenorocirea este că structurile de tip mafiot s-au dezvoltat. Ele sînt deasupra politicii.

În ce condiții UFD-ul se va desprinde de CDR 2000? UFD-ul a mai făcut o asemenea desprindere față de fosta CDR.

- Indiferent de situația care va surveni în urma alegerilor - că intra, sau că nu intra -, UFD-ul va merge pe cont propriu.

Credeti într-un guvern PDSR-PNL? Deocamdată, PDSR-ul exclude orice variantă de alianță cu PRM-ul.

E adevărat, PDSR-ul, mai mult decît partidele din dreapta, se arată un inamic față de PRM. Ei știu că prezența alături de PRM ar fi efectiv compromițătoare. Se vede o dorință a PDSR-ului de a-și schimba fața în ochii lumii, în fața Europei în primul rînd. Dar alianța dintre PDSR-PNL este o alianță împotriva naturii. Nu știu cum vor putea conlucra. PNL-ul doar în mod sinucigaș ar accepta să lucreze pe un program de stînga. Pentru România, este necesar un program liberal. Dacă PDSR-ul va accepta un astfel de program, de dreapta, va risca să-și atragă, pe termen scurt, antipatia propriului său electorat. Asta ar însemna o acumulare de energie negativă la adresa PDSR-ului într-o perioadă scurtă, ceea ce ar putea duce la alegeri anticipate. Sau la mișcări de stradă de o violență nemaiîntîlnită. Nemulțumirea electoratului față de CDR a fost de o anumită calitate, electoratul său fiind de o anumită calitate. Însă nemulțumirile electoratului PDSR față de PDSR vor veni dintr-o zonă de cu totul altă calitate. E vorba de oameni mult mai puțin pregătiți intelectual, mai puțin informați și mai atenți doar la ziua de azi.

Constantin Iftime

(Continuare în pag. 14)

Un critic care trece direct la subiect

În labirintul producției de cărți de după 1990

DE MAI mulți ani, în selecta revistă *Cuvântul*, semnătura lui Tudorel Urian apare sub texte care atrag prin franchise și printr-un stil operativ, de publicist care știe ce are de spus. Dar cine este Tudorel Urian? N-am reușit până în prezent să aflăm. Numele lui nu figurează în dicționar.

L-am întâlnit o singură dată, la o recepție la Palatul Cotroceni. Mi s-a înfățișat ca un tânăr cuviincios, care se apăra de lume cu un exces de politețe și cu o ironie timidă. Era secondat de soția lui, Liliana Urian, o ființă frumoasă și prietenoasă. Cei doi se înțelegeau din priviri și înaintau prin mulțime cu grija de-a nu stâneni pe nimeni, dar și cu bucuria copilăroasă *de-a vedea oameni*.

Nu mi-a venit să cred că tânărul acela ceremonios și stângaci era autorul comentariilor critice din *Cuvântul*, scrise cu atâta siguranță. Acum însă îmi dau seama că între felul lui de-a fi și felul de-a scrie nu există o deosebire chiar atât de mare. În articolele pe teme literare, Tudorel Urian este același observator binevoitor și politic din viața de fiecare zi. Ceea ce îl face dezinvolt ca autor - dezinvolt, direct și sincer până la o anumită impetuozitate - este desăvârșita lui competență. Nu știu cât se pricepe Tudorel Urian la viață, dar la literatură se pricepe.

Prima carte a sa, publicată de curând, *Proza românească a anilor '90*, îl prezintă ca pe un cititor profesionist care în ultimul deceniu a urmărit atent toate aparițiile semnificative din dome-

niul prozei. Citind cartea nu ai sentimentul că asisti patern la debutul unui tânăr, ci îți se pare că te lași condus de un ghid exersat printr-un labirint.

Totalitatea cărților apărute în România după 1990 constituie un asemenea labirint. Cele aproximativ 2000 de edituri (este adevărat, nu toate la fel de productive, dar, oricum 2000!) înființate exploziv după căderea lui Ceaușescu au pus în circulație zeci de mii de traduceri, de reeditări, de scrieri noi, fără să fie supravegheate îndeaproape de critica literară. Operele unor scriitori geniali s-au amestecat în librării - și în mințile cititorilor lipsiți de educație estetică -, într-un mod derutant, cu cărțile a numeroși veleitari. Orientarea într-un spațiu care altădată ne era familiar a devenit dintr-o dată o problemă.

Tudorel Urian face vizibile cărțile de proză cu valoare de reper din acest spațiu. Comentariile sale ne ajută să întrevădem o logică într-o realitate dezordonată.

Propagandă subtilă în favoarea literaturii

CRONICILE (care nu sunt simple cronici, ci sinteze critice lapidare, cu fugitive, dar edificatoare referiri la personalitatea autorului, la evoluția sa etc.) sunt repartizate în patru capitole: *Întoarcerea acasă*, *Seniorii epicului*, *Dilemele generației optzeci* și *Generația PC*. Primul capitol cuprinde comentarii privind cărți de proză care au dispărut un timp din conștiința publică din diferite motive și care acum, în sfârșit, ajung din nou la cititori. Prozatorii respectivi s-au aflat în timpul

comunismului în exil sau au avut regimul unor exilați în propria lor țară. Este vorba de Mircea Streinu, Mihail Villara, Ion D. Sirbu, Alexandru George, Stelian Tanase, Mircea Ghițulescu, Paul Goma, Alexandru Ciorănescu, George Astaloș, Ștefan Baciu, Alexandru Sever, Dumitru Țepeneag, Dumitru Radu Popa, Radu Jørgensen. Sub titlul *Seniorii epicului* sunt grupate cronici la cărțile publicate după 1990 de Nicolae Breban, Mircea Horia Simionescu, Augustin Buzura, Constantin Țoiu, Fănuș Neagu, Horia Pătrașcu, George Arion. Al treilea capitol prezintă cele mai recente manifestări din evoluția unor reprezentanți ai generației '80: Mircea Cărtărescu, Nichita Danilov, George Cușnărenco, Alexandru Ecovoiu, Liviu Ioan Stoiciu, Daniel Vighi, Justin Panța, Cristian Teodorescu, Razvan Petrescu. Iar în secvența inspirată intitulată *Generația PC*, sunt aduși în prim-plan, cu cărțile lor de proză, Ioan-Mihai Cochinescu, Dan Stanca, Horia-Roman Patapievi, Eugen Șerbănescu, Dan Perșă, Răsvan Popescu, Catalin Țirlea, Daniel Bănuțescu, Adrian Oțoiu, Petre Barbu, Horia Alexandru Căbuți, Horia Gârbea, Rodica Draghinescu, Claudia Golea, Jólán Benedek, Ioana Drăgan, Alex. Mihai Stoenescu. Este, să recunoaștem, o colecție bogată, o aproximare a unei epoci literare.

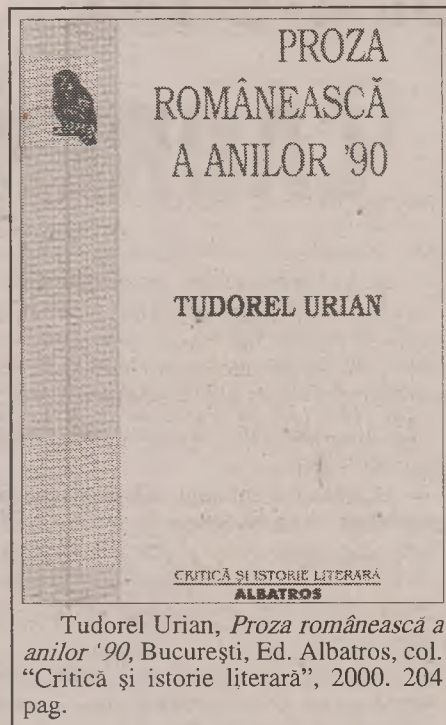
Aproape în fiecare cronică, Tudorel Urian trece direct la subiect, renunțând decis la introducerile teoretice, cu parada de erudiție aferentă, din care alți critici tineri fac un fel de scrisori de acreditare, pompoase, plicticoase și complet neconvingătoare. Iată cum încep cronicile sale, cu câtă rapiditate ne pun în temă:

"Mircea Streinu ar fi putut fi unul din marile nume ale literaturii române. Soarta a vrut însă altfel. I s-a rezervat un lung șir de accidente biografice, fapt pentru care notorietatea sa scriitoricească este astăzi mult sub cea la care i-ar fi dat dreptul să aspire uriașul său talent. Născut în anul 1910 la Cucușul Mare, în Bucovina, Mircea Streinu a murit, răpus de boală, la numai treizeci și de ani..."

"Proza lui Dumitru Radu Popa se naște dintr-o permanentă confruntare între raționalism și gnosticism. Emigrat în Statele Unite ale Americii, unde desfășoară o strălucită carieră universitară, scriitorul se arată aproape obsedat de mutațiile care se produc în tectonica sinelui în urma impactului produs de experiența trecerii prin două spiritualități atât de diferite cum sunt cea română și cea americană."

"Pe cât de zgometos și nedelicat este în public Fănuș Neagu, pe atât de sensibile și rafinate sunt prozele sale. Omul Fănuș Neagu așeză, în mai toate ieșirile sale publice, o grosolanie gratuită al cărei unic scop este acela de a camufla calciul lui Ahile al scriitorului: imensa sa sensibilitate sufletească."

Urmează prezentarea critică propriu-

zisă a cărții, în același stil expeditiv și clarificator (și fără sacrificarea vreunei nuanțe). Chiar și construcții epice vaste, care pe alți critici îi copleșesc, sunt dominate de Tudorel Urian. Cel mai bun exemplu în acest sens îl constituie romanul de 1500 de pagini *Amfitrion* al lui Nicolae Breban, pe care criticul îl elucidează în 3 pagini. Și iată cum. Din imensa încălceală de epică și eseistică a romanului, Tudorel Urian extrage un personaj-cheie, avocatul Remus Marchievici, pe care îl caracterizează în așa fel, încât ne face să întrevădem și o logică a romanului:

"Crescut și educat în tradiția austro-ungară a Timișoarei interbelice, avocatul Remus Marchievici pare un soi de extraterestru în Bucureștiul ultimilor ani ai dictaturii. Obosit să mai caute înțelesurile unei lumi absurde, el și-a găsit libertatea într-o izolare deplină de lumea înconjurătoare. Bun profesionist și bon viveur, Marchievici și-a transformat apartamentul într-o colivie de lux, un spațiu al opulenței și al gusturilor celor mai rafinate, dar și al unei asurizoare singurătăți. [...] El se agață, de aceea, cu disperare de un grup de studenți ajunși întâmplător în casa sa. Aceștia devin adevărații stăpâni ai casei, avocatul mulțumindu-se cu rolul de amfitrion, aproape tolerat la întrunirile lor mai degrabă intelectuale decât mondene."

După ce transformă nebulosul roman într-o carte lizibilă, ca oricare alta, și îi evidențiază valoarea, criticul sancționează - decent și *fair-play* - excesul făcut de prozator:

"Ceea ce ar fi de reproșat în legătură cu această carte este ambiția autorului ei de a face din *Amfitrion* un roman total. În mod normal, cu temele și ideile risipite în această carte s-ar fi putut scrie patru-cinci cărți aparținând unor genuri diferite, inclusiv un foarte bun roman cu titlul *Amfitrion*."

Citind cartea lui Tudorel Urian avem senzația că citim, cu acceleratorul, toate cărțile de proză apărute în România în ultimul deceniu. Și că le și înțelegem și ni le împărțim în minte. Concluzia la care ajungem - fără ca autorul comentariilor să ne-o impună - este că proza românească s-a relansat după 1990. Concluzie optimistă, în distonanță cu teoriile la modă despre criza romanului (sau a prozei scurte). Datorită curiozității sale intelectuale, datorită bucuriei cu care sesizează tot ce e viu și atrăgător în texte, Tudorel Urian ne convinge că merită să citim ce a apărut după 1990. Și, în general, că *merită să citim*. Tânărul și talentatul critic literar face o subtilă propagandă în favoarea literaturii. Ceea ce înseamnă că face cu adevărat critică.

Cărți primite la redacție

- Alexandru Lungu, *Ninsoarea neagră*, vol. I-II, prefață: Nicolae Țone, postfață: Gheorghe Grigurcu, București, Ed. Vinea, col. "Ediții definitive", 2000 [versuri]. 314+324 pag.
- Nichita Danilov, *Peisaj cu ziduri și uși*, antologie bilingvă [româno-engleză] în selecția lui Sean Cotter, Timișoara, Ed. Augusta, 2000. 128 pag.
- Nichita Danilov, *Suflete la second hand*, București, Ed. Vinea, 2000 [versuri], 88 pag.
- Mihai Stoian, *Oameni uitați; destine fracturate - 1944-1989*, București, Ed. Universal Dalsi, 2000. 224 pag.
- Alexandru Matei, *Tractir*, prefață de Al. Cistelean, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, col. "Poeti de azi", 2000. 56 pag.
- Rodica Frențiu, Florina Ilis, *Haiku și caligrame*, Cluj, Ed. Echinox, 2000 [haiku-uri scrise de Florina Ilis, caligrame de Rodica Frențiu]. 52 pag.
- Nicolae Rotaru, *Cartușiera mov*, localitate nemenționată, Ed. Timpolis, 2000 [însemnări]. 312 pag.
- Virgil Mihaiu, *Recensământ de epifanii*, ediție bilingvă româno-engleză, trad. în engleză de Adam J. Sorkin, în

colaborare cu autorul, Liviu Bleoca și Sergiu Celac, Pitești, Ed. Paralela 45, col. Gemini", 1999 [versuri]. 190 pag., 13.500 lei.

• Daniel Corbu, *Generația poetică '80*, portrete critice, Iași, Ed. Junimea, 2000. 120 pag.

• Ion Dinvale, *Interstiții*, Bacău, Ed. Plumb, 2000 [versuri; prefață de Constantin Călin]. 100 pag.

• *Bibliografie radiofonică românească, 1936-1940*, vol. II, coordonator Liliana Mușeteanu, București, Ed. "Casa Radio", 2000. 480 pag.

• Eugen Denize, *Istoria Societății Române de Radiodifuziune*, vol. II, Instaurarea și consolidarea comunismului (1944-1965), București, Ed. "Casa Radio", 2000. 416 pag.

• Aurelian Titu Dumitrescu, *Scrisori către părintele Nicolae*, București, Ed. Ministerului de Interne, 2000. 160 pag.

• Rodica Buzdugan, *Am fost iubire*, București, Ed. Crater, 2000 [versuri; prefață de Traian T. Coșovei]. 132 pag.

• Gheorghe Moțiu, *Semnal necunoscut*, Arad, Fundația Culturală "Ioan Slavici", 2000 [versuri]. 80 pag.

Din jurnalul lui Alceste (II)

• Durerea fizică beneficiază de o ascendență asupra celei morale, grație vechimii sale, ce răspunde începuturilor alcătuirii vieții. Când o încercăm, ne veghează compătimitor toate spețele care ne-au precedat.

• Boala ca o inițiere primară, cu un protocol biologic, pe tărîmul Neantului. Firesc ar fi să ducă totdeauna la moarte, dar, fiind adesea reversibilă, își oferă luminile sănătății, care nu pregetă a se ornamenta cu ele.

• A fi sănătos, adică a te accepta așa cum ești, a nu te pune în problemă.

• Idealul bolii e moartea. Un ideal care nu poate fi totdeauna atins, ca atâtea altele.

• Lichtenberg scria astfel parcă spre a-i scandaliza peste veac pe unii teoreticieni actuali ai literelor: "O sensibilitate vie (...) este deseori urmarea decăderii însușirilor intelectuale".

• Acea solitudine pe care o realizezi din afară spre înăuntru, iar nu invers, trezind, cum spunea Baudelaire, sila și oroarea tuturor. Solitudinea extrovertită a canaliei (de prisos a mai dovedi că deseori canalele au, totuși, o trenă de apropiată pe măsură și chiar alura unei popularități).

• Prin automulțumire, prostul este imoral.

• Adularea este automutilantă. O cruntă dovadă: în Imperiul Bizantin, multe familii de nobili își castrau fiii pentru a le spori șansele de a deveni patriarhi, generali ori înalți funcționari publici. Era un act extrem de supunere față de împărat, care scăpa astfel de rivali, eunucii neputînd aspira la tron.

• "E cu mult mai măgulitor să vezi cum un critic se străduiește, din invidie sau supunere, să te defăimeze, decît ca, din camaraderie, să fie îngăduitor" (André Gide). Dar măgulirea presupune vanitatea, nu-i așa?

• Să ne resemnăm: judecățile extreme asupra vieții, precum admirația și disprețul, au un simbul "prostesc" (care scapă criteriilor analizei).

• Prin exersarea lor performantă, virtuțile riscă a duce la masochism. Dar oare nu posedă orice virtute măcar o nuanță masochistă?

• Conștiința stilului conține și teama subsidiară că nu ești în stare să exprimi *convenabil* anumite lucruri.

• Orice creator urmărește instinctiv a-și transmuta destinul în operă, pînă la dispariția sa ca persoană. Au reușit pe deplin un Homer, un Dante, un Shakespeare. Ceilalți au rămas a se lupta în continuare cu partea *neformalizabilă* a destinului lor.

• Ne amintim, spune Buddha, doar durerea. Dar amintirea e ea însăși o durere, una suplimentară.

• A înțelege nu înseamnă atît analiza (fapt superficial), cît a adera (fapt esențial).

• Scepticismul - înfrîngere a brutei - constituie un factor civilizator. Însă, în suficiența sa burgheză, civilizația nu-l recunoaște ca mentor.

• Un sceptic entuziast, care fură certitudinii aura ei afectivă.

• Evoluție: inițial, rădăcina sentimentelor tale a fost iubirea. Acum e mila, o iubire despuiată de iluzii, sfișietoare.

• A aprofunda înseamnă a te limita. Nu poți aprofunda Totul, cu slabele puteri omenești.

• Grația: o rigoare senzuală.

• Vine o clipă cînd îți dai seama că e prea tîrziu pînă și pentru a te ruina.

• Precum orice încordare a voinței, orgoliul poate fi dureros.

• Curiozitatea, o armă secundă, dar cu toate acestea o armă în lupta împotriva scepticismului.

• În voința de-a depăși scepticismul intră negreșit și o doză de naivitate. De binefacătoare naivitate.

• Dezgustul: formă diluată, apoasă, a urii.

• Uitarea te împiedică să îmbătrînești, așa cum frigul conservă alimentele.

• Spaima te inhibă mai puternic decît durerea, fiindcă e o durere în așteptare.

• Cu cît sporesc decepțiile, cu atît crește foamea spiritului de concret, deoarece decepțiile consumă cu precădere zona "palpabilă" a existenței, cea de care "ne pasă" mai mult.

• Suferința e simplitate, forma dură a simplității.

• Compromisul moral: un scepticism pervertit, lucrativ.

• Arta aspiră la o temă nulă, situată între ficțiune și Neant.

• Adorînd un obiect în care ajungi să nu mai crezi suficient, se intimplă să rămii cu o gesticulație a adorației, cu o adorație în gol.

• Boala, o implicare perversă în existență, prin denaturarea ori anularea răspunderii.

• Nu e oare, în definitiv, creația un fel de vomă a spiritului?

• Nu te îndoii de obiectul care implică o speranță.

• Realitatea îndeamnă la cunoaștere, arta la recunoaștere.

• Funcția conservatoare pe care o îndeplinește calitatea în grad înalt. Perfecțiunea e pur și simplu imobilă.

• Fără puțin scandal, adevărurile sint fade.

• Din păcate, creația este estetofagă: "Fiecare operă, fiind mai desavîrșită decît cea anterioară, o anulează și, odată cu ea, pe toate cite se află la același nivel" (Ortega y Gasset).

• În unele împrejurări, truismele devin strălucitoare precum soarele, împiedicîndu-ne a le examina.

• Comedia vîrstelor: "Nu cred că omul îmbătrînește. Cred mai curînd că în viața unui om se intimplă altceva: la o anumită vîrstă omul rămîne pe loc și stagnează" (T.S. Eliot).

• A retrăi înseamnă a te arunca în ficțiune. A trăi înseamnă a pregăti ficțiunea.

• Compensație echitabilă: "Dacă o persoană mă ține la distanță, mă împacă gîndul că și ea e la distanță de mine" (Swift).

• Moartea: un spectacol spontan, ce nu beneficiază de repetiții.

• Prin repetiții, Raul ca și Binele se tocesc într-o anume măsură, îngăduindu-ne, conform dictonului latin, a *studia* viața, adică a o conștientiza.

• Locul unde se nasc majoritatea ideilor este Purgatoriul.

• Creștinism ironic: "Dacă cerul ar fi dorit ca bogățiile să fie un lucru de preț, nu le-ar fi dăruit unui asemenea nemernic" (Swift).

• Lenea aparentă conținută în condensare.

• Într-atît sîntem obișnuiți cu supraabundența aproximațiilor literare, incit

Înăuntru peșterii era liniște

Înăuntru peșterii era liniște ca într-un cuptor, se auzea numai respirația pînii care creștea, Măinile care o frămîntaseră erau ale Unicului Creator Întreit, heruvimii falfăiau lângă stea.

Frămîntătura a Cerului și făina din laptele Mariei, carne de copil iudeu și slăbiciune de trup care tremură, de frig și de foame, și de frică, scrie-i, dacă poți, cântărețule, povestea și te cutremură.

Fă să se vadă dărele albicioase, strălucitoare, pe firmament, și cărările pe pămînt lăsat de păstorii săraci, venind speriați înspre luminile care cîntă, într-un fel de curent stămit din senin și dacă nu-l auzi, mai bine taci.

Fă să fluture veșmintele și frunzele rare în măslini,

de Suflul ce-i înspăimîntă și-i bucură pe cei dragi, "Pe pămînt pace, între oameni bunăvoire", frați și străini, fă să se audă copitele cămilelor care-i poartă pe magi.

Si, dacă poți, orbește-ne o clipită cu darurile orientale, cu aurul și tîmăia și smirna pentru îngropăciune, fă să gîngure copilul în iesle și pe Iosif arată-l, agale, drept ca un trunchi și pe Fecioara adîncită în rugăciune.

De mai poți prinde și aburul cald în fuioare al bouului și-al asinului care-l stau parcă la creștet, de strajă, gîsește culoarea lui Giotto și frăgezimea veche a noului, și dacă-ndrăznești ia pruncul, ca Francisc, în brațe de vrajă.

Dacă nu poți povesti ce-a fost în noaptea Crăciunului, atunci, în Betleem și-acum, cînd afară se aud copii colindînd, nu spune nimic, fă-te mic, întinde-ți mîinile Păstorului, Bunului, să te ia pe umeri și să te ducă prin nămeții cu stele de-argint.

Adrian Popescu

cel ce nimerește ținta din prima încercare ori își doboară adversarul cu un singur pumn riscă a părea neindeminatic.

• "Un om deprins să scrie, scrie și fără idei, ca un bătrîn medic numit Bouvard, care, în timp ce agoniza, lua pulsul fotoliului său". Găsesc sublim ceea ce lui Rivarol i se înfașșa ridicol.

• Paradoxurile: viermii multicolori ce iau naștere în mediul descompunerii adevărurilor. O fascinantă biruință a putrefacției.

• Pacatul: o constringere cu aspect de libertate.

• E cu neputință ca un geniu să nu fie, într-un fel, naiv. Se intimplă să dea și ca persoană în carne și oase impresia de naivitate. Opinia lui Herzen asupra lui Dostoievski, cu ocazia primei lor întîlniri: "E un om naiv și nu prea limpede...".

A muri tînar, adică a muri o dată cu un univers tînar și el, nepătat, doldora de promisiuni. Cinstirea pe care anticii o aduceau celor disparuți în zorii vieții reprezintă de fapt cinstirea universului în faza sa virginală, pe care acești morți și-o asumă.

• Revoltă: eposul decepției.

• Nu e de inchipuit un profet care să nu aibă măcar un dram de satisfacție pentru împlinirea proorocirilor sale, inclusiv a celor rele.

• Vom îmbătrîni atîta timp cît ne funcționează memoria. Geriatrii s-ar cuveni să provoace amnezia pacienților lor.

• Aceste tăceri care mint aidoma vorbelor.

• Nu se poate realiza spiritualmente cel ce n-a luptat niciodată, cu bună credință, pentru o cauză pierdută.

• Se consideră îndeobște că experiența îmbogățește ființa. De fapt, o subțiază, îi reduce sălbăcia inițială, o deformează în favoarea unui mediu în principiu ostil. Experiența: o evoluție *provocată*, derizorie.

• Nimeni nu-ți poate garanta nimic. Marele tău noroc e posibilul.

• Îndoiala te obosește, certitudinea obosește ea însăși.

• Aflu că nu doar Nabokov, ci și Teilhard de Chardin îl desconsidera pe Dostoievski (ultimul socotînd *Idiotul* aproape de necitit!)

POLIROM

NOUTĂȚI
decembrie 2000

Șerban Foarță

Opera somnia. Antologie de versuri

Dulcea mea Doamnă /

Eminul meu iubit. Corespondență inedită M. Eminescu - V. Micle (ediția a II-a)

William M. Johnston

Spiritul vienez. O istorie intelectuală și socială 1848 - 1939

George Ene (coord.)

Filosofia politică a lui John Stuart Mill

Guglielmo Cavallo

Omul bizantin

În pregătire:

Jean-Paul Sartre

Carnete dintr-un război anapoda

Michael Devitt, Kim Sterelny

Limbaj și realitate. O introducere în filosofia limbajului

Comenzi la: CP 266, 6600, Iași, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440

București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978

Timișoara, Tel.: 092/548785

E-mail: polirom@mail.dntis.ro

Forma edulcorată a confesiunii

LITERATURA este forma edulcorată a confesiunii în opinia lui Pierre Drieu La Rochelle; în cazul textelor sale, afirmația este destul de aproape de adevăr – o spun majoritatea exegeților. Din fericire, nu tot ce declară autorul trebuie să fie neapărat adevărat. Romanul recent tradus la Univers sprijină această ultimă afirmație; o lectură curățată de excesul de informație biografică, exces frecvent dacă e vorba despre Drieu La Rochelle, nu poate depista în *Bărbatul copleșit de femei* „urme” din viața autorului. De altfel, romanul nici nu conține „acțiuni”, „evenimente”, în sensul lor tradițional: avem de-a face cu un personaj de tip Don Juan (Gille), câteva iubiri fără context reperabil istoric și multă, multă filosofie erotică. A atribui greutate biografică unui text scris în cunoscuta manieră psihologizantă a începutului de secol, iată un fapt care își merită locul într-o istorie a mentalităților. Mecanismul generator de astfel de interpretări îmi pare destul de simplu: pactul cu „diavolul nazist” a confiscat pentru mult timp atenția comentatorilor. Publicarea în 1992 a unei părți incendiare (tocmai pentru că tratează perioada în cauză – anii '40) din Jurnal a resuscitat conflictul pe care lumea începuse să-l depășească. Blestemul lui Drieu La Rochelle a devenit blestemul exegeților săi care, nici pînă acum, nu pot scăpa de complexul biografic. Culmea este că, în opinia mea, tocmai acest complex a ridicat artificial valoarea literaturii francezului, destul de subredă, în ciuda „stilului”, și a scăzut din valoarea textelor cu componentă documentară reală, adică jurnalele.

De ce am pus între ghilimele „stilul”? Pentru că acesta este argumentul principal al criticii cînd vine vorba de Drieu. Este un soi de scuză, de găselniță

eseistică, un „și totuși are stil” la nivel academic... În *Bărbatul copleșit de femei* nu găsim doar stil, ci o operă compactă, excelentă din orice perspectivă am privi.

M-a surprins resuscitarea unui anumit tip de dialog *libertin* (tradițional; un reper ar fi Crébillon fils) într-un context a cărui dominantă este *libertinajul*. Așa coexistă dialogul cristalin, unde fiecare întrebare, oricît de vagă, își are răspunsul, cu o viziune decadentă asupra comportamentului erotic. Este o modalitate extrem de originală de a exprima prin intermediul structurilor textului contradicția fundamentală a Don Juan-ului: trece de la o iubită la alta visînd, de fapt, la o singură femeie (femeia ideală etc.). Gille, obișnuit cu saloanele rafinate din capitală își petrece vacanța în casa din provincie a unui prieten (homosexual – între cei doi există o atracție). Sora acestuia (Finette) pune ochii pe el și se îndrăgostește treptat – în acest timp Gille „se încurcă” cu prietena cea mai bună a acesteia, cu o vecină și cu o contesă de prin împrejurimi. Momentul culminant în care cei doi se apropie, în sfîrșit, eșuează complet neprevăzut pentru cititorul obișnuit cu dezinvoltura seducătorului: Gille este incapabil să ducă la bun sfîrșit un act sexual început. Dacă pînă aici intriga predomină, de aici încolo lucrurile iau o întorsătură interesantă (formală, iarăși). Persoana a treia cedează locul persoanei întîi, a confesiunii. Gille își justifică eșecul – o iubește pe Finette și acest lucru îl inhibă. Însă nu pentru mult timp pentru că apare în viața lor prima mare dragoste a bărbatului, Jacqueline. Aceasta din urmă refuză să reia relația și toată intriga eșuează într-o ultimă frumoasă frază: „Pe drum, i se făcu groază de singurătate: o simțea ca pe propria-i lenă”. Am „povestit” romanul și n-am spus încă nimic despre el. Și asta pentru că formula aleasă de Drieu este antinarativă (nu în sens experimentalist) – psihologia personajului (Drieu însuși, după biografii) este cea care-l preocupă. Autorul scrie încă o variantă a discursului seducătorului, a dandy-ului. Tocmai acele gânduri, justificări, legitimări constituie carnea romanului constituit ca un dialog permanent între Gille și „exterior”. Închei cu o mostră de rafinament (nu „stil”) în „psihologia romancescă”: „Astăzi, fiecare trăsătură a partenerei sale, văzută în lumina crudă a zilei, în dezgolirea efortului fizic, cînd o broboană de sudoare imperceptibilă deranja un strat de cremă și de fard, pus atît de abil, o trăda asemenea unei mărturisiri. Încă o dată, putea să observe în voie nenumăratele și inevitabile defecte care se amestecă inextricabil cu frumusețile rare. Putea să-și repete, precum o fă-

cuse de cînd rătăcea printre cei vii: „Niciodată nu voi iubi sufletul unei ființe cu un asemenea nas.“...

C. Rogozanu

Eco se amuză

CUM SE face o teză de licență e un titlu care te îndeamnă să crezi că autorul, atunci cînd el se numește Umberto Eco, nu și-a dorit nimic mai mult decît o pauză activă între gânduri mai preocupante. Desigur, nu va fi fost cine știe ce dificultate pentru Eco să redacteze 200 de pagini pe un asemenea subiect. Mai interesantă s-a dovedit poate organizarea materialului avut la dispoziție; cristalizat, aproape exclusiv, pe baza experienței personale și a observațiilor

Umberto Eco, *Cum se face o teză de licență*, trad. George Popescu, col. „Biblioteca italiană”, Editura Pontica, 2000, 203 pagini, preț neprecizat.

directe. În aceste condiții extrem de favorabile și de voioase, opul s-a scris aproape singur, ca unul care se cerea imperios și gata chibzuit să iasă la lumină.

E vorba în fapt despre un demers extrem de sistematic, de riguros și de exhaustiv, susținut de o expresie flexibilă, uman înțelegătoare, detașată și implicată în același timp. Răzbate pe alocuri o ironie tipică autorului, nu nimicitoare cît complice, mai ales în ceea ce privește inventarierea situațiilor neprevăzute și imposibile care pot apărea la redactarea unei teze de licență.

După Eco, acest stadiu în munca unui viitor cercetător este determinant pentru ulterioara lui evoluție. Contează nu atît rezultatul final, cît însușirea și exersarea unui ansamblu de deprinderi ca matrice a viitorului. Un prim exemplu Eco îl află în sine. Totodată, la întîlnirea unor considerente extrem de practice și a altora mai larg metodologice, el nu pierde ocazia demontării unor false probleme. Așa de pildă, dilema, activată cu deosebire după 1968 într-un climat extrem de propice pentru o asemenea atitudine: e utilă o teză „științifică” (de in-

teres „cultural”, livresc) sau una politică (cu priză directă, politică sau socială)? Și echivalent: subiecte istorico-teoretice sau experiențe „fierbinți”? Numeroase alte distincții sunt chemate spre limpezirea studentului. Teză de compilație sau de cercetare? De licență sau de doctorat? Monografică sau panoramică? Istorică sau teoretică? Subiecte vechi sau contemporane? Surse primare și/ sau secundare (literatură critică)?

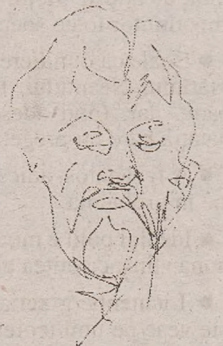
Pentru o atît de generos explicitată și arborescentă problematizare a unor chestiuni dintre cele mai concrete, orientate să susțină efortul creator (mai puțin în varianta sa juvenilă, cît matur onestă) – exemplele sunt și ele luxuriante, de o erudiție ludică. S-ar putea bănuși, printre nenumăratele și variatele subiecte de teze oferite spre ilustrare, unele pe care autorul însuși ar fi vrut să le dezvolte. Limitându-se la schițarea lor în cartea de față, el pare totuși să rescrie interior un traseu atît al împlinirilor, cît și al ideilor nematerializate. Printre proiectele de licență propuse, putem ghici un proiect existențial personal. Desigur, nu trebuie să cădem în greșeala de a traduce atît de transparent, de a răsturna atît de sumar, una câte una, pildele sale – mai ales cînd e vădită fantezia și libertatea cu care Eco le produce. Ne putem întreba însă, firesc, asupra nevoii sale de a-și structura recapitulativ o metodă de lucru bine își îndelung consolidată, debutând cu amintirea din titlu a primei ei exersări.

Dorin-Liviu Bîțfoi

Fortă și prolixitate

LIVIU LUNGU se află la cea de-a treia carte. E un tînar constant de formație istoric, preocupat, dincolo de catedră, de povești autohtone, de vestigii și de reverberațiile lor mitologice pe care încearcă să le transpună în romanele sale. În București e cunoscut mai ales în lumea tinerilor plasticieni printre care și-a făcut mulți prieteni și susținători elogioși, colegii de breaslă fiindu-i probabil mai puțin accesibili. Liviu Lungu este mai întîi un prozator abil și tenace. Nu lipsit de talent însă dar asemenea multor scriitori tineri, acesta pare mai degrabă o clonă a lecturii și ambiției de a se exprima artistic și mai puțin o aprență nativă. Scrisul său e de cele mai multe ori aspru, încrîncenat, cu sincope și fraze eliptice, alteori stufoase, cu sintaxe complicate ce eșuează în prolixitate. Acest aspect e sesizabil mai ales în penultima sa carte, *Întîmplare...*, caracterul prolix al textului dincolo de sintaxă, manifestîndu-se printr-o acumulare ameti-

Liviu Lungu

NIKEPHOROS
STREDE

Liviu Lungu, *Nikephoros Strede*, Ed. Companiei Naționale Administrația Porturilor Maritime Constanța SA, 1999.

toare de fapte și digresiuni și mai ales de personaje superficiale schițate, prezentate într-o ordine arbitrară ce angajează inconfortant colaborarea cititorului. În ultima carte, *Nikephoros Strede*, autorul e mai clar în exprimarea ideilor, mai coerent, mai profund. Dominanta strategiei conceptuale o reprezintă propensiunea spre mister, esoteric, spre sugestii inițiatice și metafizice ce vizează semnificații absolute. Toponimile, personajele și categoriile metafizice sînt scrise ostentativ cu majuscule: Portul, Cetatea, Episcopul, Nepătrunsul, Lumina... Liviu Lungu reușește să configureze într-un angrenaj epic deosebit de tensionat conștiința unui personaj prins în montura unor întîmplări dramatice. Un personaj cu un temperament eroic care ambiționează să construiască un Far într-o stîncă aflată pe malul mării și să-și ducă pînă la capăt strădaniile înfruntînd situații limită, cristalizate în mici povestioare ritualice. Nota expresionistă, forța spectacolului realizat într-o viziune expresionistă, descrierile voluptuoase, minuția detaliilor tehnice, deloc sufocante, dau impresia unor strădării alchimice. Din această perspectivă, spectacolul înclăștării personajului principal cu natura, animalele sălbatice și invaziile armate e o performanță. Din păcate există și o voluptate a derizoriului, autorul făcînd deseori risipă de consemnări parazitare: „Risul izbucnește gros și hîrșit”. „Ride și privește peste crenele. Apoi ride de gestul acela costeliv”; „El ride gros și hîrșit”; „Și în sfîrșit a ris ca să ridă nebunește.” În fine, i-aș mai reproșa în unele cazuri, ambiguitatea și superficialitatea stridentă a abordării registrului reflexiv: „Doar un insignifiant ce își întoarce atitudinea este un ipocrit. Iar ipocriții au o singură dimensiune.” Liviu Lungu este un prozator profund, interesant mai ales în spațiul arhitectural al epicului, condus cu inteligență și imaginație.

Dorin Măran

Pierre Drieu La Rochelle, *Barbatul copleșit de femei*, Univers, 2000, 192p., f.p.

„JE EST UN
AUTRE”

de
Ioana
Pârvulescu

Prietenilor necunoscuți

Ce ascunde viitorul, în taina lui,
pentru mult îndurerată noastră țară,
numai unul Dumnezeu o știe. (Gala
Galaction)

ÎNDRAGOSTITUL de la 1900 (din episodul trecut), cel care s-a căsătorit cu o cvasi-călugăriță, cu 12 ani mai mare decât el și a trăit alături de ea pînă la adînci bătrîneți, ca-n basme, nu e nimeni altul decât Gala Galaction, pe atunci Grigore Pișculescu. Ceea ce nu spun basmele, dar spun jurnalele sînt avatarurile unei asemenea căsnicii. Galaction, om cu frica lui Dumnezeu - lait-motivul însemnărilor zilnice - scrie cu sinceritate despre metamorfozele lui de după căsătorie. Numărul copiilor viitorului preot crește de la un an la altul, o dată cu grijile financiare. Galaction nu e neapărat un *pater familias* entuziast, în orice caz nu de la început și se consideră o fire boemă, nepotrivită pentru rolul grav cu care a fost investit. La 34 de ani, tată a patru fete născute în primii 6 ani de căsnicie, se îndrăgostește de o elevă de 17 ani, Enrieta. Iubirea aceasta care-i prilejuiește deopotrivă zbcium și pagini literare „amurgește” de la sine, iar transformările ulterioare ale fetei nu îl încîntă. După acest „ceas smintit” urmează însă unul dintre episoadele cele mai dramatice (melodramatice, dacă ar fi doar literatură) ale romanului său sentimental: o dragoste răvășitoare și de durată pentru o tînără, Ileana, pe care o numește „soția de taină”. Petrec o oră-două pe zi, iau masa împreună și, notează bărbatul, „vorbit, rîdem, plîngem sau ne iubim”. Cînd fata se îmbolnăvește, Galaction se află în fața unei nedorite alegeri: „Și iată-mi conștiința, grea cît un elefant, ducînd în spina - ca pe unul din acele stranii tabernacule brahmine - cea mai jalnică și cea mai inextricabilă problemă sufletească: să scap viața unuia lovind în cinci (dintre care patru carne din carnea mea!) sau să las să moară încet, zi cu zi pe cel dintîi?” Problema este rezolvată ca-n proza pedagogică *Puiul* a contemporanului său Brătescu-Voinești, pe care poate că și citează involuntar, cînd își formulează dilema. Unul e sacrificat. Ileana va muri cu el alături și cu sufletul îndoit, întrebîndu-se „cum o fi și pe lumea cealaltă”, în timp ce el se roagă ca păcatele tinerei, de

care e convins, să fie trecute asupra lui. După acest al treilea „imperiu al iubirii” jurnalul oprește deciz dilemele de amor. De-acum încolo vor domina dezbaterile teologice și alternativele istorice.

Cu alte cuvinte, cînd trebuie să te hotărăști între două calamități inexorabile, alege pe aceea care ți se pare mai mică. Să mai vorbim de vremurile de relativă libertate și de relativă omenie, pe cari le-am trăit fără să știm să le prețuim cum se cuvine? (1 martie 1937, luni).

JURNALUL lui Galaction (rețipărit acum la Editura Albatros, fără masivele omisiuni datorate cenzurii comuniste și cu notele extrem de documentate ale lui Teodor Vărgolici) e atît de plin de fapte și de personaje istorice încît, alături de *Jurnalul* lui Sebastian ar trebui să intre în bibliografia obligatorie a studenților de la Istorie. Felul în care a evoluat răscoala din 1907 și caracterul ei antisemit în Moldova, anii neutralității din primul război mondial la București, procesul ziarștilor ziși „colaboraționiști” și închiderea lor abuzivă, acuzele care i se aduc lui Galaction însuși, metamorfozele lui I.G.Duca, felul în care îi apare Ion I. Brătianu, reținerile față de Iorga, semnele celui de-al doilea război, confuzia dintre eroi și saltimbanci, precum și nenumărate amănunte de viață cotidiană ante- și interbelică sînt cuprinse, toate, în volumele „mediane” ale jurnalului. Alături de acestea, pagini întregi de informații și expuneri teologice, dar și secvențe de o enormă diversitate despre viața de-a dreptul palpitantă a unui aspirant la preotie, apoi funcționar clerical și, în fine, preot, în România primei jumătăți de secol XX. Galaction este necruțător cu imaginea clericilor români pe care îi prezintă cu minie apocaliptică; rareori cite o figură hieratică vine să contrazică atmosfera de suficiență, depravare, meschine interese, invidie, corupție, lipsă de vocație și lipsă de duh din rîndul slujitorilor bisericii.

Din viața literară, cea mai importantă figură a jurnalului este Tudor Arghezi, cu care are multe în comun. Galaction îl cunoaște încă din liceu, căci erau amîndoi la Sfîntul Sava, Arghezi („Theo”), cu un an mai mic decât el. Galaction va mărturisi mai tîrziu că a rămas repetent un an, deși înainte fusese mereu premiant, pentru a ajunge în aceeași clasă cu „Theo”. Citesc împreună (*Eugenie Grandet*) își împărtășesc totul, cu pasiunea și lipsa de ascunzișuri a adolescenței. Theo îi mărturisește, de pildă, prietenului, într-o seară de decembrie a anului 1900 „cu un spirit amar și fin” că „noaptea precedentă nu dormise acasă și nici aiurea” din pricina „mizeriilor pe cari i le prepară mamă-sa într-o cupă blestemată”. Arghezi e, în epocă, un băiat foarte sărac, cu grija familiei. La 20 de ani se pregătește de călugărie, pentru că, probabil, caută o ieșire din zvrăcolirile cotidiene. Galaction asistă la „diaconirea” lui Theo-Iosif, apoi, după cîțiva ani, la răzvrătirea ieromonahului. În vremea absenței din țară a lui Arghezi schimbul epistolar menține puntea între cei doi prieteni. Galaction îi va boteza și primul copil, pe Eliazar (Elie Lothar). Cei doi prieteni se susțin reciproc în „momentele grele ale vieții, timp de decenii, ori cu pana, prin articole de presă, ori cu demersuri mai lumești (pe lîngă „conșcolarul” I.G. Duca, de pildă, mereu în poziții sociale înalte). Dar între

ei intervine o răceală din pricina credinței: a lui Galaction deplină, necondiționată, a lui Arghezi cu semne de întrebare și de revoltă. Despre procesul colaboraționiștilor, apar în jurnal notații fugare, întîmplătoare, căci era o perioadă complicată și pentru autorul însemnărilor, suspectat de filogermanism: „Am uitat să povestesc că tot în ziua de 4 ianuarie [1919], după ce am prînzit cu Cocea, am aflat că în după-amiaza aceea, amicii noștri Arghezi, Herz și toți ceilalți ziarști arestați vor fi transportați, de la otelul unde erau consemnați, la închisoarea Văcărești. Fără zăbavă am alergat la otel, să fim de față la strămutarea lor și să îmbărbătăm pe cei întristați. [...] Bieții gazetari! S-au dus cu capul în piept și făcînd amare reflexiuni asupra libertăților și dreptăților din țara noastră”. Slavici îi inspiră cea mai mare admirație, cînd îl vizitează, în detenție: „Are peste 70 de ani bătrînul, dar e și azi întreg și verde ca la 40 și 50 de ani. Am citit în ziare depoziția clară și categorică pe care a făcut-o înaintea Curții Marțiale. A vorbit pe șleau, a vorbit cu măreție, a vorbit de pe piedestalul celor patruzeci de ani de luptă, pentru convingerile lui și azi aceleași”. Caion, adversarul lui Caragiale, Sadoveanu cu care are afinități, Mihai Ralea, unchiul unuia dintre ginerii săi sînt cîteva dintre figurile literare care apar, tangențial, în jurnal.

Deși este intervalul principalelor sale nuvele și romane, viața literară nu intră în cîmpul vizual al autorului, decît cel mult, în zona periferică a privirii. Centrul rămîne tot ceea ce are legătură cu Dumnezeu, biserica, oamenii și istoria. Din truda omului de condei, numai traducerea *Bibliei* este consemnată în amănunt - un adevărat jurnal de traducător - atît de rar în cultura noastră, unde poezii și romancierii „iau totul”.

Am recitat și am numerotat paginile acestui caiet [...] N-am șters nici un cuvînt... *Quod scripsi, scripsi*... Il las moștenitorilor mei; îl las literaturii românești și prietenilor necunoscuți, ascunși azi - ca ghiociei lui ianuarie - sub valurile viitorului (2 decembrie, 1949, vineri).

GALA GALACTION este, în aceste tomuri scrise la persoana I, un adevărat erou de roman în veșnică metamorfoză. Chiar din primii ani apar: întîi aventurierul ateu (într-un prim jurnal, distrust), apoi îndrăgostitul mistic (din perioada scrisorilor către „sora Zoe”), apoi filozoful idealist, (care-l audiază pe Maiorescu), apoi Ecleziastul (cînd nu poate găsi sensul drumului său), în fine „omul necăjit, tîrînd cu el nevasta, copilul, căruciorul copilului și aparatul Soxhlet [pentru laptele copilului]. Urmează soțul adulterin, apoi preotul devotat, tatăl preocupat de destinul fiicelor, martorul înțelept al istoriei.

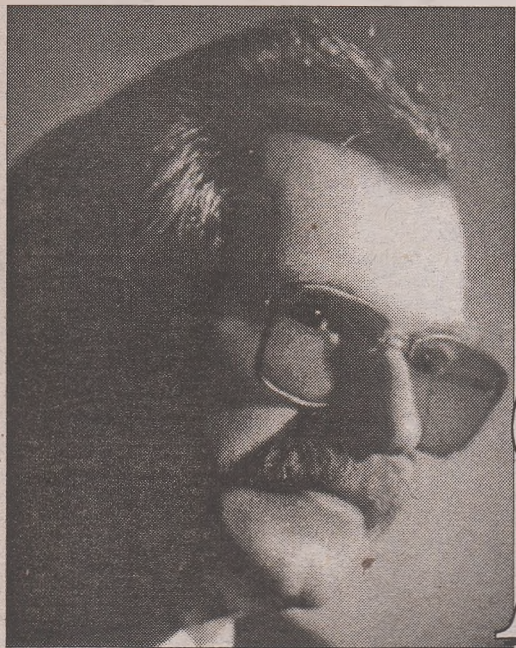
După jurnalul de îndrăgostit, bogat sămănătorist, cel care-și spune „eu”, radical schimbat, va scrie exclusiv pentru cititorul de peste cîteva decenii, căruia i se adresează ca unui prieten doritor să știe și să înțeleagă. E posibil ca aceasta să fie șansa jurnalului, tot mai pasionant pe mă-

sură ce autorul lui îmbătrînește (spre deosebire de jurnalul maioreșcian, egal cu sine indiferent de vîrsta autorului). Șansa, întrucît Galaction, care scrie fără hopuri, cu condei ușor, are tot timpul în oglinda de hîrtie, un interlocutor exigent, care vrea adevărul, iar pagina, care risca să se umple doar de scame din aerul timpului, capătă greutate. Judecătorul din viitor (și Caragiale mărturisea că nu scria nici un cuvînt fără să se gîndească la cititorul din generațiile viitoare) și judecătorul suprem, Dumnezeu, sînt garanția că „eu” e sincer și nu se lasă dus, pe cît se poate, de valul amăgitor al prezentului. E reconfortant pentru cititorul de azi (adică tocmai pentru destinatarul jurnalului) să vadă cît de des are Galaction dreptate și cît de rar cade în capacanele timpului său. Critică, de nenumărate ori și din nenumărate perspective, antisemitismul și xenofobia, (în ce-l privește se declară, ca Thomas Mann, filosemit), îl consolează, în contra dogmei rigide, pe un-preot al cărui copil s-a sinucis (argumentul coincide cu al lui Giraudoux: sinucigașul e adesea un martir, înainte de a fi sinucigaș), prevede, într-un viitor oarecare, apropierea bisericilor ortodoxă și catolică (și asistă adesea la slujba de la Sfîntul Iosif și la concertele de orgă), primește delegații de preoți din Anglia, își traduce un text pentru o gazetă din Minnesota. Spre sfîrșitul deceniului al patrulea vede, deopotrivă, pericolul legionar și pericolul bolșevic, nici legionarii, nici bolșevicii „din împărăția lui Iisus Christos”. Despre Comeliu Zelea Codreanu afirmă, în preajma procesului acestuia: „Mirarea mea este mare: cum a putut acest actor prost să fascineze, la noi, atîția oameni tineri și bătrîni, dintre cari unii, desigur, ceva mai inteligenți decît histrionul idolatrat?” (Joi, 2 iunie 1938). Cît despre bolșevici, adeseori criticați, va consemna, cîteva luni mai tîrziu, un vis premonitoriu, care se repeta a treia oară: „că am ajuns sub stăpînirea bolșevicilor”. În același vis, cînd un amic comunist îi spune că ei îi pot oferi orice acum, chiar postul de mitropolit, răspunde: „Fiindcă am fost într-o vreme prieteni și nu ne-am certat țigănește, vă rog să-mi faceți această favoare: într-o atmosferă de mare sărbătoare și cu alaiul convenit unui amic, să mă împușcați pe mine, cel dintîi” (11 noiembrie, 1938, Chișinău). Destinul lui Galaction a fost totuși altul: în 1947 devine vicepreședinte al SSR și membru al Academiei, în 1948 deputat în Marea Adunare Națională, în 1954 ia Ordinul Muncii clasa I. Onorurile sînt mai greu de refuzat în realitate decît în vis.

(Va urma)

Constantin HREHOR

orizont

*marelui mentor Laurențiu Ulici,
in memoriam*

miei răscolind din spuze foc tânăr,
trupului bezna-i face transfuzie
orizontul ca o sulită albă trece
prin somnul biciuit de părinți,
un zălog într-o antologie de fatalități ești
singur între epicentrul amurgului
și memorie;
ridicol cor negru - mâinile scribului
nu pot fi îngropate
ele cresc pururi peste punctele cardinale
precum țipetele zburătoarelor în
exod, precum funiile apelor peste coifuri
ele nu pot fi îngroapte, ard dizolvându-se
în scriitura lor indescriptibilă, roșie, roșie.
sub divinul cuțit răsucit în crepuscul
raza ne descălește
să ardem cărțile până iese din ele
soarele antic.
unde ați fost voi înșeri paznici de
stalactite
din somnul din care nu-i ridicare să-l
chemați pe mirele rănilor voastre?
o, comedie, în bulbul lămpii stinse
stai ghemuită
după un solz de șarpe prin care nici
un ochi muritor moartea nu-și vede...

fiul fierarului

mâini de aer trag
funiile de aer
ale clopotelor de aer
prin trupul său trec
lungi stelele de plumb
ale învierii,
pescarii cu pânzele nesfârșite
urletele, haitele nesfârșite
balerinele ieșind una din alta
și tatăl căutând muntele roșu
zicând: tu du lemnele
eu duc focul și cuțitul
lama umedă ne e
de ajuns să vedem de
unde vin zorii.

eschaton

la geamul mic răd de mulțimea
care se pregătește de sfârșitul lumii
în nămol își îngroapă aurul
în peșteri, orologiile violente,
cărțile vor arde mai întâi
adio scribi, vanitate!

dar vii tu
merele tale îi plac împăratului
și mersul mai mult decât aripile
vâslind, și nervii tăi
armonică de carne luminând cortul.
mirabilă veste: se-amână sfârșitul
în restul de timp ne vom așeza
numele în cărți
vom umple raclele cu hohotele
guturilor înnoptate
sub cerul nou fascinat de
babilonica lucrare a focului.

vitrine cu porci

a naște un poet e-o fatalitate
mai mare decât atunci când mort își
naște lupoaica fiul
ori cerul un înger fără surâs,
el va fi o câmpie de cuie
el va fi un dans de sperietori
ieșind din femei în beatitudine
sub raza măcinată de trădarea păunilor.
eroare de calcul în cosmos
navă retezată de pleoapa zeului
și zdrente împrăștiind vâlătuci de alcool
în urbele megalitice.
pași roșii, zăpada intrând mirată
în morgă,
vitrine cu porci
cărți mute
vitrine cu porci pretutindeni
și nicăieri, nicăieri poetul...

spectacol

cu tot cu rădăcini au adus limba
apoi i-au tăiat rădăcinile
și au înălțat-o pe stâlpul supliciului,
circarii cu flăcări pe coifuri
leii dând buzna prin cercuri de sânge
toboșarii și prostituatelor, liderii
minciunii
înconjurau stâlpul, priveau limba tăiată
— batjocoriți-o, strigau, aruncați-vă
pietrele, câte-un cui bateți în zvârcolirea
ei fiecare etnie!
astfel celui care a purtat-o i se vor lua
semnele, cântecele și frigurosul nume;
nici un neam nu trebuie să fie mai
mare decât un ochi de ibis,
un suflet de om e o pasăre pe
crucea lunetei altui om
astfel strigau oratorii întrerupând
dansul bacantelor, înconjurând limba
sfârtecată de bice pe stâlp;
în lojele amurgului milionarii făceau cărțile:
merită un nobel așa spectacol!

CERȘETORUL DE CAFEA

*de Emil
Brumaru*

Scrisoare

**Vei mai fi vreodată-n
Rouă, să-ți sărut
Ceafa crud lăsată
De păru-abătut**

**Moale peste mine,
Lîng-un vechi dovleac,
Și, fără rușine,
Trupul să-ți desfac**

**În raze, sub pomul
Rămuros și-umbros?
Rană-s. Și-s doar omul
Cu dulci poște-n sos...**

omul de aer

frumos precum în cuptor vaietul humei
ori focul închiuind depărtări în armuri,
întocmai fântânilor la vremea împerecherii
când umblă urlând pe sub case și morți
acest loc unde zeul își trece prin
roțile morii fiul.

nu ne vom mai odihni nici în
pământul cărților, nici în subteranele oglinzii
pe-o vânăta memorie pâlpaie
etnia cu călușul în gură
nimeni nu-i salvează fețișii scufundați
în aura propriului nume
ce-ai făcut de ți s-a luat
biblia sărată
unde l-ai îngropat pe omul de aer?...

e un bulgăr de ceară nimicul

sparg lanțurile statuilor poezilor morți
și umblu cu ei liber pe oasele înalte,
pe munți de cerneală,
sub bulgării comunei primitive ar fi
trebuit să rămân cu păstorii de cărți neivite, țesător
de reverii barbare.
frica îmi împerechează bucuriile,
cu strălucirea arctică a nebuniei
tot mai mult mă deprind
cum cu moartea se-nvătau sihaștrii
la vreme de somn retrăgându-se
în sicrie...

plânsul e o invenție târzie

va trebui să-mi jur că
nu ai fost niciodată
în varul amnezic să-mi pierd
mâinile, oasele subțiri scormonind
cuptoarele de ars viziuni.
tragică țară
pe granița ei, de jur împrejur copiii
în pază -
acordeoniști inocenți
într-un cântec fără destin mâinile lor
electrice mor
bem oțet pe prispa iluziei
imuni la orice religie
hăituiți într-o nesfârșită iarnă
romană...

**CRONICA
EDIȚIILOR**

de
Z. Ornea

Patronul "Universului"

SUB numele Stelian Popește era cunoscut Stelian Popescu în lumea politică, culturală și a presei, cel ce devenise din 1914 conducătorul cunoscutului ziar întemeiat în 1888 de italianul Luigi Cazzavillan. Acest nume de Popește avea două conotații. Cea dintâi se referea la fosta sa calitate de amant al bătrinei doamne Cazzavillan (fiind delegat, ca magistrat, să autentifice testamentul lui Cazzavillan) cu ajutorul căreia, treptat, a acaparat conducerea ziarului. Și a doua conotație se referea la propensiunea sa spre distrugerea adversarilor, reali sau inchipuiți, popindu-i sistematic și fără istov. În memoriile scrise în 1940-1944, își inchipuie o viață curată de porumbel și constant suitoare, pe care editorul său, dl Ioan Opriș, o validează ca atare, prezentându-l drept un justițiar, care ar fi muncit onest și cu cuget curat. Sînt convins că dl Ioan Opriș n-a citit măcar un an din colecția *Universului* de vreme ce îi poate da dreptate sinistrei figuri a presei românești. Și, rareori, în notele care însoțesc aceste memorii pune lucrurile la punct, în spiritul adevărului, lăsîndu-l pe autor să se desfășoare pe larg, rar, foarte rar, găsînd că e, totuși, necesar să interviev critic.

Omul s-a născut în 1874, ca fiu de preot de țară în județul Prahova, și-a luat licența în drept, devenind, la început, magistrat modest. Curînd se va lăsa de slujbă, apucîndu-se de o avocatură bănoasă, adunînd, repede, avere. A fost și avocat al *Universului*. Răzbătător, încearcă, de două ori, să candideze ca independent ca deputat, dar eșuează. Atunci, în 1910, se înscrie în Partidul Conservator Democrat al lui Take Ionescu și ajunge, în sfîrșit, deputat la Colegiul al treilea. În luptele sale pentru cucerirea *Universului* ar fi avut ca adversar P.N.L. și, mai ales, pe I. G. Duca. "Atitudinea acestui om defunct azi și, Dumnezeu să-l ierte, mi-a fost totdeauna nefavorabilă, deși eu cu nimic nu i-am adus vreo atingere vreodată. Multe din cite s-au petrecut în ultimii 25 de ani în țara noastră nu s-ar fi întimplat dacă amestecul acestui om, talentat, dar neserios, dușmănos, invidios peste măsură și filosemit peste măsură, nu ar fi avut o înrîurire dezastruoasă". Și citează că fiind ministru în guvernul liberal din 1914-1918, însărcinat cu cenzura, Duca ar fi jucat *Universul*, iar mai tîrziu, în 1927, n-a sprijinit - cum i-o ceruse - ziarul său ci *Adevărul* și *Dimineața*, rivalele sale. În perioada neutralității a fost de partea lui Take Ionescu care cerea intrarea imediată în război de partea Antantei, condamnînd atitudinea bine cumpanită a lui Ion I.C. Brătianu, premierul, care a așteptat momentul favorabil și, mai ales, încheierea unor tratate politice și militare favorabile nouă. De altfel, mai tîrziu, în aceste memorii, Stelian Popescu l-a criticat pe Brătianu, acuzîndu-l că n-a pregătît militar țara pentru război, uitînd cu totul că aliații nu și-au respectat deloc tratatul militar. Ca militar, s-a refugiat în

Moldova, în urma înfrîngerilor de pe front, unde, ca toată lumea, a avut parte de diferite pățanii de care se plînge. Takismul a ieșit împutînat după război, ca urmare a modificării hărții politice a țării, prin apariția noilor partide. Take Ionescu, obosit, devine premier la 17 decembrie 1921 și îl numește ministru, și încă la Justiție, (ceea ce era scandalos!) pe Stelian Popescu. Din fericire guvernul acesta nu durează decît pînă la 19 ianuarie 1922, încît experiența ministerială a lui Stelian Popescu nu durează decît foarte puțin. Între timp, Take Ionescu murînd, resturile partidului său se agită să se afilieze unuia dintre partidele nou apărute. Cum Partidul Național al lui Iuliu Maniu căuta aderențe în Vechiul Regat, și neinformați, comite gafa de a fuziona cu resturile takismului, ceea ce, în 1924-1926, cînd vor începe tratativele de fuziune cu Partidul Țărănesc, va constitui un grav impediment, frunțașii politici țărăniști neagredîndu-i pe takiști. Dar, deocamdată, țara era încercată de boala grea a regelui Ferdinand. Regele spera că va avea timp să evite încordarea în viața politică internă și, pentru asta, a dorit formarea unui guvern de uniune națională, în care fiecare partid să-și desemneze reprezentanți. Barbu Știrbei e însărcinat cu formarea noului guvern, format la 4 iunie 1927, și Partidul Național îl desemnează pe Stelian Popescu, căruia i se încredințează, din nou, Justiția. Dar boala regelui s-a agravat foarte și atotputernicul Ionel Brătianu nu avea timp să aștepte dezlegările funeste. Astfel încît la 21 iunie 1927 obține de la rege agreementul de a forma el un guvern care, pentru a-l liniști pe suveran, îi declară că nu va fi unul exclusiv liberal. Astfel că îl păstrează pe Stelian Popescu de la naționali, pe dr. N. Lupu de la țărăniști și îl cooptează pe neliberalul Titulescu la Externe, iar pe Argetoianu de la averescani. Cînd la sfîrșitul lui 1927 moare Ionel Brătianu, regele neincoronat al României, și îi urmează, la șefia guvernului, fratele său Vintilă, păstrează întreg vechiul cabinet de miniștri, încît Stelian Popescu va rămîne, și el, titular la Justiție, pînă la 10 noiembrie 1928, cînd vin la putere național-țărăniștii lui Iuliu Maniu și Ion Mihalache, care de altfel, îl exclusese din rîndurile Partidului Național, încă în 1926, pe Stelian Popescu. Stelian Popescu își pierde

ministeriatul. Dar, din păcate, izbutise să ocupe această demnitate, efectiv fraudulos, aproape un an și jumătate. E dincolo de orice îndoială că, la alegerea sa ca ministru, o contribuție importantă a avut-o faptul că Stelian Popescu venea cu zestrea de director al *Universului*, un ziar cu tiraj, citit, și, deci, capabil de a crea o stare favorabilă de spirit și influență. Iar Stelian Popescu a reînceput publicarea *Universului* în 1919, făcînd din această instituție o societate anonimă pe acțiuni, cu sprijinul Băncii lui Aristide Blank, cu care a luptat, apoi, un deceniu pentru a acapara acțiunile pe care bancherul evreu le achiziționase. Și a scăpat de năpastă de abia cînd banca lui Blank a dat faliment în timpul crizei economice mondiale.

Universul lui Stelian Popescu a fost organul de presă cel mai retrograd, asociindu-se celor mai negre cauze. Am uitat să notez că, încă înainte de război, directorul *Universului* își crease o societate predominant forestieră numită "Drajna", în dauna țărănilor razeși și pentru profiturile proprietarului. S-a făcut mult haz în presa democrată a vremii că apărătorul tremolat al țărănilor, de fapt îi nedreptățește și-i exploatează cu acea vestită "Drajna", meru citată și invocată ca exemplu trist al minciunii și al neonestității. *Universul*, se laudă și Stelian Popește, a fost un ziar naționalist. Era, de fapt, mai mult decît atît. Era un ziar xenofob, de un antisemitism furibund, articolul sau caricatura antisemită nelipsind din nici un număr. Dezvolta ideea că evreii cotropesc țara sub raport economic și cerea, în ciuda Constituției din 1923 și a prevederilor tratatelor de pace de la Versailles și Trianon, ca evreilor să li se ridice cetățenia. Sigur că opiniile sale antisemite erau comentate critic de zarele democratice *Adevărul* și *Dimineața*. Stelian Popescu considera aceste ziare ca fiind evreiești și, din interes concurențial, (în 1930 *Universul*, măturisește memorialistul, atinsese un tiraj de 150.000 exemplare, adică tirajul pe care îl avea mai demult *Dimineața*) le prigonea și injuria cu o ură constantă. În 1936 lucrurile au ajuns pînă acolo încît directorul *Universului* organiza bînde bătăușe de cuziști și legionari care incendiau, pur și simplu, la chioșcuri, zarele *Dimineața* și *Adevărul*. Era, desigur, un atentat la democrație (cele două ziare de pe strada Să-

Stelian Popescu, *Aminții*. Îngrijire de ediție, prefață și note de Ioan Opriș. Editura Albatros, 2000.

rindar erau consecvent democratice). Dar directorul *Universului* nu s-a dat în lături să-l practice, el motivînd, desigur, obiectivul naționalismului militant dar, de fapt, o făcea pentru a-și elimina adversarul, întreținînd, astfel, o atmosferă de o xenofobie aproape fără precedent. I-a sugerat, astfel, ideea lui Goga care, la sfîrșitul lui decembrie 1937, cînd a devenit premier, prima măsură adoptată a fost interzicerea ziarelor *Adevărul*, *Dimineața*, *Lupta*, administrînd, astfel, o grea lovitură democrației românești din care nu și-a mai revenit. Spuneam mai înainte că *Universul* a apărut, totdeauna, cauzele cele mai retrograde. Și amintesc că, în 1936-1937, cînd N. Iorga a pornit campania împotriva pornografiei în literatură, *Universul* a spus imediat prezent, publicîndu-i lui Brătescu-Voinești oribile articole ce condamna drumul pe care a apucat literatura română. Atunci, în 1936, cînd campania denigratoare era în toi (și *Universul*, desigur, se afla la post în primele rînduri), E. Lovinescu, într-un răspuns la o anchetă a ziarului *Credința*, declara: "Chiar dacă s-ar ridica spînzurători în Piața Teatrului literatura acestei țări nu se va imbeciliza".

De altfel, în politica externă, Stelian Popescu îl elogia pe Mussolini, pe care l-a vizitat în iunie 1933, omagiîndu-l: "Fascismul nu e un capriciu, nici rezultatul unei combinații de culise. El este timpul unei lupte și noi azi nu facem decît să apărăm rezultatul ei care asigură liniștea unui popor". Are opinii desigur negative despre regele Carol al II-lea. Dar deși suveranul a făcut avansuri știute mișcării legionare, opinia negativă a lui Stelian Popescu despre regele în funcțiune capătă conotații antisemite și xenofobe. "Ajunsesem la concluzia că Carol II nu este numai un element rău, o nenorocire pentru țară, dar un hot ordinar și un tilhar... Se făcuse tovarăș de jaf cu cei mai mari jecmănitari ai avutului țării, jidanul Auschnit și grecul Malaxa". Totul, chiar totul, era analizat și judecat din această perspectivă nefastă. Ca factor de putere în opinia publică, *Universul* a fost în interbelic o tribună a reacționarismului xenofob, neavînd adversari decît în tabăra democrației autentice. Era, deci, firesc, ca imediat după 23 august 1944 Stelian Popescu să fie dat în judecată ca vinovat pentru dezastrul țării. A fost judecat și condamnat în contumacie. Avusese prevederea să plece la vreme în Elveția. S-a pus la adăpost de pedeapsă dar nu și de moarte, soția fiindu-i otrăvită de o noră, exercitînd și asupra lui tentativa de asasinat. A consenmat, se pare, averea în devize pe care o luase cu sine. N-am citit, marturisesc, cu interes aceste memorii contrafăcute ale lui Stelian Popescu, iar opiniile favorabile ale editorului, dl Ioan Opriș m-au îndurerat, ca orice demers critic lipsit de elementară obiectivitate.

Cărți pentru Crăciunul copiilor!

compania

Str. Prof. Ion Bogdan Nr. 16, Sector 1 București
Tel/Fax: 211 59 64, 210 61 94, 211 59 48
e-mail: compania@ix.ro

Comandați (la telefon, prin poștă sau e-mail)
catalogul JUNIOR al editurii!

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL

vă propune spre achiziție albume de artă tipărite la cele mai prestigioase edituri din lume.

Tel./fax: 210.89.08; 211.89.57;
212.35.61

E-mail: {HYPERLINK mailto:
prior@dial.kappa.ro}
http://www.prior-books.ro

PĂCATELE LIMBII

de Rodica Zafiu

FRAZELOGIE ROMANICĂ

CRED că e bine să fie semnalate lucrările străine în care se vorbește de limba română, cu atât mai mult cu cât ele nu sînt, din păcate, prea numeroase. În afara studiilor de tipologie lingvistică, a cercetărilor care urmăresc realizarea specifică, în cît mai multe limbi, a unor fenomene și categorii gramaticale mai generale (negația, interogația, pronumele relative etc.), lucrările în care se acordă un spațiu apreciabil românei sînt, desigur, cele de romanistică. O recentă bibliografie dedicată frazeologiei și paremiologiei în limbile romanice - Joachim Lengert, *Romanische Phraseologie und Parömiologie*, Tübingen, Gunter Narr Verlag, 1999 - merită să fie cunoscută și la noi, pentru capitolul dedicat românei (vol. II, p. 1408-1515), dar și pentru deschiderile pe care le creează, permițînd comparația cu preocupările teoretice și cu structurile lingvistice din alte limbi romanice. Deși direcțiile lingvistice mai abstracte și mai formalizate au tîns să neglijeze frazeologia, se constată în ultima vreme o revenire a interesului pentru latura clișeizată, formularistică a limbii, pentru elementele idiomatiche, neguvernate de reguli. Cele două volume de bibliografie parțial comentată acoperă preocupările pentru frazeologie de la începuturi pînă la 1997, în domeniul general romanic, în franceză și italiană (vol. I), în catalană, portugheză, provensală, retoromană, română, sardă și spaniolă (vol. II). Autorul îi mulțumește la începutul cărții lingvisticei Victoria Popovici pentru contribuția ei la capitolele de bibliografie românească și retoromană.

Capitolele dedicate fiecărei limbi sînt structurate în mod similar: sînt trecute în revistă lucrări bibliografice, studii teoretice, culegeri (monolingve sau bilingve), comentarii despre prezența paremiologiei în operele literare, tipuri de frazeologisme definite formal și funcțional (adverbiale, nominale, verbale; sloganuri, clișee, locuri comune) sau semantic și tematice; lucrări despre anumite expresii sau proverbe particulare; abordări istorice (grupate pe secole) și dialectale; cercetări contrastive și utilizări didactice. Autorul a folosit și bibliografiile mai vechi, pe care le-a supus unor operații de verificare, actualizare, sistematizare.

Capitolul românesc are meritul de a regrupa studii și articole concepute din perspective diferite, de la cercetările principale și de la cărțile de sinteză pînă la contribuții punctuale, chiar răspîndite prin reviste de mai mică circulație. Se dovedește foarte util și faptul de a include în liste cercetările din Republica Moldova, necuprinse în bibliografiile românești și deci puțin sau deloc cunoscute la noi (pentru titlurile de dinainte de 1991, modul de transcriere - "Kartja moldovenjaskje", "verbele mi...kerij" - are rolul de semnala că textele au apărut în alfabet chirilic). Chiar a strînge la un loc unitățile frazeologice studiate de obicei din perspectivă strict lingvistică - locuțiuni și expresii - și proverbele cercetate, cu alte metode și interese, de către folcloriști e o opțiune interesantă și profitabilă. În cazul românei se vede destul de bine că preocupările folcloristice și literare legate de proverb au fost mult mai numeroase și mai constante decît cele lingvistice asupra frazeologiei. De la culegerile clasice - Iordache Golescu, Anton Pann, Iuliu Zanne, I.C. Hîntescu, M. Gaster, neomițînd pe G. Barozzi sau pe M. Schwarzfeld, cu *Practica și apropourile lui Cilibi Moise*, citînd texte din *Calendare* sau reviste precum *Comoara Satelor* - se ajunge pînă la numeroasele contribuții românești la reviste internaționale de paremiologie (*Proverbium*) precum și la ultimele lucrări din 1997: cartea lui S. Dumitrăcel despre expresii românești, *Dicționarul de expresii și locuțiuni românești* apărut în două versiuni la Iași și la Chișinău. Alături de autorii cu contribuții foarte numeroase sau foarte importante - Constantin Negreanu, Cezar Tabarcea, Sanda Golopenția-Eretescu, Dumitru Stanciu pentru proverbe, Theodor Hristea, Florica Dimitrescu, Liviu Groza pentru locuțiuni și expresii, se găsesc multe alte nume și articole, demonstrînd diversitatea cîmpului de studiu - de la varietatea desemnărilor - *izolări, expresii idiomatice, grupuri sintactice stabile/libere, unități frazeologice, locuțiuni și expresii, îmbinări de cuvinte* - pînă la cea a elementelor studiate: rime, aliterații, metafore, cuvinte vechi și dialectale, jocuri de cuvinte, tautologii, pleonasmе, negații, structuri sintactice. Titlurile reproduse cu acuratețe (cu doar foarte puține greșeli în folosirea diacriticelor alfabetului românesc, lucru rar în lucrările apărute în străinătate) și bine grupate, aducerea la zi și comentariile exacte fac din bibliografia lui J. Lengert un instrument de lucru cu adevărat util.

Radio România Cultural

Dintre emisiunile Redacției Literatură-Arte-Știință vă invităm să ascultați:

◆ Miercuri 20 decembrie pe Canalul România Cultural (CRC) la ora 18.00 - *Tentații culturale. Ediția de seară*. Viața cărților; Revista revistelor de cultură; Moment de folclor; Cronica plastică. Redactor Nicolae Breb Popescu.

◆ Joi 21 decembrie pe CRC la ora 9.50 - *Poezie românească*. Versuri de Ion Mircea în lectura autorului. Redactor Ioana Diaconescu.

◆ Vineri 22 decembrie pe CRC la ora 9.50 - *Poezie românească*. Versuri de Ioana Diaconescu în lectura autoarei. La ora 21.30 pe CRC - *Dicționar de literatură universală*. Serghei Esenin - "ultimul poet cu satu-n glas" (75 de ani de la moartea scriitorului rus). Redactor Titus Văjeu. Pe Canalul România Actualități (CRA) la ora 23.50 - *Revista revistelor de cultură*. Redactor Valentin Protopopescu.

◆ Duminică 24 decembrie pe CRC la ora 12.00 - *Revista literară radio*. Anul literar 2000 (I). Redactori Adela Greceanu și Dana Pitrop. Ediție coordonată de Liviu Grăsoiu. La ora 21.30 pe CRC - *Meridianele poeziei. Pagini din lirica românească*. "Astă seară-i seară mare, Florile dalbe". Antologie dedicată Nașterii Domnului. Redactor Dan Verona. La ora 23.50 pe CRC - *Poezie universală*. Nașterea Domnului. Condacul de Crăciun, alcătuit de Roman Melodul; fragmente în lectura actorilor Mariana Buruiană și Vasile Dragoș Pâslaru. Redactor Dan Verona.

◆ Luni 25 decembrie pe CRC la ora 20.15 - *București, istorii scrise și nescrise*. Cartiere vechi. În jurul kilometrului 0; Casa parohială a Biserticii Sfinții Apostoli. Colaborează Dudaș Olian și Dan Ionescu. Redactor Victoria Dimitriu. La ora 22.35 pe CRC - *Ideii în noaptea. Diaspora literară*. Colocviile anuale ale Bibliotecii Române din Freiburg. Participă Adriana Georgescu (Londra), Nicolae Stroescu - Stănișoară (München), Matei Cazacu (Paris), Nicolae Florescu. Redactori Ileana Corbea și Georgeta Drăghici.

CALENDAR

4.12.1883 - s-a născut Nicolae Cartoian (m. 1944)

4.12.1883 - s-a născut Tompa László (m. 1964)

4.12.1883 - s-a născut Vasile Uscătescu (m. 1961)

4.12.1895 - s-a născut Octav Dessila (m. 1976)

4.12.1910 - s-a născut George Togan

4.12.1913 - s-a născut Vlaicu Băma (m. 1999)

4.12.1921 - s-a născut Nicolae Ștefănescu (m. 1977)

4.12.1921 - s-a născut Alex.I. Amzulescu

4.12.1942 - a murit Artur Enășescu (n. 1889)

4.12.1966 - a murit N.N. Condeescu (n. 1904)

4.12.1983 - a murit Al. Oprea (n. 1931)

5.12.1882 - s-a născut Natalia Negru (m. 1962)

5.12.1907 - s-a născut Lotte Berg (m. 1981)

5.12.1938 - s-a născut Paul Drumaru

5.12.1974 - a murit Zaharia Stancu (n. 1902)

5.12.1975 - a murit Dinu Pillat (n. 1921)

5.12.1985 - a murit Mihail Celarianu (n. 1893)

5.12.1987 - a murit Leonid Dimov (n. 1926)

6.12.1892 - s-a născut Romulus Demetrescu (m. 1972)

6.12.1897 - s-a născut Oscar Walter Cisek (m. 1966)

6.12.1931 - s-a născut Aurora Cornu

6.12.1933 - s-a născut Elena Tacciu

6.12.1937 - s-a născut Mihai Drăgan (m. 1993)

6.12.1940 - s-a născut Nicolae Baltag (m. 1975)

6.12.1952 - a murit Dimitrie Popovici (n. 1902)

6.12.1984 - a murit Valeria Boiculescu (n. 1919)

6.12.1985 - a murit Elena Eftimiu (n. 1900)

6.12.1991 - a murit Vladimir Colin (n. 1921)

7.12.1894 - s-a născut Ion Luca (m. 1972)

7.12.1909 - s-a născut Alexandru Talex (m. 1998)

7.12.1917 - s-a născut Fodor Sándor

7.12.1935 - s-a născut Sorin Titel (m. 1985)

7.12.1937 - s-a născut N. Grigore-Mărășanu

7.12.1951 - s-a născut Ioan Vieru

7.12.1971 - a murit I.M. Rașcu (n. 1890)

7.12.1987 - a murit Ioana Bantaș (n. 1937)

8.12.1876 - s-a născut Hortensia Papadat-Bengescu (m. 1955)

8.12.1907 - s-a născut Toth Kálmán

8.12.1928 - s-a născut Toma George Maiorescu

8.12.1976 - a murit George Sidorovici (n. 1920)

8.12.1991 - a murit Jiva Popovici (n. 1934)

8.12.1996 - a murit Marin Sorescu (n. 1936)

9.12.1924 - s-a născut Mircea Seche

9.12.1934 - a murit George Boldea (n. 1905)

9.12.1941 - s-a născut Mircea Vaida

9.12.1972 - a murit Ieronim Șerbu (n. 1911)

9.12.1998 - a murit Banu Radulescu (n. 1924)

10.12.1927 - s-a născut Mircea Novac

10.12.1934 - s-a născut Ion Bujor Padureanu

10.12.1966 - a murit Ion Chinezu (n. 1894)

11.12.1902 - s-a născut Nicolae H.Dimitriu (m. 1980)

11.12.1903 - s-a născut Dan Simonescu (m. 1993)

11.12.1916 - s-a născut Gellert Sandor

11.12.1931 - s-a născut Lucian Dumbravă

12.12.1905 - s-a născut Virgil Huzum (m. 1992)

12.12.1914 - s-a născut Pauline Schneider

12.12.1929 - s-a născut Marin Bucur (m. 1994)

12.12.1939 - s-a născut Tudor Octavian

12.12.1943 - s-a născut Dorel Sibii

12.12.1962 - a murit Felix Aderca (n. 1891)

13.12.1693 - a murit Mitropolitul Dosoftei (n. 1624)

13.12.1887 - s-a născut Mihail Cruceanu (m. 1988)

13.12.1907 - s-a născut Grigore Băjenaru

13.12.1948 - a murit Zaharia Bărsan (n. 1878)

13.12.1983 - a murit Nichita Stănescu (n. 1933)

13.12.1987 - a murit George Acsinteanu (n. 1905)

13.12.1987 - a murit Marcel Mihalăș (n. 1937)

14.12.1898 - s-a născut Petru Caraman (m. 1980)

14.12.1910 - s-a născut Gaby Michalescu

14.12.1932 - s-a născut Dumitru Solomon

14.12.1941 - s-a născut Iulian Neacșu

14.12.1942 - a murit Barbu Marian (n. 1876)

14.12.1946 - a murit I.A.I. Brătescu-Voinești (n. 1868)

15.12.1884 - s-a născut G.T. Niculescu-Varone (m. 1984)

15.12.1887 - s-a născut Cella Delavrancea (m. 1991)

15.12.1900 - s-a născut Sanda Movilă (m. 1970)

15.12.1921 - s-a născut Nicolae Barbu (m. 1985)

15.12.1924 - s-a născut Papp Ferenc

15.12.1933 - s-a născut Dan Rebreanu

15.12.1963 - a murit Leca Morariu (n. 1888)

15.12.1980 - a murit Ion Maxim (n. 1925)

15.12.1993 - a murit Aurel Martin (n. 1926)

16.12.1881 - s-a născut Ion Al. Vasilescu-Valjean (m. 1960)

16.12.1924 - s-a născut Hajdu Zoltán (m. 1982)

16.12.1952 - s-a născut Rolf Bossert

16.12.1962 - a murit Cezar Drăgoi (n. 1925)

16.12.1967 - a murit Alexandru Hodoș (n. 1898)

16.12.1989 - a murit Franz Liebhardt (n. 1899)

16.12.1993 - a murit Ovidiu Constantinescu (n. 1914)

17.12.1870 - s-a născut I.A. Bassarabescu (m. 1952)

17.12.1939 - s-a născut Andrei Ionescu

17.12.1941 - s-a născut Liviu Petrescu (m. 1999)

18.12.1854 - s-a născut Ioan Nădejde (m. 1928)

18.12.1903 - s-a născut Ilarie Voronca (m. 1946)

18.12.1928 - s-a născut Victor Bărlădeanu

18.12.1929 - s-a născut Dionisie Șincan

18.12.1977 - a murit Teodor Scarlat (n. 1907)

18.12.1985 - a murit Liviu Rusu (n. 1901)

19.12.1920 - s-a născut Neculai Chirica

20.12.1861 - s-a născut Constantin Mille (m. 1927)

20.12.1921 - s-a născut Israil Bercovici (m. 1988)

20.12.1929 - s-a născut Al. Căprariu (m. 1988)

20.12.1935 - s-a născut Daniel Drăgan

20.12.1943 - s-a născut Magda Ursache

20.12.1944 - a murit Nicolae Cartoian (n. 1883)

20.12.1966 - a murit Mihail Sorbul (n. 1885)

21.12.1865 - s-a născut G. Bogdan Duică (m. 1934)

21.12.1904 - s-a născut Constantin Apostol

21.12.1913 - s-a născut Nicolae Costenco (m. 1993)

21.12.1915 - s-a născut Ada Orleanu (m. 1990)

21.12.1933 - s-a născut Dan Zamfirescu

21.12.1966 - a murit Valeriu Ciobanu (n. 1917)

21.12.1998 - a murit Dan Laurențiu (n. 1937)

22.12.1898 - s-a născut Virgiliu Monda (m. 1991)

22.12.1918 - s-a născut Valentin Raus (m. 1994)

22.12.1944 - s-a născut Dan Mutășcu

22.12.1956 - a murit Nicolae Labiș (n. 1935)

22.12.1985 - a murit Constantin Ioncică (n. 1938)

23.12.1924 - s-a născut Ion Trandafir

23.12.1930 - a murit Constantin Z. Buzdugan (n. 1870)

24.12.1872 - a murit Radu Ionescu (n. 1834)

24.12.1889 - s-a născut Nichifor Crainic (m. 1972)

24.12.1922 - s-a născut Victor Torynopol (m. 1985)

24.12.1933 - s-a născut Ion Țugui

24.12.1934 - s-a născut Ștefan Melnic

24.12.1941 - s-a născut Gheorghe Voda

24.12.1979 - a murit Ion Bălan (n. 1909)

25.12.1901 - s-a născut Ion Stoia Udrea (m. 1977)

25.12.1919 - s-a născut Horia Deleanu (m. 1998)

25.12.1927 - s-a născut Mihai Stoian

25.12.1941 - s-a născut Ioan Alexandru (m.2000)

25.12.1963 - a murit, Tristan Tzara (n. 1896)

26.12.1912 - s-a născut Neagu Radulescu (m. 1972)

26.12.1920 - s-a născut Felix Milorad

26.12.1943 - a murit Gh. Proca (n. 1867)

26.12.1962 - a murit Radu Stanca (n. 1920)

27.12.1887 - s-a născut Lazăr Iliescu (m. 1977)

27.12.1897 - s-a născut Tudor Vianu (m. 1964)

27.12.1906 - s-a născut Emil Giurgiuca (m. 1992)

27.12.1911 - s-a născut Ion Schintee

27.12.1926 - s-a născut Nicolai Savostin

27.12.1962 - a murit Erwin Wittstock (n. 1899)

27.12.1993 - a murit Manole Auneanu (n. 1935)

28.12.1917 - s-a născut Ștefan Stătescu

POEZIA lui Marius Ianuș se cere contextualizată și apoi de-contextualizată ca să poată fi înțeleasă. Vulgo: ar trebui observate mai întâi ideologia și psihologia ei, iar apoi ele ar trebui date deoparte ca să poți rămâne cu poezia. Altfel cititorul riscă să arunce (dezgustat) copilul o dată cu apa murdară din albie căci, trebuie s-o spunem, rareori un copil mai adevărat, mai sănătos și mai reușit s-a scaldat într-o apă mai tulbură. În același timp ar trebui să ne-nțrebăm dacă această apă nu e chiar lumea românească în care trăim, anormalitatea care ne-nconjoară și din care nu putem scăpa. „La așa vremuri, așa poet”, a scris un critic despre Ianuș, și, într-un fel, avea dreptate, căci Ianuș își definește deplin epoca în tot ce are ea mai diform, mai disperat și mai grotesc. Dar orice poet autentic o face. Tinerii autori de azi nu și-au ales ei înșiși vremea în care trăiesc, ci s-au trezit aruncați printre ruinele ei. De-aici confuzia, nerăbdarea, obscenitatea, agresivitatea, perplexitatea poeziei lor. Toate acestea, detestabile în vremuri normale (și nimeni nu detestă mai mult decât mine violența și obscenitatea), sînt totuși mărci ale autenticității în lumea de azi. Nici un poet adevărat nu se poate feri de ele.

Tot de demoralizarea și de ura de sine a noastră, a tuturor, țin și de alte excese. Gongorismului patriotard ceaușist i-au luat locul la fel de morbide și de jenante blasfemii naționale. Legătura dintre cele două e directă și nu poate scăpa nimănui: tinerii de azi vomită ceea ce li s-a vîrît pe gît cu de-a sila în deceniul precedent. Înjosirea sadică, psihanalitic coerentă, a simbolurilor naționale (care sînt, în definitiv, simboluri materne), care a șocat pe drept cuvînt sensibilitatea unora ar fi, de asemenea, o oroare în vremuri normale – n-am înțîlnit-o sub aceste forme în nici o cultură civilizată. Dar noi *nu trăim vremuri normale*, acesta e mesajul tinerilor poeți în definitiv. Cei mai buni dintre ei scot aceste strigăte barbare dintr-o adevărată, legitimă în vremea de azi, sfișiere lăuntrică. Jeremiadele vremurilor biblice nu erau plăcute la auz. Înfațșirea Ierusalimului ca o țiră împodobită probabil că șoca exact cum ne șocă versurile lui Ianuș despre România, pentru care era cît pe aci să i se intenteze un proces.

Coperta însăși a cărții arată starea de confuzie intelectuală a tinerei generații. Rareori poți înțîlni o asemenea redundanță ideologică pe o singură filă. Coperta e neagră, căci negrul este culoarea anarhiei. Titlul volumului este „Manifest anarhist”, două cuvinte care își însumează forța detonatoare. Dar însumată și cu subtitlul volumului, „și alte fracturi”, și cu titlul subcolecției: „Carte conspirativă”, și cu numele colecției, „Generația 2000” (căci „generație” e astăzi la noi un termen ideologic), această forță devine ridicolă prin supralicitare. Întreaga ideologie mani-

festă a cărții e la fel de confuză. Într-un loc, Ianuș se declară comunist, în altul, nazist. Viziunea sa politică nu trece de cea mai naivă utopie: „cînd o să le dați tot ce aveți cerșetorilor?”; „președinții sînt niște cretini, România/ guvernul e o adunătură de cretini/ ei n-au dat niciodată bani unor cerșetori, România/ putem să trăim cu apă și rădăcini” etc., și de la fel de convențională condamnarea a *establishmentului* și a societății de consum, de altfel împrumutată în întregime din Ginsberg și alți beatnici: „Ei te fac să cumperi coca-cola pe stradă/ Mă piș în cocacola pe stradă!”; „Capitalismul e o relație pe stradă!”. Firește, nu lipsesc din rețetar nebunia, foamea, sinuciderea, jocul de-a Isus Hristos (un ciudat I. H. care, cu cîteva versuri mai devreme, declară „nu cred că există Dumnezeu”). Prea multă ideologie, prea mare aglomerare de lucruri nedigerate nici pe sfert și în același timp prea multă forță și luciditate ca să putem lua totul doar drept niște prostii. Poemul despre România e un remake al celebrului „America” al lui Ginsberg, mai violent însă, deși acel „go fuck with your atom bomb” putea fi mult mai șocant în anii '60 decît azi. N-am să mă feresc să citez aici nici de pe-acum notițiile versuri „îți introduc penisul meu lung și negru/ în pînțe, România!”. Poliția română a tăcut cu înțelepciune în fața lor, dar poate că ele și altele asemănătoare ar merita o dezbatere sinceră în lumea culturală, căci sînt un fenomen nou și semnificativ. E foarte comod să le condamni, o dată cu textele de hip-hop, dar asta înseamnă să te prefaci că nu observi incredibila degradare a lumii românești de azi, a limbii ei, a culturii ei, a imaginii ei de sine, pe care versurile în cauză o revelează și o reprezintă în același timp. E inutil să polemizezi cu aceste „idei”, căci (personajul) Ianuș nu e un intelectual, nici un reformator, ci un biet om înnebunit care perorează la un colț de stradă. Autenticitatea mesajului său nu constă în ceea ce el spune (niște clișee mizerabile), ci în disperarea celui căruia *i s-a luat pînă și limbajul*, a celui care e hiperconștient că nu-și poate exprima chinuitoarea derută decît prin contradicții și absurdități: „Copilul tău etern și cretin, România”. E foarte ciudat: deși (sau *pentru că*) plin de stereotipuri, confuz și, de altfel, aproape o pastişă ginsbergiană, „Manifestul anarhist” cu care se deschide cartea lui Marius Ianuș e totuși un poem cutremurător și adevărat, așa spune un poem emblematic pentru generația lui. E, într-adevăr, greu de crezut că exasperarea celor care au trăit cincisprezece ani din viață în cel mai negru ceaușism și încă zece ani într-o catastrofă a speranței pe care am încercat o dată s-o clădim împreună ar putea fi exprimată în poezie prin cine știe ce deșteptăciuni și subtilități culturale.

Dincolo de acest nivel foarte vizibil al cărții, în care Ianuș își arată nerăbdarea de

a deveni notoriu (absolut legitimă pentru un poet tînăr) începe, de fapt, poezia ei. „Alte fracturi” și „Danseză Ianuș” sînt cu adevărat secțiuni foarte bune ale cărții. Emfaza cam stridentă din prima parte dispare aici cu totul și poemele devin foarte vii, autoironice, cu observații de multe ori inteligente și cu viziuni de-a dreptul „frumoase”. Personajul lui Ianuș, între două crize, ca să zic așa, nu e deloc respingător: e un fel de *loser* care-și povestește fără să se căineze eșecurile sentimentale, avînd ceva din împudoarea lui Diogenes, care, dacă-i dăm crezare lui Diogene Laertios, se freca în public. Ni-l putem imagina și pe Ianuș încercînd să se frece pe burtă ca să-și aline foamea. Universul lui e aici *Fa-cultatea de Litere, căminul, colegii, versurile sînt colocviale*, „sandviçuri cu realitate”, fără nici un fel de machiaj sau estetizare. Cum rar se întîmplă în acest gen de poezie biografică și minimală, nu avem sentimentul de afectare a simplității. Bine tăiate, fragmentele vorbesc despre dragoste, dorință, sînt fantezii *soft* în care pînă și cruzimile par nevinovate ca în aiurelile copiilor: „Unde este mama afurisitelor/ ca să vă spună că sînt frumos și/ deștept și demn de a fi iubit/ unde este mama Magda/ cvasiblonzino nepăsătoare ca/ să te tragă de mîncă/ să mi te dezbrace/ să mi te livreze la pat/ după ce te-a pus să citești/ tot ce scrie pe pereții/ vecurilor noastre din litere”. Ca să nu se creadă că Ianuș e doar încă un scatolog din care au apărut ațîția în ultimul timp, citez în întregime și poemul „Silvia”, în care se vede că el nu disprețuiește nici poezia-poezie: „Cine ești tu, Silvia? Ce suflet/ cu halogen ai tu? Ce floare de carne/ a gurii ea singură un sîrut?/ cine ești tu zîmbetul tău un Paris/ orașul lumină groșițele tale?// dar tu crezi? poate că există și/ altă lume dar tu? Ce crezi tu?” Un haiku are prospețimea iluminărilor lui William Carlos Williams: „Lalele roșii/ stau în găleți/ cu capul spart/ Mîntiile lor au pornit?” În general, personajul Ianuș, înconjurat de cei pe care-i iubește sau îi urăște, tînjește după dragoste, după adevăr, după mîntuire, dar se vede mereu tras în jos de propria hidoșenie, de viciiile și întortochierea firii lui, de care el însuși e cel mai conștient. Femeile (sub chipul Ceciliei, Magdei, Silviei și a altor avatare) par intangibile, „pe Ianuș nu l-a iubit decît mama”, satisfacția e mereu imaginară, plăcerea e mereu contaminată de turpitudine. Nefericite experiențe homoerotice sînt evocate. Cufundat în murdărie și nonsens, Ianuș, asemenea lui Frank al lui Tom Waits, visează totuși la puritate: „Nu-mi place să mă spal baia/ ucide poezia – fac asta/ pentru tîmpiiții din camere/ jucas ping-pong cu peretele/ deasupra sacului meu de dormit/ care nu le convine/ baia e pentru idioții epatați/ de mutra lui Michael Jackson cînd/ se strînge de sex/ nu mai poți să gîndești” „Cristi

are dreptate despre moartea mea planificată/ De fapt, noi scriem o biblie în care/ sînt și eu/ în care e și ploaia și ploaia/ de petale sub felinar/ petale albe vînturate cu mașinile/ pe lînga banca unde seara scriu” Violența, obscenitatea și scatologicul există din plin în paginile cărții, dar ele sînt îndreptate în primul rînd împotriva personajului însuși, a cărui revoltă și dezgust sînt evidente. Ele fac parte din realitatea cotidiană, care-l mînjește cu jegul și oroarea ei: „Să-nțrebi de Adriana, mi-a/ spus strîngeam în pumn prezervativul/ Acolo era o ladă cu prezervative umplute dar eu/ n-am putut să-nțrebi de țiganu' mi-a/ spus cineva de la poartă încă simțeam/ dinții ei mici pe prepuț Sa le spuie/ c-ai făcut!// Are vreo importanță? E/ mai importantă dimineața asta/ cu nori cenușiu-maro/ cer albastru mîinile/ mele miros a prezervativ” Nici o clipă nu simți, ca în cazul altor poeți, că violența e ostentativă, aici nu e vorba de o încercare de a șoca. Aceste fragmente de realitate sînt juxtapuse altora senine și chiar poetice într-un sens mai comun. Poetul nu ierarhizează experiențele ci doar reacționează, tandru sau brutal, la ele, fără să-și înțeleagă reacțiile, ca un animal de experiență decorticat: „Nici nu mă interesează/ ce-o să se-nîmple/ cu mine/ îl îndop zilnic cu două pîini/ pe Ianuș pe animal/ Dar și el e ca Dîmbovița/ uneori/ nici nu știi în care parte curge”

Ultimele secțiuni ale cărții sînt mai puțin interesante, deși și aici există ceva impresionant, care arată că Marius Ianuș, așa cum e el, cu toată nebunia și contradicțiile firii lui, e totuși din plămada poezilor puternici și adevărați. Poemele despre Domnica sînt, la prima vedere, total convenționale. Simți, totuși, că aici, ca și-n poemele politice, pline de prostii și totuși adevărate prin curajul de a spune prostii, clișeele sînt cumva arse și reinventate. Simți că un banal „te iubesc” înseamnă chiar asta, dar după secole de perifraxe reinventarea acestor cuvinte este un curaj estetic emoționant. Poemul care urmează e primitiv și banal dar este, pînă la urmă, plin de adevăr și de frumusețe: „De ce și cînd sînt fericit să fac asta?/ de ce să deschid cărți să ghicesc?/ te am pe tine tu/ îl ai pe hăbă ne mușcăm buzele/ pe o scară de tren/ Domnica te iubesc iubesc/ frica ta în dușurile unde/ te ascult te iubesc/ Iubesc vocea ta copilarită în telefon iubesc/ felul tau în care te pisicești/ și vād cum pe geamuri aburite scrijeleai dragostea/ și vād cum pe zapadă desenai inimă/ inima ta uriașă și/ te iubesc, înțeleg// să ai grijă de hăbă”

În totului tot, „Manifestul anarhist” e o carte mutilată a unui om mutilat ce trăiește într-un segment mutilat de istorie, pe care încearcă fără nici o șansă să-l răscumpere. Poezia cuprinsă aici, una dintre cele mai bune care se scriu azi, se naște chiar din acest eșec.

Mircea Cărtărescu

Pagini din dosarul comunismului

niciunde și-a pus amprenta” (pag. 4) și al cărei viitor “este încă o problemă de discernământ”.

Numărul conține reproduceri ale lucrărilor maestrului Camilian Demetrescu, pictor și teoretician prahovean, opozant față de arta sa regimurilor totalitare, fugit în 1969 în Italia unde se face repede cunoscut și prețuit și pe care statul italian precum și diverse fundații

PUȚINE reviste din peisajul publicistic de astăzi pot impune atîta respect prin ținută, program și conținut așa cum o face *Memoria - revista gândirii arestate*.

Editorialul proaspătului nr. 32 (3/2000) este, de fapt, o succintă și pertinentă analiză a stării morale, în primul rînd, a societății românești post-ceaușiste pe care “paradigma veșnicului început pierdut pe drumul spre

culturale l-au onorat de-a lungul timpului cu premii internaționale de prestigiu.

Articolul semnat de Eugen Denize, “Radiodifuziunea Română și instaurarea comunistă”, cuprinde pe lângă o scurtă și tristă istorie a transformării radioului într-un puternic canal de indoctrinare comunistă și textul unei emisiuni din 1948 consacrate Uniunii Sovietice și republicilor sale și, anume, despre - ați ghicit! - ... “Republica Sovietică Socialistă Moldovenească”, din care nu putem să nu redăm măcar o frază: “Spre deosebire de moldovenii din Basarabia, care timp de 22 de ani au gemut sub călcăiul jandarmilor reacțiunii române, regreșând în toate domeniile, moldovenii de dincolo de Nistru, ajutați de poporul rus, ucrainean și de celelalte popoare sovietice, și-au clădit o viață nouă, socialistă, trăind în fericire și belșug.” (pag. 16)

Extrem de interesante sunt eseurile lui Sol Shulman, scriitor și regizor belarus, despre destinul conducătorului rus prin prisma unei analize a confruntării politice dintre Gorbaciov și Elțin, și al lui Carlos Lacerda, parlamentar brazilian, despre rezistența anticomunistă a poporului ungar și revolta acestuia din octombrie 1956.

Seria relatărilor unor militari, intelectuali sau oameni

simpli închiși în centre comuniste de “reeducare”, lagăre și închisori, sunt dureroase și, ca întotdeauna, pline de sens pentru istoria mare și istoria mică. O simplă invitație la lectură a acestor pagini dintr-un imens dosar de existență crâncenă al unui întreg popor, greu și aproape imposibil de imaginat și de crezut prin violența lor, este poate cel mai potrivit lucru.

Sub genericul *Geografia detenției* este reproducută o hartă cu locurile “onorate” de “instituția-puşcarie, instituție de bază a regimului comunist”, gulag românesc inițiat de Gh. Gheorghiu-Dej. Înfațșind centre, lagăre și închisori de exterminare, lagăre de deportare și azile psihologice chipul hidos al României comuniste își arată colții din aproape fiecare oraș și orașel. Textul care însoțește înspăimîntătoarea hartă este și un îndemn pentru cei cu posibilități materiale la conservarea acestor reale monumente istorice “Spre neuitarea martirilor noștri”.

Din prezentul număr nu lipsesc nici rubricile permanente ale revistei: *Personalități uitate*, «Catalogul» celor *u-ciși în temnițele comuniste - litera V*, *Correspondența Memoria*, *În căutarea omului pierdut* și *Biblioteca Memoria...*

Marius Chivu

România literară 11

DINU PILLAT

Un destin împlinit

DINU PILLAT și-a petrecut copilăria și adolescența într-un mediu îmbătrânit, alcătuit din membrii familiei Brătianu - atât de importanți în formarea României moderne - dar care ajunseseră la vârste înaintate. Viața lui tânără pălpâia la umbra unui tată celebru, nu numai ca poet dar însemnat și ca om politic, în țară, dar și pe plan cultural european.

La 30 mai 1940, Ion Pillat scria următoarea dedicație pe volumul *Umbră timpului: Mult iubitului meu fiu, în ziua terminării celor opt clase liceale și intrării sale într-o nouă perioadă a vieții, cu toată dragostea mea părintească și urarea să-și păstreze și acolo sufletul său frumos de azi.*

La 20 noiembrie 1939, Ion Pillat scriese sonetul *Prevestire* închinat fiului său: *...Ce n-am putut eu spune, prins în frâu/ De zile grele, oare altă gură/ Destăinuind un suflet de răsură/ Va limpezi-o-n glas curat de râu?/ Mi-ești fiule un clopot sfânt în care/ Aștept să sune ceasul meu deplin/ Când voi porni spre umbră și uitare/ Cum stă legat de cer un pelerin/ M-așez și eu cu sufletul în zare/ Chemându-ți limba grea ca un destin.*

La 25 de ani de la moartea lui Dinu mărturisesc că, de atunci, nu am mai trăit direct viața - care și-a pierdut gustul și pe care am privit-o ca prin geamul unei ferestre închise. Cunoscându-l din primii ani

de facultate, 1941-1942, mi-am format mintea și sufletul, sub ocrotirea lui tacită, asistând la aceleași cursuri, conferințe și spectacole, plimbându-ne, kilometri, în jurul lacurilor și degustând cu plăcere prăjiturile - destul de sarace atunci, în vreme de război, de la cofetăriile *Nestor* și *Anghelescu*. Comportamentul său era fără nici-o duplicitate, era modest deși conștient de ceea ce valora și avea un simț al onoarei de cavaler medieval, ceea ce nu-i stăvilea contactul cu oamenii, darul prieteniei și înțelegerea pentru cazurile insolite, descifrând în viața complexitatea și drama romanelor lui Dostoievski.

Această atitudine, lipsită de orice compromis, a fost păstrată de el și în scurtul răstimp în care a fost asistent la catedra lui G. Călinescu și de asemenea în perioada stalinistă - sub Gheorghiu-Dej, când, ca cercetător, își susținea părerile în ședințele Institutului de istorie literară și folclor, conduse de G. Călinescu. Dinu părea timid dar era numai sfios și fizicul său delicat era însuflețit de puterea minții și a curajului său. El nu-și apăra excelența valorilor și credința, în mod teoretic, căci el însuși era acea credință și acele valori. Fără nici-o intenție, era iubit de colegi care se strâneau în jurul său, aceștia solicitându-i îndrumarea, ceea ce a atras atenția cadrelor comuniste, care l-au socotit un element periculos ce trebuia înlăturat. În anii grei

de închisoare - căci a fost condamnat la 25 de ani în procesul Noica-Pillat, Dinu și-a adâncit credința în Dumnezeu, care nu-l părăsise și cu atât mai mult a prețuit viața, frumusețea pământului, libertatea și iubirea. De aceea când a ieșit - prin amnistiere - din închisoare - în 1964 - bucuria lui de a trăi a fost o nouă și puternică iluminare și a crezut, naiv și cinstit, că am scăpat de cenzura comunistă și directivele ei. După cum la ieșirea din închisoare nu a semnat nici-un pact cu securitatea tot astfel ca cercetător - reprimat în Institut, și scriitor, și-a păstrat integritatea și puritatea comportamentului și a ideilor. Prin elanul său și înțelegere Dinu continua să adune prieteni vechi și noi în jurul său. Dinu nu a turnat pe nimeni și nici el nu a fost propriu-zis turnat căci felul său de a fi nu avea nici-un ascunziș, nu era duplicitar, tot ceea ce spunea se petrecea la lumina zilei, fără în-crâncenare dar cu eleganță și umor. Trebuia de aceea scos din nou din Institut.

Anii de restricții materiale și morale i-au măcinat constituția sa fizică, fragilă. Dar mai ales a fost răpus de decepția lui când și-a dat seama că de fapt se continua - cu o nouă perversitate, aplicarea prescripțiilor comuniste. La sfârșit, conștient și îndurerat de propria lui prăbușire - dar iubindu-și semenii, îndeplinind prin propria sa viață, *prevestirea* tatălui său.

În fiecare an, în preajma zilei de cembrie, ziua morții lui Dinu, primesc telefon de la Pia, sora lui Dinu, locuiește în Anglia. De data aceasta povestit, cum, în ultima toamnă a anului 1975, când venise să ne viziteze, s-a întâlnit cu Dinu, îndelung, în parculețul preajma locuinței noastre, Dinu atragând atenția că nu se mai simte urmărit și mărturisit - ceea ce mie și Monica mi mi spusese niciodată, cât de torturat a fost în cele opt luni de regim unicelular - din cauza procesului - pentru a recunoaște vinovăția unor fapte - absolut inofensive în regim de libertate. După ceasuri de rogatorii, subliniate de batai, era lăsat în zile în pace. În acel răstimp de amete durere - când se balabanea pe marginea patului - paznicii veneau din când în când să-l controleze. Dinu însă vedea ridicându-se crucea și pe mine și Monica deoparte de alta ei. Atunci a avut revelația grăbăte care împovărau pe torționarii săi începând să se roage pentru iertarea lui și să bucura de miracolul vieții păianjen mare, prins în plasa țesută într-un colț al celulei. I-a mai spus Piei că din toată atenția lui, nu vrea să șteargă anii de deținere în care cu umilință și durere a urcat treptat spre eliberarea sufletului de ura.

Cornelia

Cele mai vechi amintiri

ÎL VOI evoca pe tatăl meu, Dinu Pillat, ca mentor și călăuză în formarea mea spirituală.

Cele mai vechi amintiri cu tata le am de când, copil fiind, ascultam serile, cu sufletul la gură, lecturile pe care ni le făcea mamei și mie din poezii și prozatorii săi preferați din literatura română și străină. Nu înțelegeam fiecare cuvânt, dar vocea lui, catifelată și caldă, mâna lui care dirija, în timp ce ne citea, muzica textelor, mi-au rămas pe totdeauna în memorie. Mai târziu, această muzică a devenit pentru mine tot mai inteligibilă și alături de el am pașit în spațiul fascinant al culturii și artei. Spun fascinant pentru că intrarea în acest spațiu constituia o aventură pentru tatăl meu, iar modul său de a se defini și de a mă face să particip la spectacolul artei era să observe cum cultura devine un mijloc de a te recunoaște ca ființă prin alții. Așa a reușit să mă familiarizeze cu scriitori ca Rimbaud, Esenin, Eminescu, Urmuz, Argezi, Dostoievski, Rilke, Mateiu Caragiale, Blaga, Ion Barbu, Emil Botta, Ion Vinea, Bacovia, ca să dau doar câteva exemple. Apropierea lui de literatură nu era una academică, ci una sufletească și m-a obișnuit cu un lucru mai puțin întâlnit în abordările mai vechi sau mai noi, și anume să consider operele de artă drept punți către împrietenirea cu autorii lor. Cred că această viziune o moștenise de la tatăl său, Ion Pillat, care atât prin

antologiile pe care le-a alcătuit din creațiile poezilor români, cât și prin traduceri din literatura străină, visase la "sufletul altora" ca la propriul lui suflet. De asemenea, tata mi-a spus că această frumoasă îndeletnicire de a ne citi seara din cărțile iubite o luase de la părintele său care petrecea cu prietenii și cu familia seri de bucurie culturală făcând lecturi cu voce tare din scriitorii dragi lui.

Faptul că până astăzi am rămas cu o viziune optimistă asupra lumii se datorează acestei formații. Prin ea am căpătat convingerea că nu voi rămâne niciodată singură pe lume atâta vreme cât port cu mine în minte comorile lumii. L-am auzit mai târziu pe Constantin Noica spunând la fel: cultura este o avuție pe care nu ți-o poate lua nimeni, dacă știi să o iei cu tine pretutindeni.

Al doilea lucru despre care doresc să vorbesc se referă la iluminarea spirituală spre care tata m-a călăuzit de la o vârstă timpurie. Aveam vreo nouă ani când tata a început să îmi încheie serile, înainte de culcare, cu *ora confidențelor*. În acel răstimp el mă îndemna să îmi aduc aminte de toate cele de peste zi, trăite sau făcute, să văd dacă ziua fusese câștigată sau pierdută din punct de vedere moral. Ce însemna acest lucru? În primul rând tata spunea că trebuie să trăim clipă de clipă pentru a ne justifica în fața lui Dumnezeu.

Poate că era un proiect ambițios, dacă

nu vanitos. Chiar tata mărturisea, la sfârșitul vieții, că nu reușise să se justifice cu nimic în fața lui Dumnezeu. Era cumplit de exigent cu sine însuși și poate își și dăduse seama de deșertăciunea acestui proiect. Dar atunci când aveam nouă ani, calea deschisă de el mi s-a părut extraordinară. Fiecare zi, spunea tata, ar trebui închinată lui Dumnezeu printr-un mic dar. Zilele care treceau în mod egoist erau zile în care mă iroseam, dar cele în care vegheam ca să pot aduce bunătate și lumină celor din jur îmi înăvuteau bucuria.

Îmi dau seama, după atâția ani de atunci, că această cale m-a scos întotdeauna la liman. Oricât de mari au fost umbrele și îndoelile aduse de diversele timpurii pe care le-am trăit, soluția generozității creștine asociată cu bucuria artei au fost

punctele de reper care nu m-au lăsat să pierd în deznădejde.

Tata era un pelerin intelectual folosea de cultura pentru a ajuta înțelesurile sacre ale lumii. Deopotrivă bucura de frumusețea stilurilor poetice, de prospețimea unui peisaj, de dulcea prăjitură. Ca și Nicolae Steinhardt sau prieten, tata descoperise latura exuberanței, divina simplitate de a trăi.

Am observat în timp ce tot mă gândeam bine are legătură cu această înzestrare rituală, că dacă îmi aduc aminte de viața și moartea devin o sărbătoare plină de mister. Este un mod de a trăi lucrurile pe care îl datorez tatălui meu.

Monica

T

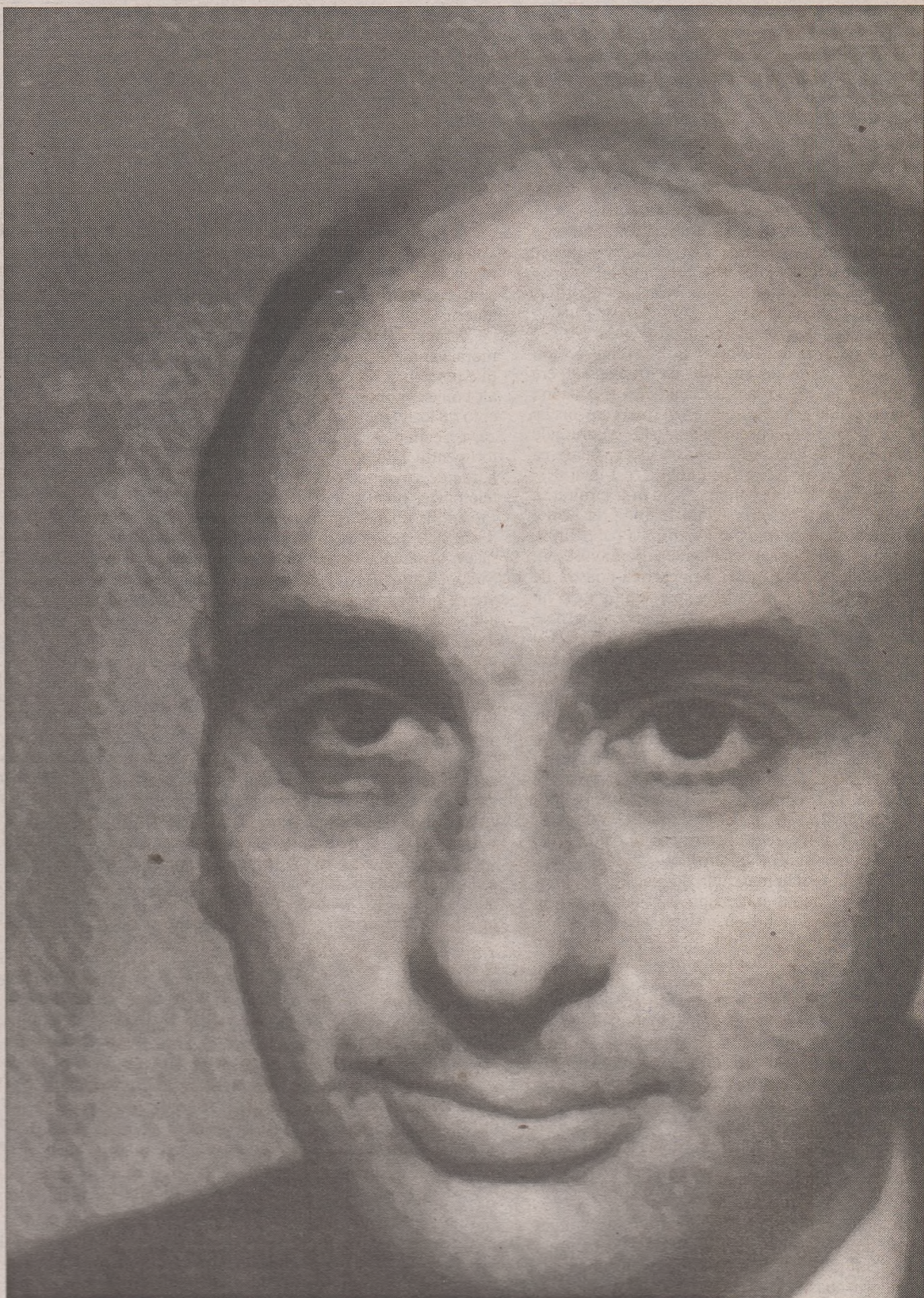
Deschis prieteniei

EU DINU PILLAT l-am cunoscut din anul 1945, când am intrat la Facultatea de Litere și Filosofie din București. Aici el era asistent de curând numit la catedra lui George Călinescu. Pricina admirației pe care o nutream, când eram elev de la 15, țâ de scrisul lui Călinescu, îmi luasem ca materie principală a raturii române. De la lecția de deschidere și până la ultima sa în 1949, când era obligat să-și întrerupă cursurile brusc, nu am lipsit niciun curs și seminar al lui Călinescu. Probabil că în urma manifestărilor, în cursul seminariilor, manifestări care dat fiind prin felul în care profesorul se desfășura, nu puteau fi decât intervenții intermitente, dar a putut sesiza pasiunea mea pentru literatură și cu această ocazie să deschidă către tineri și către semenii mei, care era una din trăsăturile majore ale personalității sale, s-a apropiat în chip firesc de mine și nu m-a lăsat să plec - în acei ani -, prieten al meu, cu care împărțeam pasiuni literare. În curând aveam să fim invitații săi, în casa lui, adică aceea a poetului Ion Pillat, din str. Pia Brătianu. Ne întâlneam deseori, discutăm multe lucruri împărțind dintr-un început simpatie: puternica admirație față de personalitatea lui George Călinescu și respingerea radicală a comunismului a cărui afirmare violență începuse în acei ani. Am cunoscut fascinanta bibliotecă a lui Ion Pillat, superb instalată și ornată de tablouri și portrete de literați, cu cărți albe, și am putut împrumuta, de-a lungul anilor, cărți, dintre care unele de literatură spaniolă, pe care atunci, o cultivam asiduu. Dinu Pillat mi le cedeze.

Am început să colaborez, aproape săptămânal, la pagina "litere și arte" din *Revista literară*, ziar condus de Călinescu, cu mici eseuri de literatură și critică și cu ușurință iresponsabilă a primei tinereți. Dinu Pillat mi le cerea de fiecare dată și își exprima cu o directă sinceritate părerea lui. Am scris în acei ani textele sale, fiind cucerit nu numai de romanele lui: *Viuda* și mai ales *Moarte cotidiană*, pe care-l cred unul din cele mai bune romane ale literaturii interbelice, ci și de textele ce vor constitui baza de doctorat, la care aveam să asist în 1947, cel despre romanul *Moarte cotidiană* românesc și biografia lui Ion Pillat. În nenumăratele noastre întâlniri în acei ani, aveam să admir de asemeni capacitatea și entuziasmul pentru insolitele personalități ale literaturii, pentru ceea ce ieșea dincolo de orice conveniențe omenesc. Aveam să rămânem în strânse relații de prietenie până la terminarea facultății - în 1949 - și după ce a fost înlăturat de la facultate fiind invitat mai târziu de Călinescu la Institutul de istorie literară și lingvistică prin forța împrejurărilor, trebuind să mă calific - cum nu era posibil - în domeniul istoriei și criticii de artă.

Dinu Pillat a făcut mai profundă angajarea creștină a lui Dinu, pe care el nu a manifestat-o cu ostentație, dar pe care o simțeam ca o înălțare spirituală în jurul ființei lui. Am rămas printre privilegiatii. Într-o zi, ai scrierilor sale de o constantă subtilitate a judecării critice și neconsumată ferventă pentru literatură și salturile ei insolite, am rămas amânând admirația sa pentru George Călinescu. Am văzut ca un trăznit nedreapta concediere de la Institutul de istorie literară și lingvistică pot să uit întâlnirea noastră, undeva în oraș, poate una din cele mai frumoase întâlniri, când ne-am împărțit tribulațiile în împrejurarea similitudinii, despre brutalitatea în sine a concedierii. Dinu era profund sensibil la persoane pe care până atunci le considerase apropiate și în care se vedeau unele tendințe spirituale îi întorseseră spatele cu o nepăsare măr-măre grosolană sufletească și un primitiv egoism de auto-apărare. Paradoxal și delicatete de suflet, nobilul său sentiment al loialității făcea să nu înțeleagă această confruntare cu sub-omenescul tra-pădărilor înșelătoare. A trăit acest episod cu o îndurerată perplexitate cred că aceasta a fost pentru el, atât de iubitor de oameni și de prietenie și cordialității, o traumă sufletească insurmontabilă ce l-a grăbească sfârșitul prematur la 5 decembrie 1975.

Theodor Enescu
(din fonoteca de aur a Radiodifuziunii)

Cinstit, demn, exemplar

L -AM CUNOSCUȚ pe Dinu Pillat încă din primul an de studenție. Eram la Facultatea de Litere din București și ne întâlneam mai ales la un seminar de limba franceză. Așa că pe Dinu Pillat l-am cunoscut încă din primele zile ale anului universitar 1940. Ne-am împrietenit repede și când am scos *Albatrosul* am făcut pentru el o excepție pentru că noi la *Albatros* toți eram de stânga iar el era adeptul valorilor tradiționaliste. Și țineam atât de mult la Dinu Pillat, încât am călcat peste angajamentele noastre stângiste de la *Albatros* și l-am invitat să colaboreze, iar el a colaborat întotdeauna cu drag.

În anul 1964, când au fost eliberați deținuții politici din închisori, a ieșit și Dinu Pillat și, ca și alți colegi ai lui, a fost reprimat la Institutul G. Călinescu. A lucrat acolo până în 1975. Atunci, la conducerea Institutului G. Călinescu, a venit doamna Zoe Dumitrescu-Bușulenga, care l-a dat afară pe Dinu Pillat. Asta se întâmpla vara, iar iarna Dinu Pillat se stinge din viață. Nu vreau să fac apropieri vinovate, vreau numai să consemnez acest fapt. Eu nu pot uita ce durere extraordinară a simțit Dinu Pillat din vară, când a fost concediat, și până iarna, când a murit. Nu zic că e din cauza doamnei Zoe

Dumitrescu-Bușulenga. Ma opresc la aceste date, mă mir, mă revolt, și-mi amintesc.

*

Eu țin enorm de mult la Dinu Pillat, un om apropiat de sfințenie, țin la intelectualul și țin la omul de curaj. Atunci când Călinescu era directorul Institutului și când a început să facă politică, acuzându-i pe Brătieni, am citit răspunsul pe care Dinu Pillat l-a trimis profesorului lui, la care, de altfel, ținea foarte mult. Ceea ce m-a uimit enorm la acest răspuns a fost curajul intelectual de a-l pune la punct. Îi scria: "Domnule profesor, nu pot să accept să vorbiți despre Brătieni așa cum ați făcut...". Deci, omul Dinu Pillat mi se pare extraordinar. L-am apreciat întotdeauna și literatura, dar l-am apreciat întotdeauna ca intelectual cinstit, demn, exemplar, curajos. Nu a făcut niciodată nici un fel de compromis și consecințele tuturor refuzurilor sale de a face vreun compromis le-a suportat cu demnitate și fără ranchiună.

Virgil Ierunca

(Transcriere de pe bandă magnetică, din emisiunea "Portrete și evocări literare", realizată de Anca Mateescu și difuzată pe Canalul România Cultural, miercuri, 6.XII. 2000)

Primim:

Stimate domnule Director general,

Referitor la o scrisoare a lui Mircea Zăciu către Spiru Vergulescu apărută în *Vatra* nr. 8 și reproducă parțial în *România literară* nr. 48, mă simt obligat să fac precizările care-mi sunt solicitate indirect de către publicația Dvs., în legătură cu *Dicționarul scriitorilor români* vol. III.

Editura Fundației Culturale Române și-a asumat obligația tipăririi *Dicționarului* după ce acesta a fost refuzat de către alte edituri din cauza costurilor foarte mari pe care le implica tipărirea. "Nu văd pe nimeni, azi, la noi, dispus să investească într-o atare operă, recunoaște chiar Mircea Zăciu în scrisoarea respectivă, în vreme ce toți plâng cu lacrimi de crocodil că «n-avem opere fundamentale»". Mi-am asumat acest risc înțelegând seama, pe de o parte, de nevoia de care însuși Mircea Zăciu pomenea, dar mai ales pentru cele trei decenii în care am crezut cu încăpățănare că suntem prieteni. Acest sentiment a fost întărit și de faptul că, în 1960, Mircea Zăciu m-a sprijinit să debutez în *Tribuna*. Cunoșteam prea bine povestea *Dicționarului*, așa că mi s-a părut firesc să-l ajut atât cât îmi stătea în puteri, deși avusesem timp să descopăr că, aici, prin partea noastră de lume, a ajuta pe cineva la nevoie, cum poți și tu cum se așteaptă el, înseamnă, în marea majoritate a cazurilor, a te alege cu o dușmănie adevărată. Cu regretul Mircea Zăciu lucrurile mi se păreau diferite, adică normale. Până în ultima clipă mi-a arătat o reală prietenie, iar eu, în răstimpul dintre volume, i-am tipărit un substanțial volum de articole: *Ca o imensă scenă, Transilvania*, căruia i-am adăugat și alte gesturi de prețuire pe care nu vreau să le amintesc. Oricum, mie, cel puțin, toate mi se păreau a fi în regulă. Cât despre onorarii, pentru volumul II al *Dicționarului* s-au plătit 60 de milioane de lei, din care 30 pentru coordonatori și 10 pentru colaboratori. Nu am nici o îndoială că și unii și alții meritau mai mult, din păcate însă, tirajul nu s-a vândut nici până în ziua de azi în întregime, deși prețul nu reflectă valoarea reală, pierderile editurii au fost mari, dar pe noi ne interesa înainte de orice investiția culturală și morală. Nu are rost să reproduc nici cuvintele de recunoștință care ni s-au adresat în *Prefață* și nici să explic ceea ce am înțeles eu din faptul că autorii au refuzat să încheie un contract de editare. Tipărirea volumului III costă, potrivit tarifelor actuale, aproximativ un miliard de lei, bani care nu pot fi adunați ușor, mai ales acum, când toate editurile au mari dificultăți, când în general cartea nu se vinde, iar dezinteresul față de cultură al autorităților a atins cote greu de imaginat. În condițiile în care am primit abia 130 milioane subvenție din partea Ministerului Culturii, nu știu cine în afară de noi ar fi avut curajul să se angajeze într-o asemenea aventură. Dar eram conștienți că *Dicționarul* este o nevoie stringentă a culturii noastre. Scrie Mircea Zăciu: "Noi am

pregătit pentru tipar vol. 3 care jumătate e în corectură și jumătate s-a oprit din cules la dispoziția celor de la Fundație, cred că Buzura personal." Care va să zică, îmi asum riscul tipării acestei lucrări împotriva tuturor celor ce mă avertizau asupra numeroaselor daune, îmi iau obligația de a strânge miliardul necesar și tot eu să o opresc? Logic, era mai simplu să dea un telefon, să afle direct de la sursă adevărul. Din păcate, Mircea Zăciu știa prea bine de ce s-a oprit culegerea.

Fundația Culturală Română este o instituție nouă, înființată după Revoluție, cu foarte precise obligații statutare, și prin urmare nu moștenește Consiliul Culturii, Secția de presă a C.C. sau mai știu eu ce alte instituții cu care au avut de furcă autorii *Dicționarului*, și care i-au exasperat pe bună dreptate. Așadar, nu-și poate asuma daunele morale și materiale provocate acestora de instituțiile pomenite. Mai mult: *Dicționarul* apare într-un alt context politic, economic și cultural, iar dincolo de toate, nici o editură din lume nu decontează, așa cum ni s-a pretins, cheltuielile făcute de autori pentru a duce o operă la bun sfârșit (xeroxuri, hârtie de scris, bilete de tren, cerneală, convorbiri telefonice, hotel, piese de computer uzate etc.). Pretențiile financiare ale lui Mircea Zăciu și Aurel Sasu, care depășeau puterile editurii, sunt adevărate cauză a întârzierilor pe nedrept atribuite mie. Și-apoi, cum aș fi putut opri eu tipărirea câta vreme o bună parte din manuscris nici măcar nu ajunsese în editură?! Cele 500 pagini au fost predate abia în noiembrie, în urma unor anevoioase tratative, așa încât, în clipa de față, ele se află în corectura I. Dacă Ministerul Culturii va reinnoi subvenția, și dacă noi înșine vom izbuti să adunăm încă o dată miliardul, volumul III va putea să apară în prima jumătate a anului 2001.

Volumul IV nu a fost încă predat, în schimb autorii au realizat un consistent compendiu care va apărea curând la o altă editură, ceea ce va face ca pierderile editurii noastre pentru ultimele două volume să fie și mai mari. Acesta este adevărul spus foarte în fugă. Știu prea bine că Mircea Zăciu a cărui dispariție neașteptată m-a cutremurat, nu a murit din cauza *Dicționarului*, așa cum se spune în diferite scrisori de către cei ce pretind că i-au fost apropiați, ci din cu totul alte motive. Familia, prietenii adevărați, cei ce au întocmit rapoartele medicale pot depune mărturie. A pune în seama *Dicționarului* și indirect, a subsemnatului, moartea regretatului Profesor este fie o ticăloșie, fie o imbecilitate, dacă nu cumva amândouă. Cunoșcându-i însă pasiunile epistolare și jurnaliere mă aștept la surprize noi, deși după ce i-am citit *jurnalul*, cu mare întârziere, din păcate, nu mă mai miră nimic. *A propos de Jurnal*, Marian Papahagi, alt mare dispărut mult prea devreme, spunea că ar trebui să ne adunăm o dată toate personajele pentru a-i explica autorului ce s-a întâmplat cu adevărat în diversele împrejurări despre care acesta a scris.

Augustin Buzura

O iluzie pierdută

ROMANTICII și perversii (tristă alăturare) nu vor înțelege de ce comunismul a fost și rămâne o iluzie pierdută. Nu știm ce fel de egalitate a existat în comuna primitivă. Probabil că inegalitatea genetică dintre indivizi era chiar mai evidentă într-o societate bazată pe nemiloasa lege a supraviețuirii. Deși au existat de-a lungul istoriei reale conflicte între sclavi și proprietari de sclavi, serbi și feudali, muncitori și capitaliști (tresărim și acum la cuvântul "capitalist" care în fond nu are nimic peiorativ), istoria a cunoscut permanent o categorie (o clasă?) de mijloc, a oamenilor liberi în antichitate, a țărănilor neaserviți, a meseriașilor și micilor neguțatori mai târziu a liber profesioniștilor din vremurile moderne. Ce au făcut "revoluțiile socialiste" din secolul XX? Au desființat nu numai marea proprietate, naționalizând-o, dar au distrus cu o perseverență diabolică categoria mijlocie, conform unui principiu leninist celebru - "Mica proprietate generează ceas de ceas, clipă de clipă marea proprietate". Dacă marii proprietari (de pământ, bănci, întreprinderi, societăți) au fost eliminați (închiși ori executați) rapid ori au fugit în Vest, marea categorie mijlocie, în care intrau laolaltă țărăni cu ceva pământ, meseriași și proprietarii de mici ateliere, dar cel mai curios, intelectualii (care în mod normal ar fi trebuit să fie recunoscuți ca "adevărați proletari", ei având în proprietate doar creierul, ca forță de muncă) au suferit o prigoană permanentă și o "reeducare" prin toate mijloacele. Cum să ne mirăm că mulți au cedat, că mulți dintre ei ori urmașii lor au încercat să se integreze într-o societate care își declarase deja victoria definitiv în istorie? Cine n-ar fi fericit să trăiască într-o societate în care nevoia de bani și grijile materiale dispar? Dar cu ce preț? Fabula cu lupul și câinele a cărui ceafă e roasă de lanț este de o perfectă similitudine. Au dispărut grijile materiale în socialism? Nici vorbă. Este neîndoielnic că iluzia comunismului este de sorginte religioasă. În timp ce religiiile promit o viață de apoi pentru care ne pregătim prin perfecționare morală pe acest pământ, "comunismul științific" este de fapt o religie cu sens invers, viața de apoi devine viață pământească, iar exacerbarea ideii de atotputernicie a "Omului" (cu "O" mare) este de fapt o cerere de demisie către Creator pentru ca acest "Om" să-i ia locul. Iată că undeva ateismul comunist se întâlnește și cu ateismul (tănuț) al propagandei naziste. Socialismul a eșuat nu numai în plan economic (ceea ce putea fi previzibil, din moment ce nici un stimulent nu a fost valabil pentru a eficientiza munca, în lipsa unei concurențe naturale), el a distrus singurul suport moral al individului - credința într-o Conștiință Superioară (fiecare este liber să înțeleagă ce dorește, nimeni nu este obligat să se declare religios, deși fiecare crede în ceva anume). Cât de hilare ni se par astăzi fetișurile socialismului, sloganurile obsedante, închinarea la Partidul Unic și apoi la Marele Conducător? Realmente, astăzi, România este o țară săracă prin faptul că numărul celor fără protecție socială crește mereu. Mulți care au dansat de bucurie în decembrie 1989, când Ceaușescu și-a luat zborul în neant, astăzi oftează și chiar îl regretă. Când toată lumea este săracă parcă ar fi mai bine. Nu degeaba Marx, Lenin, Troțki și, desigur, Stalin doreau o victorie universală a revoluției socialiste. Numai atunci oamenii ar putea să uite că se poate trăi și altfel, mai bine, obișnuindu-se astfel cu cenușiul etern al egalității sociale. "Marele Cărmaci" Mao Tze Tung visa chiar la un război nimicitor care să asigure o victorie totală și rapidă a socialismului. România nu este o țară izolată, vor oare nostalgicii să reconstruim socialismul? Ar fi o insulă, o feudă bazată pe economia naturală. Așa cum a apărut socialismul în Rusia, așa s-a și prăbușit. De ce? Pentru că sistemul ori te izolează, ori te obligă să te războiești cu toată lumea. Sărăcia actuală poate fi învinsă, dar nu printr-o egalizare, ci prin diversificarea și alegerea celor mai bune soluții. Caută și vei găsi, spune și Biblia, nu este o vorbă în vânt. Cei mai periculoși sunt falșii profesii, iar corupția de care suferim cu toții poate fi învinsă numai prin muncă eficientă, nu prin demagogie.

Boris Marian

LAURENȚIU ULICI - Ultimul interviu

(Urmare din pag. 3)

Cum a ajuns PD-ul să fie un partid care înspăimântă atât partidele din fostul CDR, cât și pe PDSR, cum se vede?

E un partid care are o anumită strategie. E o strategie specială, care este jocul la două capete.

Ion Iliescu ar putea pierde alegerile?

Nici nu vreau să mă gândesc la o anumită strategie specială. La urma-urmei, românii trebuie să li se arate ceea ce sînt. Orice s-ar întâmpla în alegeri e meritul românilor, nu e meritați nici unui politician.

Se va putea vorbi de totalitarism, dacă vom avea un guvern PDSR și un președintele care este Ion Iliescu?

Nu există nici un pericol în ce privește totalitarismul. Doar PRM-ul are asemenea politici. Acest partid trebuia scos în afara legii de multă vreme, partid care, din interese obscure ale PDSR-ului, dar și ale CDR-ului, a fost tolerat.

Ce poziții ar putea lua UDMR-ul după aceste alegeri?

UDMR-ul este un model de partid european în România. Electoratul UDMR-ului va rămâne un electorat model pentru România. Iar partidul va rămâne în continuare la guvernare, pentru că PDSR-ul are tot interesul să-l mențină alături de el, ca pe un argument forte în buna intenție de a participa la o Europă comună.

În ce condiții guvernul PDSR ar putea bloca deschiderile făcute din '96 către Eu-

ropa comună?

Orice partid poate bloca aceste proiecte. Dintr-un fel de masochism, eu chiar aș vrea să vină un asemenea guvern care să blocheze și aderarea la Uniunea Europeană și aderarea la NATO. În felul acesta, ar vedea încă o dată românii cit de prost fac politica. Cit de prost știu să aleaga.

Este sărăcia un argument care să justifice această eventuală proastă alegere a românilor?

Sărăcia este o problemă falsă în România, e o gogoriță electorală, căreia i-au căzut plasă tocmai românii simpli. Nu sărăcia este problema capitală în România, ci mentalitatea. Românii au, într-o majoritate covârșitoare, o mentalitate de... slugi. Pînă nu vom scăpa de această mentalitate, de a sta cu mina întinsă către un tătuc, nu vom fi o națiune care să putem accede la Uniunea Europeană. Cîți români au scăpat de o asemenea mentalitate de tip comunist?! Așteptăm în continuare totul de la stat, sau de la un tătuc. Asta este problema... Iar cuvîntul slugă este de origine slavă. Nu avem nici măcar mentalitate de servitor, care este cu totul altceva decît sluga.

Vreau să nuanțăm cauzele acestor mentalități, care astăzi sînt cultivate și prin discursurile electorale, politicianiste ale unor oameni politici.

Politicienii încearcă să-i prostească pe români. Și au și reușit. Nu se pune deloc accentul pe ceea ce vor partidele, ci pe ceea

ce au făcut și pe oamenii lor. Or, ticăloși sînt și colo, și colo. S-a dovedit că ticăloși au fost și în guvernele PDSR, dar și în guvernele CDR. Numai ideile sînt diferite. PDSR-ul a venit cu idei neproductive pentru România. CDR-ul a venit cu idei corecte. Cei din CDR au greșit, se vede. Dar chiar dacă au greșit, ei pot fi aleși pentru că au venit cu idei juste. Dincolo, la PDSR, nu ai ce repara. Să spunem că au oameni buni, dar ei vor pune în aplicare idei injuste.

Aș vrea să rezum cit de cit răspunsurile dv., care sînt foarte, foarte necruțătoare. Avem un electorat blocat în mentalități, cultivate de comunism, și de lipsa de informare, pe de o parte, iar pe de altă parte, avem o clasă politică infirmă la capitolul comunicare cu electoratul. CDR-ul nu poate să arate justetea ideilor sale. Cum se poate ieși din cele două locuri comune, puse în mișcare de presă deja: demonizarea poporului neinformați și demonizarea clasei politice? Fără politică, nu poate exista binele comun, spune Aristotel.

În greața asta a românilor față de clasa politică se ascunde greața românului de sine însuși. Nu vrem să observăm faptul că această clasă politică nu este altceva decît românul însuși. Aici este o vocație veche a noastră... A ceea ce a deversa uscăturile în sus. Clasa politică arată cum arată, pentru că oamenii de valoare nu se află în rîndul clasei politice.

O asemenea observație a făcut-o Emnescu, la începutul parlamentarismului în România. După ce a asistat la o ședință a Parlamentului a sesizat că doar trei oameni

din sală vorbeau corect limba română, printre ei unul fiind Maiorescu. Care este imaginea dv. despre parlamentarul român?

Asta se întimplă și acum în Parlamentul român. Am fost patru ani în Senatul României. A fost un Senat plin de agramați. Este inacceptabil ca unguiri din Senatul României să vorbească mai bine românește decît românii din Senatul României. Or, parlamentul care va urma va fi mai catastrofal. Gîndiți-vă cum arată un parlament cu Mitiță Dragomir, agramatul absolut, cu Puzdrea, cu colonelul de securitate Mercea, care nu numai că este agramat, dar are și o gîndire îngrozitor de săracă. Iată ce personaje va avea viitorul Parlament. O să-i considerăm lumini pe cei care au fost și așa ridicoli pînă acum. Nu știm să votăm oameni. Avem ca nație acest defect - de a nu ști să alegem pe cei buni, de a deversa uscăturile în sus.

Totuși, nu avem justificarea că a venit democrația prea repede peste noi?

Nu-nu, e o chestiune de 500 de ani. 80 la sută din domnitorii români au fost li-chele. Mai recent, în epoca votului universal, s-a văzut că nimeni nu voia să-i lamurească pe oameni cum să voteze. Oamenii noștri politici au făcut o propagandă mereu de tip comunist. Ei se adresau turmei și nu oamenilor în mod particular. Nu aveau în vedere individul, nici cei de la dreapta, nici cei de la stînga. Dacă nu vor face efortul să se adreseze individului, nu vom face saltul necesar ca să scăpăm de zona unde ne aflăm.

LILI-TH

Gângav și nesigur pe el
Fiecare vers al meu se termină-n tine
O sută de versuri fac un fluviu care se varsă în
marea ta dragoste moartă apoi se întorc
împotriva-mi

Suntem făcuți (din tărână) unul pentru celălalt
și cu sudoarea minții ne vom iubi până când
care pe care va dobândi

Iar tu îți vei alege femeie din seminția coastelor tale
ca dintre coapsele ei să iasă silabe de carne
astfel ca numele tău îngropat să fie dus
din neam în neam mai departe

Eu mizez pe tărână
Eu rămân egala ta într-o singurătate

Gloria celor patru pereți

Și iarăși dau târcoale gloriei între patru pereți

Fac înconjurul lor.
Îi zgârii cu unghia. Ling varul cu limba.
Îi rotunjesc (în timpul zilei și noaptea. Mai ales)

Aștept pe la colțuri

Fac un pas înspre mine. Apoi se opresc
Iar fac un pas. Iar se opresc
Mai nou înaintează chiar dacă-i privesc
Mai nou înaintează. Chiar dacă.

În curând singurătatea lor va ajunge la mine
În curând singurătatea va fi sânge

Fiara din mine adu-mecă. Mă-ncalecă bine
Frica din mine i se supune. Ne urcăm pe pereți
Tavanul ne frânge (elanul)

Ce prăbușire de nicăieri. Latră la mine cuvintele ghem

O tărie se purta pe deasupra

"Ziva era la apus deja când aș fi vrut s-o încep"
Dar m-am acoperit toată cu mine și am început să bolesc
Aveam tot ce-mi lipsea: porfirul și smirna umbra și fumul
Adevărul precum untdelemnul deasupra. Ardea

Deșertul era la picioarele mele. Îndelung aștepta
O tărie se purta pe deasupra: să mișune cuvintele
și să se înmulțească în fel și chip prin semne

Dar fiecare vers să aibă greutatea lui în sânge și în aur

Și atunci am pus început umilintei.

În vizită la Marta

La început a fost Marta și verbele ei pe uscat

Pe atunci eu treceam candidă din bărbat în bărbat și
nici prin gând nu-mi trecea ce îmi trece acum când
îți fac părul inele pe degete: să îți torn tot mirul pe cap
voi sfârși în tine ca ultimul cuvânt

Iată Marta aduce verbele pentru cină:
o tîpsie de aur pe care se lăfaie gata prăjite limbile

Vezi ea știe să ardă, ea scoate flăcări pe gură
Tu scoți numai perle (ție îți arde de joacă)
un joc cu două tăisuri

Ea este femeia mea de-nceputuri tu ești numai
neprevăzutul sfârșitului
Și totuși în partea ei caldă tu semeni rece cu Marta
voi face una din două

Da Rabuni. Uneori și eu mă visez că aș fi Floarea ei
la ureche.

(Din volumul *Leul Marcu*, în curs de apariție la Editura Crater)

RĂZLEȚE (2)

3 Iunie 1962. Titus Popovici spune despre agitatul I.G. că su-pralicităză mereu în tot ce face și că are *une mauvaise conscience esthé-tique*. Vorbim deseori între noi franțuzește ca doi feciori de boieri cu studii la Paris, iubind poporul, dar ferindu-se de el. Ne înțelegem din ochi. Cind rămănem singuri amîndoi, criticăm rău de tot regimul, fără să ne codim. El spunea în glumă că, dacă l-aș tuma, nu m-ar crede nimeni, și că tot eu aș păți-o. Cinism fenomenal! De obicei, în cultură le eram net superiori celor de la Mogoșoaia, "normaliștilor" ignari. În mijlocul lor, ne aruncam unul altuia replici din clasicii necunoscuți de aceștia. Sau recitam cu gura mare din Malraux (repet ce am mai scris, corijînd greșelile de ortografie de atunci): "Then tenterait-il de lever la moustiquaire... Frappe rait-il au travers?..." O dată, cineva ne-a crezut frați. Titus a ris, pe urmă a zis *păi suntem!* Într-o zi mi-a și spus de ce se împrietenise cu mine. Fiindcă eu aș fi crezut atît de mult în cuvinte, - naivitatea mea. Și că, în viitor, naivitatea asta va fi forța mea de care nici eu nu-mi dau seama. Cuvinte profetice.

Avînd mulți bani, iar eu nimic, mă împrumuta des, fără să-i cer. Mai ales pen-tru țigări. Amîndoi aveam o silă seniorială față de mîrlani.

Altădată, la Arad, unde se tuma un film de-al lui, Titus nefiind de față în ca-mera dublă a hotelului unde trăsese-răm și nemiavînd țigări și nici bani, îi șter-pelisem din buzunarul hainei pusă pe un scaun o hîrtiuță de cinci lei, să cumpăr țigări. El fuma Kent, eu Carpați cu filtru ori fără. De obicei, refuzam țigările lui Kent - cu *un moft proletar*, zicea el. Uitasem să-i restitui cei 5 lei, sau de jenă. Și, 20 de ani mai tîrziu, cînd roata istoriei se învîrtise, iar eu devenisem vicepreșe-dintele, ales, al Uniunii, el Titus, nemiadu-cînd-o ca înainte, cîțiva confrăți ne strî-nseserăm la elegantul restaurant *Triumf* de pe Kisselef, la o masă colegială. La un moment dat, mă ridicasem și chemasem discret un chelner pe care îl cunoșteam și îi șoptisem să cumpere trei pachete de țigări Kent de la shop, și o sticlă de șam-panie italiană pe care să le pună frumos în-tr-o pungă și să se ducă la Titus Popovici și să i le pună sub masă, la picioare; să nu observe ceilalți, și să-i spună încet, even-tual la ureche, dacă își permite, că vin din partea mea, *strict personal*...

Cu inteligența lui atît de vie și de spon-tană, Titus înțelesese pe loc că era o revanșă. Se bucurase atît de mult și de sin-cer, cu aerul lui copilăresc, în unele mo-mente... De hîrtiuța de cinci lei *împrumu-tată*, nu-i spusese nici atunci și nu mai avea să știe de ea niciodată. Deseori, obiș-nuia să spună, între noi: "Les beaux esprits se rencontrent", iar eu, automat, făceam: "Et comment!"

Cînd a murit, după accidentul din Del-tă, am scris în memoria lui în *R.L.* arti-colul intitulat *Destin sub formă de iepure*. Trăsese într-un iepure din viteza mașinii, de unde accidentul. Ghinion... El care, după Hemingway, spunea să nu tragi niciodată din mașină în vinat; să oprești, să te dai jos, pe pămînt, și să-i lași și vîna-tului o șansă.

Am auzit că, înainte de a înceta din via-ță, la Tulcea, în spital, Titus îi ceruse in-firmierei o pemiță, să stea rezemat mai bine. Că, pe urmă, exclamase: "Mi-a făcu-t-o, iepurașul", asemenea unui romancier ca-re termină cu satisfacție un capitol anunțînd sfîrșitul cu glas tare. Și își dăduse duhul.

New-York, 20 decembrie 1978. Plim-barea cu metroul new-yorkez murdar și contestatar, plin de negri prost îmbrăcați și obraznici (unii ci-că ar purta cuțit la ei pe ascuns). Parcă-i aud pe țigănușii noștri din metroul bucureștean umblind prin va-goane și strigînd de sărbători: "La anul și la mulți ani, pregătiți-vă de bani!" Foarte curios, în ciuda sărăciei din metroul ame-

PREPELEAC

de Constantin Toiu

rican, nimeni nu cerșește, nimeni nu-și ex-pune, indecent, beteșugurile, infirmități-le... După ce ies din metrou, încep să co-lind orașul... Ajung la eleganta *Fifth Ave-nue* și, încet, încet, ajung în Broadway unde mă opresc la numărul 97, Broadway ARMY NAVY STORE pe cînd ziarele vechi aruncate gonesc măturate de vîntul oceanic pe *calea nebună*; singura strădă din New-York care o ia razna, cum îi vine, toate celelalte străzi fiind drepte ca trase cu rigla. O ia razna, la propriu și la figurat. Harlemul mizer și părăsit în aparență, ho-telele de clasa a treia, în care a stat dina-dins Fidel Castro cu ocazia unei întîlniri internaționale între șefii de state. Fidel, prietenul lui Hemingway. Ca gest, faptul că *a tras* în Harlem e o figură memorabilă a albului iberic despre care Franco spunea că este o glorie a rasei noastre, una gloria della nostra rassa...

24 decembrie, duminică, New-York. Ședință religioasă a quakerilor. Mă intro-duce T. Purdea, un român foarte bine și soția lui. Cum tăceam. Ședința consacrată tăcerii. Din cînd în cînd, cite unul își în-terupe tăcerea, brusc, se ridică de pe ban-că și începe să vorbească. Întîi, așadar, meditezi un timp, apoi spui la ce ai medi-tat. Sau povestești ce ți s-a întîmplat re-cent. Tipul care spunea că trebuie să sepa-re cartofii buni de cei răi. Că treaba i s-a părut grea și a renunțat. "E greu, zice el, să deosebești răul de bine, fiindcă totdeauna răul poate să ia înfățișarea binelui și in-vers. A zis asta, scurt s-a întors și s-a așe-zat pe locul lui în bancă. Senzație neplă-cută după ce quakerii și-au încheiat șe-dința. Că ei vor să fie altfel decît ceilalți, decît toată lumea; la mijloc, mi se pare o ipocrizie...

Romanul și negresa, Des Moines. 28 decembrie 1978.

Clima dulce și *iresponsabilă* chemînd la nepăsare, lenă, lux, desfrîu, trai fără de muncă, existență de culegători, de unde o sete și-o foame neîntrerupte de procreere, de împerechere... De exemplu, eroul Cos-tică americanizat și pe care l-am vîrit în-tr-un roman, trăiește cu o negresă, o cumă-tră grasă, grea și bună care îl îngrijește și pe care el o învață românește, cuvintele de nereprodus, chiar... Costică este impresio-nat de feminitatea negresei, femeie de trei-zeci de ani, pasionată, care a găsit în bîr-batul acela alb mic, însă puternic, chel, cu capul ca o bilă și cu priviri de șoim, bărba-tul vieții ei, deși era un alb; sunt însă albi, spunea ea, care nu se compară cu negrii, pentru că negrii, chiar în timpul *acela*, se poartă ca niște copii plîngăcioși, de ți se face milă de ei, de-ți vine să-i iei și să-i le-geni, să le dai țîța. Pe cînd asta, Costică... Kostikă... e ca un taur: ți se și face frică de el, și ia în stăpînire femeia, așa, ca pe o ca-pră, vacuță... încît, acest Costică, ducîndu-i-se vîntul, îi spune unui doctor român ame-ricanizat și el, că *negresa asta*, domnule, e în stare să nască, *lunar, lună de lună*, nu cum a lăsat Dumnezeu să treacă nouă luni și pe urmă să aștepti fătul să iasă... Ce-i drept, pruncușorii ar ieși tuciuirii și i-ar face șapte românași, unul după altul, vioi, puși pe căpătuială, domn' doctor, și, mă credeți, nu mă credeți, cu o mare putere de orientare în politica externă...

28 febr. 1979. Cei patru eroi, băieți de mahala, ajunși, care se întîlnesc din cînd în cînd, ca mafioții, și își rememorează tînetele, și cum pususeră ei la cale orga-nizația lor mafiotă de într-ajutorare, ori de pedepsire, dacă era cazul, exact ca-n fil-mele italiene siciliene. De reținut că dacă vreunul din ei sau vreun cunoscut trăda, i se trimitea un coș de mireasă cu șapte gla-diolo albe, - semn de moarte, - fiecare înțepată cu un bold, ceea ce însemna: *A-tenție, ne-ai trădat, ai încălcat învoiala, ți-ai uitat originea...*

DISPARIȚIA lui Horia Bernea, la nici șaiszeci și doi de ani, în plină forță fizică și morală, încheie tragic și abuziv o operă în curs de desfășurare și în amplu proces de reconstrucție formală. Prezența copleșitoare în viața noastră publică din ultimele decenii, o vreme doar ca artist, iar, după 1990, și ca un creator de opinie și de instituții, el reușise, prin atitudine civică și prin anvergura sa culturală, să-și dobândească un loc de neclintit în atât de versatila și de capricioasa noastră contemporaneitate. Personalitatea lui de o mare complexitate, așezată aparent pe un câmp de paradoxuri, a reușit să armonizeze elementele cele mai greu conciliabile și să topească tot ceea ce, în alte cazuri, ar fi sfîșiat de la bun început orice tentație a întregului, într-un adevărat sistem viu, de o mare profunzime și de o uimitoare coerență. Într-un mod inexplicabil pentru cei care caută explicații comode și de-a dreptul stupefiant pentru cei care nu caută nici una, Horia Bernea era, și continuă să rămână, exponentul perfect al dualismului nostru fundamental, sinteza deplină a unei lumi polare pe care o geografie devenită istorie ne-a oferit-o cu multă generozitate. Natura lui frustă și firea lui însetată de senzații proaspete și de voluptăți nemijlocite conviețuiau inseparabil cu un rafinement aristocratic și cu o aspirație spirituală profundă, după cum memoria lui recuperatoare, interesul aproape organic pentru formele așezate și pentru spațiul tradiției, în general, se împle-

teau profund cu o curiozitate de experimentator și cu un spirit de avangardă. Atașat valorilor creștine și spiritului ortodoxiei, el era un militant pentru reînnoirea bisericii, pentru reconstrucția prezenței acesteia în spațiul public, dar și un spirit european senin, fără crispări și fără patetisme. Încercînd și prin pictura sa, cu precădere prin cea din ultima lui perioadă, să se apropie de spiritualitatea creștină și de lumea eclezială, în fond Bernea rămîne un senzorial și un panteist, devoțiunea sa manifestîndu-se mai mult printr-o enormă vitalitate afirmativă decît prin conceptualizări și transcriptii teologale. Pozitivist și dionisiac, lucid și frămîntat de romantisme, ludic și îngîndurat, proaspăt pînă la spontaneitate și animat de rigori administrative, el putea să facă orice, cu aceeași autenticitate și cu o egală energie. Insurgent cu exuberanță, în tinerețe, conceptualist mai apoi, fără a fi, însă, și o natură livrescă, arhitect la scară mare, dar și cercetător în infinitezimalul formei, el se mișcă liber atît în lumea austeră și nonfigurativă a iconarilor, cît și în dezlănțuirile cromatice ale expresioniștilor sau în construcțiile voluptuoase și luxuriante ale unui Vuillard, de pildă.

Chiar dacă fiecare dintre etapele picturii sale, așa cum încercam să sugerez cu prilejul amplei sale expoziții de la Muzeul Național de Artă, are o logică interioară proprie și o mișcare particulară a expresiei, adevărata anvergura a personalității lui Bernea nu poate fi determinată decît printr-o lectură glo-

bală. Pentru că, asemenea marilor creatori, pictorul trăiește prin cumul și nu prin secvențe. Doar puse cap la cap, în ordinea lor formală și nu neapărat cronologică, ele dau dimensiunile unui sistem de gîndire care nu este exclusiv plastică, dar care nici nu încearcă să se autonomizeze față de ceea ce se numește meditație artistică. Faptul că această gîndire specifică poate fi extrapolată, că ea reverberează într-o atitudine spirituală și, finalmente, existențială, ține exclusiv de performanța artistică, de strictetea unei viziuni aplicate, de profunda stăpînire a tehnicilor și nicidecum de anexarea unei retorici exterioare. Perioada conceptual-scientistă de început, Praporii, Hrana, exterioarele și interioarele de biserici, florile, Grădinile, Stîlpii și peisagistica străbătută de convulsiile vederilor toledane, creează un ansamblu de o rară încordare a dicției, cu un tonus interior menținut mereu la același nivel și prin care bîntuie o irepresibilă voluptate a formulării. Și acest ansamblu trebuie privit și înțeles dincolo de articularele mecanice pe care el se sprijină pentru că pictura lui Bernea este ca o frază complexă, cu multe subordonate și plină de trimiteri conexe, dar al cărei înțeles final este cu mult mai cuprinzător decît suma enunțurilor conținute.

Pavel Șuşară

P.S. *Înmormîntarea lui Horia Bernea, pe lîngă durerea neputincioasă și un mai acut sentiment al pustiuului pe care le-a trezit în conștiința multora, a*

scos la iveală, încă o dată, criza noastră morală care ne împinge pînă la hotarul dezumanizării. Nici măcar în fața unei asemenea pierderi și în vecinătatea celei mai puternice dovezi a precarității noastre biologice, schemele maniheice și stările viscerele de ură (alt cuvînt mai potrivit nu găsesc acum) nu au cedat și nici măcar nu par a se fi diminuat. Moartea lui Horia Bernea a fost percepută ca o moarte a unui din cealaltă tabără, a unui de-al lor, pentru că altfel nu se explică absența cu desăvîrșire, din cortegiul ultimului drum, a persoanelor publice reprezentînd cealaltă opțiune din spațiul derizoriu al istoriei mici (și mărunte!). Deși clamează interesul pentru tradiție, pentru cultura națională, pentru valoare și pentru creativitate, nici Ion Iliescu, nici Adrian Năstase (colecționar de artă!), nici Răzvan Theodorescu (istoric de artă și viitor ministru al Culturii) și nici alții nu au catadixit să vină la căpătîiul lui Bernea, al unui artist al întregii culturi românești, nici acum, cînd el era condus către cele veșnice. O asemenea privire segregacionistă și punitivă, de care nu se scapă nici în mormînt, spune mult mai multe despre acest popor blînd, ospitalier și născut creștin decît ar putea-o face lenea, hoția și abisul economic: spune că, pierzîndu-și puterea de compasiune și sentimentul de solidaritate, el a pierdut ceva cu mult mai grav – a pierdut chiar instinctul de conservare și dorința de supraviețuire. Frumos bagaj pentru un început de mileniu! (P.Ș.)

Și cine (de ce) mai rîde?

MOTIVE de rîs ar fi destule, dacă nu prea multe; și primul motiv îl oferim pe tava, întreg, cu generozitate, noi înșine, actori în *comedia erorilor* care se joacă - săli pline, casă închisă - de mai bine de zece ani. Acesta e, însă, *risu' plînsu'*. În sălile de spectacole e ușor altfel. Se rîde hohotitor, gîlgiit - cît de fals superficial, însă! - la *comedii* cu tot felul de glumăreți care, cu mijloace puține și cu gîndul la plicul de la impresar, vizează viscerele celor din sală, mai ales zona ce ține de sexualitate; toată lumea se descheie la... rîs. E un rîs comandat și plătit ca atare; omul scoate indemnizația pentru copil și o angajează la ruleta unei seri, sperînd să rîdă (și să uite).

Celălalt rîs - numit de Bergson "du mécanique plaqué sur du vivant" - e al *comediilor*, al spectacolului de teatru; de moravuri, de situații ori de limbaj, comedia se adresează, mai ales, creierului; ne aflăm în zona lucrurilor fine, a umorului și ironiei. Publicul o cere; teatrele, ca să se răspundă solicitării, caută textele clasice, Molière, Goldoni, Shakespeare, Alecsandri, Caragiale. Rîsul de la un spectacol bun provine mai cu seamă din jocul ironiei - caldă, cordială sau, dimpotrivă, corozivă, demolatoare - care, ne învață părintele retoricii, constă în a spune printr-o persiflare, fie în glumă, fie în serios, contrariul a ceea ce gîndești sau ai vrea să se gîndească. În asemenea împrejurări, cei descheiați la... rîs vor fi dezamăgiți și vor contabiliza indemnizația copilului la capitolul "pierderi" pentru că ironia *simulează* doar masca prostiei, a grosolăniei și atunci glumăreții nu mai sînt decît niște victime amărîte; cum se știe, ironia este inteligibilă prostiei întrucît ironicul personaj din Molière sau Caragiale simulează masca prostului, oferindu-i acestuia o falsă oglindă.

Mai e ceva. Se joacă multă comedie în teatre, există chiar un Festival al Comediei (la Galați) și unul al Umorului (la Vaslui), dar acolo nu se rîde ca la glumăreți; se rîde descheiați... la minte, cu miez și, poate, cu speranța secretă că realitatea, cea cu risu' plînsu', mai poate fi schimbată în bine.

Ioan Holban

DANS

HAMMAM sau Prizonier în cutia toracică

PPRIMUL spectacol de dans contemporan, prezentat în premieră de *Centrul MultiArt Dans* și *Solitude Project*, cu sprijinul *Pro HELVETIA* și *ARCUB*, este conceput de coregraful Mihai Mihalcea. Fidel unuia dintre scopurile urmărite la crearea acestui centru, și anume acela de a fi un spațiu deschis interfeței artelor, coregraful a alăturat mijloacelor dansului pe cele ale teatrului și, bineînțeles, pe cele scenografice, proprii ambientului scenic. Acestea din urmă își fac apariția, însă, chiar din vestibulul de la parterul clădirii, unde un colț de târg oriental cu șaluri și brațari pregătesc intrarea în atmosfera spectacolului și continuă și în holul de la etaj, unde într-un fel de nișă, pe un covoraș, un grup de femei, în veșminte orientale, joacă cărți. La intrarea în sală îi găsești pe toți interpreții, așezați într-o poză statică și legați de gât cu sfori, ca niște păpuși de iarmaroc, costumele lor sugerînd același ambient oriental, gîndit de scenografa Andreea Mincic.

Tabloul vibrant este spart de apariția unui personaj feminin, interpretat de actrița Laura Stoica, personaj provenit din același mediu oriental, dar care s-a emancipat, adoptînd nu numai un costum occidental, ci și mentalitatea acestei părți de lume. Personajul povestește episoade din ciudata istorie a vieții sale, pe care apoi dansatorii o fac să prindă contur, aievea. Mateia Stănculescu dublează personajul principal în planul dansului, alături de ea evoluînd Maria Baroncea, Valentina de Piante, Carmen Riban, Ana Maria Pavel, Cătălina Gubandru și Florin Fieroiu.

Acest spectacol conceput de Mihai Mihalcea și intitulat *Hammam/Prizonier în cutia toracică* are ca temă condiția femeii în lumea islamică, o temă mai îndepărtată de realitățile noastre, dar actuală în plan mondial. Într-un plan subtil, tema este însă mai generală decît ar părea la prima vedere, deoarece dincolo de mentalitatea societății în care trăim, fiecare dintre noi este prizonierul datelor sale naturale.

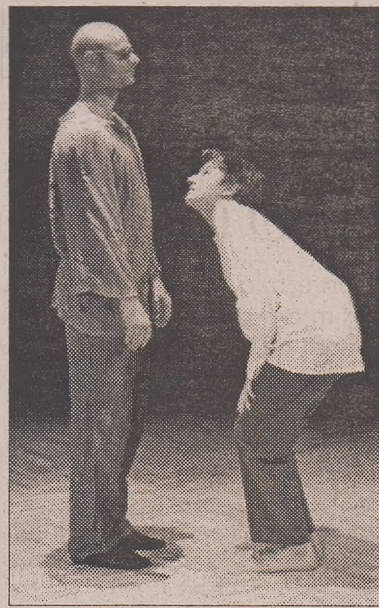
Femeia care își istorisește viața se născuse într-o familie, care pînă la ea nu avusese decît fete și atunci

tatăl hotărăște ca următorul copil să fie declarat băiat, indiferent de ce va fi el. Copilul, care este tot o fată, trebuie să se îmbrace și să se poarte ca un bărbat, ceea ce reușește să facă pînă la adolescență, cînd fuge de acasă, vrînd să-și trăiască viața conform datelor ei firești, fără a se mai ascunde ca pînă atunci, oriunde sau la hammam, adică la baia turcească. Primul bărbat pe care-l întâlnește este orb la propriu, dar înțelegem că și la figurat. Și totuși relația lor seacă este preferată minciunilor de pînă atunci, întrucît se înscrie într-un cadru croit ca atare de natură.

Principala calitate a spectacolului este atmosfera lui cu un subtil parfum oriental. Există și clișee ale zilelor noastre, folosite potrivit sau nepotrivit, dintre cele din urmă amintim dansul cu sâni goi a două femei, dans care nu câștigă nimic ca semnificație prin acest detaliu. Un moment de mare poezie este cel în care personajul principal, care joacă încă rolul unui bărbat, este antrenat într-o joacă cu iz erotic de o fată. Cele două interprete, Mateia Stănculescu și Maria Baroncea, aceasta din urmă, cu o gestică de o mare puritate și gingășie, realizează această excelentă partitură deosebit de dificilă.

Mihai Mihalcea se dovedește a fi, și în acest spectacol, un creator sensibil la nuanțe, și bun realizator al unei atmosfere anume căutate. Dansul, mișcarea în sine, ar putea căpăta însă mai multă consistență, el trebuind să devină, în ultimă instanță, vioara întâi.

Liana Tugearu

Mateia Stănculescu și Florin Fieroiu în Hammam/Prizonier în cutia toracică (Foto: Timi Șlicaru)

CINEMAIUBIT

universitatea de artă teatrală și cinematografică București România

AMARE

SUB diverse titlaturi și tutele, Festivalul filmului studentesc a reușit să străbată (i)epocile; nimeni n-a numărat câte zeci de ediții au fost, în fapt, pînă acum; cert este că, sub numele CINEMAIUBIT, și într-o formulă internaționalizată, fenomenul a ajuns, iată, la a 5-a ediție.

Zice rectorul UATC-ului, Florin Zamfirescu, în deschiderea caietului program: "O liniște increzătoare mă cuprinde pe mine, actor de teatru și de film. Avem continuitate în această... discontinuitate a tranziției". Într-adevăr. Într-o lume a atitor discontinuități, e stenic să vezi rezistînd eroic un asemenea bastion (poate ultimul) de supraviețuire cinematografică. Doar că, totuși, e prea puțin pentru liniștea noastră!

Împrejurările au făcut să vad, din cele trei zile de festival, doar ultima seară: Gala de premiere. Același cocteil emoțional intrat, de multă vreme, în tradiție: rumoare euforică, îmbulzeală, aplauze, "texte", fluierături, un amestec de serbare școlară și sărbătoare de familie. Doar că, parcă, față de alți ani, în atmosfera generală plutea un plus de vulgaritate, de sărăcie, de devalmășie și de necivilizație (de-ar fi numai zumzetul continuu din sală și telefoanele mobile care sunau ca la balamuc; dar probabil balamucul e, prin comparație, un loc mult mai liniștit). E surprinzătoare, pentru o universitate *printre altele* și a artei spectacolului, această incapacitate de a pune la punct o festivitate, în înțelesul înalt al cuvîntului. De pildă, pare greu

de crezut că, într-un spațiu cu atîta tineri actori și scenariști în ebuliție, pentru prezentarea Premiilor de excelență (acordate actorului Mitică Popescu și inginerului de sunet Anușavan Salamanian), s-au putut auzi două texte scrise și citite absolut lamentabil!

Judecînd strict după imaginea acestei Gale, s-ar putea spune că semne pentru o "liniște increzătoare" nu prea sînt. Față de alți ani, se percepe o ușoară scădere de tonus. Filmele care au intrat în proiecția finală, (și care, din păcate, nu au acoperit aria întregului palmares) mi s-au părut (și mi-ar părea foarte bine să mă înșel!) cam lipsite de vlagă, plasate în zona corectitudinii inspirate, și doar atît. În plus, toate cu un aer de "dêjà-vu", toate cu o tentă de dezabuzare, toate amare...

În *Invitație la masă* (de Gabriel Sirbu - Marele Premiu și Premiul Criticii) o femeie singură, trecută de prima tinerețe, se pregătește, într-un apartament de bloc, pentru o masă în doi; cînd totul e gata, primește un telefon din care rezultă că El nu mai vine, și că totul se amină "pe duminică viitoare". Pe maidanul fără dragoste dintre blocuri, pe unde hălăduiește, singuratică, o fetiță - ca o femeiușcă miniaturală, pervers de pură, inconștientă de durerile pe care i le rezervă viitorul feminității ei -, femeia trasă în piept de invitatul la masă, desfigurată de nefericire, se descarcă, bate cu sete un covor, pe tocuri, machiată și pusă la punct. "A ieșit la agățat", comentează băieții de cartier care trec pe

lîngă ea. Ceea ce se și întîmplă. Unul dintre ei va fi agățat pe loc, cu o agresivitate sumbră, de femeia disperată; va fi, de fapt, întîlnirea a două disperări: femeia matură, în plină vestejire, și barbatul imatur, în plină nerezolvare! Pentru un film de numai 13 minute, e vorba de performanța de a sugera un traseu psihologic complex, și de a izbucni, pe un spațiu de desfășurare mic, personaje puternic conturate.

În *București-Viena, ora 8:15* (de Cătălin Mitulescu - premiul de regie) doi băieți hotărîți să plece la Viena, cu orice preț, chiar și cu vize false, ca să facă bani, se răzgîndesc: unul se răzgîndește singur, înainte de a urca în tren, celălalt e răzgîndit de viață, marea specialistă în farse. Evadarea - din sărăcie, promiscuitate, dezorientare, disperare - se dovedește imposibilă.

În *Fragile* (regia Doru Nițescu, scenariul Doru Nițescu și Sokol Keraj - Premiul pentru scenariu), un bebeluș scîncînd într-o sacoșă e abandonat lîngă un tomberon; de acolo, sacoșă cu pruncuș se va plimba, grotesc, pe la tot felul de uși, de etaje, de oameni urangutanizați; în final, bebelușul va fi frumos și voios ambalat pentru export; în fine, ceva competitiv, deși *made in Romania!*

În *Cădere liberă* (titlu banal, des folosit pînă acum; chiar și la festivalul din '91 am mai văzut un film cu același titlu), de Dorin Stana (Premiul de popularitate), corpul unui sinucigaș în cădere liberă de pe un acoperiș, va trece, pe rînd, prin fața citorva ferestre; la fiecare etaj, dincolo de fiecare fereastră - alt personaj, alt stil, altă disperare, altă poftă de sinucidere, altă reacție la sinuciderea celui alt. Un exercițiu regizoral

foarte ofertant. După lungul drum simbolic al corpului din văzduh înspre pămînt, pe caldarîm va fi desenat, cu cretă albă, conturul cadavrului victorios. Vedem, în imaginea de sfîrșit, cum toată strada e împinzită de asemenea contururi albe, ca după o ploaie cu sinucigași. Sau ca niște proiecții, pline de umor negru, ale unei disperări universale. Dorin Stana știe, se vede cu ochiul liber, ce e aceea combustia și percutanța ideii într-un film scurt. Și anul trecut, într-un film al aceluiași student-regizor, ultima imagine era memorabilă: o stradă invadată de oameni în pijama, ca uniforma a alienării colective...

Marele merit al festivalului rămîne acela de a oferi tinerilor cinești, în premieră, un public: "Ați fost primul meu public!", a declarat, recunoscător, un student, de pe scenă către sală. Laurențiu Damian - fost laureat al festivalului și actualul său director - descria, în cunoștință de cauză, "clipa aceea unică pentru un tînăr cineast, cînd el simte că este frumos, genial și mai ales fericit!". Grație în primul rînd energiei și generozității Elisabetei Bostan, aceste clipe continuă să existe, chiar și pentru niște studenți pentru care "rampa de lansare" nu pare să trimită, deocamdată, cinematografic vorbind, decît în vid.

După zeci de ani de muncă, Anușavan Salamanian spunea, pe scenă: "Voi da cinematografia în judecată!" De ce? "Mi-a furat viața!"

Ferice de cel căruia cinematografia i-a furat viața! Pentru că, iată, azi așteaptă la start atîtea vieți disponibile, și nici urmă de o cinematografie în stare să le fure...

Eugenia Vodă

Redescoperirea unui teritoriu

OMONTARE wagneriană este un pariu și Opera Națională Română prin premiera "Olandezului zburător" s-a încumetat la un proiect ambițios; dacă a cîștigat sau nu pariul este o întrebare cu răspuns nuanțat. Fără îndoială conducerea teatrului a făcut un gest foarte meritoriu atrăgînd în echipă și artiști veniți din alte zone decît cea a muzicii: regizoarea Beatrice Bleonț și creatoarea de modă Irina Schroter; scenograful Helmut Stürmer, timișorean trăitor în Germania, este și el pentru prima oară prezent într-o producție a Operei bucureștene. Și indiferent dacă rezultatul acestei colaborări place sau nu, el este încă un pas spre teatralizarea spectacolului liric.

Deschis unor multiple interpretări, textul wagnerian a fost citit de-a lungul timpului în diverse feluri: legendă romantică, dramă socială sau thriller, parabolă a eternului conflict dintre creator și mediu etc. Care este cheia concepției regizorale din acest spectacol nu am prea înțeles (desigur din vina mea) și nici regizoarea nu și-a dezvăluit intențiile în "Cuvîntul" din programul de sală, așa cum se obișnuiește. Mi s-a părut mai degrabă o viziune decorativă decît una analitică. Dacă actele I și III (alipit la II) au mizat pe linia tradițională, ca și personajele masculine, actul II și imaginea eroinei au fost plasate în cu totul alt registru. Senta este prima din seria chipurilor feminine wagneriene (Elisabeta, Isolda) care în cuplu se situează într-o tensiune relațională ce poate fi definită prin formula dragă lui Wagner - izbăvire prin

iubire absolută și sacrificiu de sine. Fascinată de legenda eroului damnat, Senta înaintează cu o exaltare de neînfrînt înspre sacrificiul suprem care îl va mîntui de blestemul de a rătăci etern pe mări. Este greu să vizualizezi acest personaj (care, în plus, spune "Ich bin ein Kind und weiss nicht was ich singe") cu un look de vampă a anilor '30 (dacă ne gîndim și la simbolistica atribuită culorilor, roșul și negrul costumului ei sunt culori demonice). Iar suratele Sentei - torcătoarele - care beau cafele într-un decor ce aduce cu un hall de bancă, îmbrăcate toate în negru în același stil retro dar mai sărăcăcios induc o atmosferă îndoielnică, pîrînd mai degrabă a fi prostituatle din port decît acele "fromme Kinder" (copile evlavioase) care își așteaptă logodnicii marinari. Printre ele, în contrast marcat, se mișcă un personaj mut (grațioasă, Teodora Jani) fetița în alb. Sufletul curat al Sentei? Un alter ego pur? Să fie Senta o femeie pierdută purificată de elanul ei sublim? Poate fi și asta o interpretare, dar mutarea unilaterală de accent dezechilibrează raportul dintre cei doi eroi: un sumbru erou romantic cu pelerină neagră și o femeie de film neorealiste?

O altă neconcordanță - marele duet din actul II este de fapt două monoloage autistice paralele și nu un duet de dragoste, este recunoașterea unei fatalități iar termenii ce revin sunt din altă sferă emoțională, mintuire, sacrificiu milă, fidelitate, nu amor; de aceea, ieșirea din scenă a celor doi - voioși, îmbrățișați ca într-o operetă cu *happy end* este din altă piesă. Nici ultimul act nu-și găsește fina-

lul scenic potrivit: prea lungile discursuri muzicale ale eroilor contrazic ritmul viu al acțiunii propriu-zise și regia nu a găsit soluția pentru a suprapune cele două fluxuri (Senta se agită stingaci și pînă la urmă coboară într-un fel de submarin (!) și nici ceilalți nu prea au ce face). În fond, aceasta este problema fundamentală a regiei de operă - unificarea timpului muzical cu cel dramatic - cine găsește rezolvarea dilemei face un spectacol rotund. În acest sens, frumoasă mi s-a părut ideea de a înrâma totul în imaginea atotputerniciei mării, personaj esențial în destinele eroilor și în simfonie.

Simfonia, vastă și dificilă, ridică orchestra în prim-planul acțiunii; dirijată cu mînă sigură de Răzvan Cernat (cu excepția unor momente cam aspre) ea a "navigat" bine, susținînd cu nerv întreg eșafodajul sonor. Iar corul, în paginile ample ce-i revin, pregătit muzical de admirabilul său conducător, Stelian Olariu, a fost excepțional.

Efortul artiștilor de a stăpîni textul în limba germană (care presupune probleme specifice de emisie), de a se adapta unui stil vocal solicitant ce le este străin (să nu uităm că nu s-a mai cîntat Wagner la noi de decenii) trebuie apreciat întru totul. Este o performanță pe care fiecare, pe măsura posibilităților sale, a dus-o pînă la capăt.

Sever Bamea în personajul despre care compozitorul scria că trebuie să exprime prin cîntul său "o liniște înfricoșătoare", "energia teribilă a miniei sale", să aibă aura sumbră a "unui înger căzut" este avantajat de statură și de o anume

elegantă scenică ce-i este proprie. Dar tensiunea dramatică extremă pe care acest, cel mai formidabil rol de bariton wagnerian, o cere, mai rănine încă de adîncit. După cum rămîne deschisă o posibilă discuție despre adecvarea vocii sale de bariton liric la caracteristicile muzicale ale personajului: un grav penetrant care să-i asigure fundamentul, o culoare sonoră întunecată - "voce neagră" - o vocalitate arogantă, metalică și totuși mlădioasă, într-un cuvînt, ceea ce se cheamă un "Heldenbariton". În dorința sa de a se apropia de această imagine sonoră, Barnea forțează, pierde din vedere legatoul făcînd fraze colțuroase, iar gravele nu se aud; doar atunci cînd cîntă respectînd natura vocii sale, în pasajele lirice sună foarte frumos.

Cristiana Popescu a fost o Senta energetică, decisă, călcînd apăsător (este și opțiunea regiei) dar efortul vocal mult prea mare, a depășit-o. În rolul ingrat al lui Erik, Gabriel Năstase a cîntat impetuos, mai puțin preocupat de stil. Marius Brenciu a fost Cirmaciul, excelent în actul I, ca și Mihnea Lamatic un Daland convingător cu o muzicalitate firească. Corectă, Adriana Alexandru.

După cum spuneam la început, "Olandezul zburător" este o experiență ce se nuanțează divers, cu plusuri și minusuri; cel mai important plus este că ea poate servi ca bază pentru apropierea unui teritoriu stilistic pierdut, (căci pe vremuri capodoperele wagneriene făceau parte, bine și mult cîntate, din viața noastră muzicală).

Elena Zottoviceanu

TELE-

COMANDO

antena

Voci melodioase

DUPĂ victoria în alegeri a tovarășului Ion Iliescu, vocile multor crainici TV devin melodioase ori de câte ori pronunță numele noului președinte al țării. Se remarcă în această privință Mona Nicolici și Radu Coșarcă, de la *Antena 1*.

Când se referă la Emil Constantinescu sau chiar la George Bush, Mona Nicolici are o intonație hotărâtă și sarcastică. Când vine însă vorba despre Ion Iliescu, vocea ei se mlădiează dintr-o dată, ca o pisică iubitoare care se freacă de piciorul stăpânului. Cele două cuvinte, "Ion" și "Iliescu", nu sunt citite, ci cântate, cu o duioasă infinită.

Aceleași aptitudini muzicale dovedește și Radu Coșarcă. În general, binecunoscutul critic cu mustață, specializat în anunțarea a tot felul de nenorociri care se abat asupra României, are o voce dramatică, de trompetă militară răgușită. Este de ajuns însă ca subiectul unei propoziții să fie Ion Iliescu, pentru ca această voce să capete dintr-o dată inflexiunea mătasoasă a sunetului de flaut.

Dacă lucrurile merg tot așa, în curând se va dovedi că foarte mulți crainici TV sunt înzestrați pentru muzică. Se va putea organiza și un cor al crainicilor TV, care ar avea în repertoriu, bineînțeles, îndrăgitul cântec *Partidul, Iliescu, România...* (L.T.)

Nu-ți sade bine când rîzi...

DACĂ cineva ar sta să analizeze guvernele noastre posttotalitare sau, dacă sună mai optimist, pretotalitare, căci, oricum, este vorba despre aceleași, să le analizeze, așadar, prin fantă, adică, spre a preîntîmpina orice ambiguitate, prin grila *putătorilor de cuvînt* care, mai mereu, au fost doar *putătoare*, concluziile ar putea rivaliza cu fascinanta epică latino-americană. După ce criterii și-au selectat guvernele *putătoare*, portavocea, prelungirea lor către spectatori, ligamentul dintre liturgia frugală a conclavului de miniștri și pixul mirean al enoriașilor de la gazete? Ei, aici se cască misterul! Dacă cineva poate răspunde riguros la această întrebare, apoi eu pe acela nu-l cunosc! După ce criterii, de pildă, și-a ales-o Stolojan pe obscura și

optimista Iolanda Stăniloiu, abia după eliberare cunoscută mai bine ca bursieră, și după ce criterii și-a ales-o Isărescu pe gafeuza profesionistă Gabriela Vrânceanu-Firea, cea veșnic arcuită ca o panteră înfometată în fața invitațiilor săi: oricum indigesti? Dacă ar fi să ne luăm după aparențe, faptul că ambele *putătoare* proveneau din lumea presei, mai exact din aceea a televiziunii, că puteau fi suspectate de un comportament ceva mai firesc în fața camerelor și de o relație cordială cu ziaristii, ar putea fi luat în calcul pînă la un anumit punct. Dar, din păcate, punctul acela apare foarte repede și rămîne doar atît, un punct. Nici preguvernamentală Iolanda Stăniloiu, nici preguvernamentală Gabriela Vrânceanu-Firea nu prea ofereau garanții nici într-un sens, nici în altul. Performanțele lor gazetărești n-au depășit niciodată nivelul mediu, iar pe celelalte nu prea le știa nimeni.

Tochmai cînd lumea nu mai părea să aștepte vreun răspuns la această spinosă problemă a *putătoarelor*, iată că fătul guvernamental PDSR, născut din concubinajul actualei puteri cu nimfomaniomania unei populații care încă mai crede că Iisus ar putea să se nască în pîlnia sirenei lui Vasile Roaită, face un mare pas către clarificare prin extragerea, tot din placenta unei televiziuni, a propriei sale *putătoare*: frumoasa prezentatoare de la *Antena 1*, Alessandra Stoicescu. Nenorocirea cu această alegere este aceea că Stoicescu, oricît de chemătoare ar fi ea și de bine croit i-ar fi boiul, are un mare defect: nu anunță decît catastrofe, iar acest lucru îl face cu o voluptate pe care nici aceea a știrilor *PRO TV* de la orele 17 nu o poate egala. Cînd Alessandra are de anunțat un accident, un incendiu, o poluare de proporții, o alunecare de teren, un diluviu sau cine știe ce altă grozăvie, fața ei se îmbujorează ca la întîiul sărut, ochii îi strălucesc ca în fața unei revelații, buzele se colorează în acel roșu pal pe care numai mărgeanul știe să-l prepare, iar mobilitatea feței concentrează în sine toată bucuria de a trăi și vă asigur, doamnelor și domnilor, că ea nu este puțină. Cum se va comporta, pînă la urmă, guvernul PDSR cu *putătoarea* lui de cuvînt? În cazul în care el va funcționa, economia va merge și poporul își va întoarce fața de la Vadim, Alessandra va fi tristă, fără chef de viață și lingavă, iar dacă, dimpotrivă, se va lupta cu sindicatele, va închide marile combinate și, inevitabil, va cădea sub satirul lui Vadim, bine ascuțit, la două mîini, de Eugen Florescu și de Ilie Neacșu, Alessandra va fi în al nouălea cer, lumina va curge pre dînsa ca undelele și nici o altă sminteală nu-i va tulbura chipul în afara cîte unui zvîcnet scurt, a unei mici decuplări de la real, prin care fericirea își va arăta încă o dată minunatul său

chip. Așadar, onest și transparent cum îl știm, PDSR-ul nu are pentru guvernul său o simplă *putătoare*, ci un adevărat barometru: dacă ea plînge, e bine, dacă, în schimb, are luminițe în ochi și gropițe în obraji, e nașpa rău; cei care vor scăpa de pe stadioane se vor bucura atunci din suflet că pot cînta imne de slavă pe marile șantiere ale patriei. (P.Ș.)

Căderea în derizoriu sau Bășcălia la români

M-AM UITAT miercuri seara 12.12.2000, la *Chestiunea zilei*, show-ul lui Florin Calinescu de pe *PRO TV*, pentru un singur motiv: invitatul a fost H.-R. Patapievic. Nu știam subiectul, dar m-am gîndit că trebuie să fie ceva important dacă Patapievic a acceptat, a doua oară, să fie prezent într-un mediu în care nu se simte ca peștele în apă. Într-adevăr, tema propusă pentru dezbateră este una majoră pentru istoria noastră: arhivele Securității, activitatea Comisiei CNAS din care și distinsul invitat face parte. Părerea lui Patapievic mă interesa atît din punct de vedere al abordării teoretice, dar și completat de dimensiunea practică, a celui implicat direct într-un tip de cercetare dificilă, cu multe necunoscute și multe zone întunecate. Prea puțin însă am putut să-i urmăresc demonstrația. Aproape tot timpul, discursul pertinent, coerent și grav al lui Patapievic a fost întrerupt, dar nu dintr-o dorință de completare sau, vai, de polemică. Nu. Sistematic, ideile lui H.-R. Patapievic au fost dacă nu anulate, oricum aruncate în derizoriu și în desuetudine. Amfitrionul Florin Calinescu a încercat, cu o ignoranță crasă, să spună că și istoria este făcută din părți, iar "chestiunea" cu dosarele este o parte care nu mai interesează pe nimeni astăzi. Că nimeni nu mai este șocat sau măcar afectat aflînd că președintele unui partid sau colegul de catedră se află pe o listă a colaboratorilor cu Securitatea. Eu nu știu ce înseamnă această retorică a generalizării, a globalizării. Eu nu știu ce înseamnă nimeni și nici toată lumea. Știu doar că nu se poate trăi fără istorie, fără adevărul ei. Tinerii de astăzi habar n-au de Ceaușescu, comunism, revoluție, mineriade. N-au citit niciunde despre asta și "instrucția" lor s-a văzut și la vot, tratat în mod teribilist și nu asumat cu responsabilitatea unui gest al democrației. Părinții acestor tineri și astăzi vorbesc despre un rege care a fugit din țară cu un tren în care se aflau, furate, valorile României. Habar n-au ce a însemnat monarhia pentru această țară și nici cine i-au fost regi. Și de asta votează cum votează. Cum putem trăi fără să ne cunoaștem trecutul, fără să-l cercetăm? Sînt multe de spus și nu e locul aici. În orice caz, așa cum ne batem joc de prezent, de ce nu ne-am ridiculiza și trecutul, și tarele lui. Din prea multă ignoranță, domnul Florin Calinescu n-a mai găsit metodă prin care să-și disimuleze nepriceperea (și asta nu e nimic foarte grav. E mult mai normal și mai omenesc decît atitudinea belicoasă a celui care crede că se pricepe la toate, la fel de bine). Ar fi trebuit să-și rezume intervențiile la tăcere sau la un altfel de dialog, pe un alt ton, dialog pe care a dovedit că știe să-l poarte competent. Pe cit de tare am laudat intervenția dură și promptă față de un public iresponsabil, cu reacții rușinoase în ultima emisiune electorală, din primul tur, cu candidații la Președinție, pe atît de tare am detestat tenta continuă de bășcălie pe care a imprimat-o marți seara, emisiunii sale. Ignoranța îndeamnă mult prea tare în România la o bășcălie fără limite față de subiect, de persoană etc. Pare mai simplu decît să spui "nu știu". Dar cît este de periculos! (M.C.)

OCHEAN de Paul Miron

Ședința durează

MÎINI delicate mă aduseră înapoi, în viață. Dar slăbi-ciunea mă părăsi definitiv, cînd aflai că o echipă de cercetași vrednici au găsit pe strateg la moara tîrgului, odihnindu-se într-o banița cu grîu de primăvară. Acolo unde stătu capul său, grînele se coloraseră într-un desen armonios. Ne ajunse din urmă. Puțin confuz de brusca deșteptare, Uriel întrebă: "În ce țară sîntem aici?" - "Cum, în ce țară? N-ai citit în pașaport?" Arhistrategul, cu cît continua discuția, cu atîta luneca fără speranță printre răspunsurile date. A durat mult pînă ce au înțeles. Un băiat silabis: "România". Uriel deschise trusa cu datele geografice ale călătoriei sale, se încruntă, frunzări din nou carnetul și cuvînta ca un judecător: "România nu există." - "Ba, există", insistă băiatul. "Nu-i." - "Ba da", răcni acesta cu toată puterea plămînilor săi mici. "Vă rog, domnule înțger, vă rog, poate mai există puțin, o felie, un cocoloș, o farîmătură, un pic de România." Răspunsul fu drastic și nemilos: "Nu." - "Și ce o să mă fac eu, dacă nu am țară?" Au tăcut toți. Doar Uriel îngăimă cîteva cuvinte, încercînd să explice că el n-are de unde să dea vreo patrie, dar că vor discuta cazul său la ședința comitetului. Dus cu alai la "Cenușa", conferențiarul își aranjă costumul festin și probă în fața oglinzii cîteva scurte mășcări - adică se pregătea. Dl Nelu se rezamă pe pupitrul înălțat anume și ceru să se facă liniște: "Să poftescă dl Macarovici!" Sîrînd mult praf, cel pofțit își croi printre participanții curioși o pîrtie și această faptă lăsă o mulțime de rîniți în urmă. "Domnilor", mîrîi Macarovici, întinzînd buza de jos ca semn de dispreț pentru 'plevușca' îngrămadită la picioarele lui. "Și doamnelor! Dificultățile meseriei noastre ne pun la grea cumpănă. Să plătim tot cîștigul nostru unui stat corupt, lacom și antiuman, sau, opunîndu-ne toți ca unu", să preluăm noi ceea ce ne aparține" ... Și majorînd debitul fonemelor strigate, termină cu fraza: "La luptă, firtați, priviți dușmanul drept în ochi!" Cîțiva mai simpli puseră tot felul de întrebări, ca de exemplu "Cu care ochi să ne uităm la dușman?", sau "Vorbește clar, omule, cine e dușmanul?", sau, culmea obrăzniciei, "Dacă pasărea nu pică, de la dumneata ce pică?" Dl Nelu, roșu la față de mînie, se sui pe masă în speranța că va aduce asistența la tăcere. Nu reuși, ca de altfel și ceilalți din rîndul întîi de scaune. La pupitru apăru domnul cel elegant. Mulțimea tăcu înfricoșată de trimisul iadului, dar nimeni nu îndrăznea să părăsească sala. "Aici o să ne fie mormîntul", șopti lîngă mine o fată tînără, dar prea tîrziu observai că încerca să comunice cu prietenul ei și nicidecum cu mine. Nu-mi aduc aminte cum s-a terminat seara. Cînd m-am trezit de dimineață, am ieșit în curte unde elevii mă înconjurară. Păreau neliniștiți. Îi întrebai: "Ce se petrece aici?" Niște 'bandiți' sau, poate, liceeeni nesăbuiți umpluseră școala cu tot felul de afișe și pancarte, creații satirice la adresa profesorilor, a primarilor și prefecților, ca și a negustorilor de fistic. Îmi aduseră cîteva mostre, unele apreciabile. Urcai spre cancelarie. În cabinetul ei, profesoara de chimie răgușită urla pe fereastră: "E o crimă împotriva umanității, ce fac copiii ăștia." - "Dacă e adevărat, lămurii-mă și pe mine!" Ca să-și dreagă vocea, să fie mai 'bărbată', chimista își băgase limba într-o soluție astringentă, poate oțet, poate cianură. Îi întorsei urgent spatele, dar ea mă prinse de veston: "Stai-aici! Îmi vei fi martor. Uite, cine stă în mijlocul copiilor: e Uriel. Din acest moment declar că nu mai este duhovnicul meu."

Cine l-a inventat pe Vadim

(Urmare din pag. 1)

Nici măcar după emisiune, cînd își vor fi revenit, aceștia n-au solicitat punerea la punct a tribunului: minciunile și acuzațiile au rămas în urechile telespectatorilor. Nici o lege sau reglementare nu obligau televiziunile și ziarele să-i permită lui Vadim acest dezmăt.

În fine, mulți tineri care l-au votat (fie și *la misto*, cum ziceau ei) pe Vadim, aveau educația pe care aceleași televiziuni, radiouri și ziarle le-o fac de un deceniu: o educație a subculturii triviale și a violentei de gestică și de limbaj. Le-a fost ușor să recunoască în Vadim pe unul din protagoniștii divertismentelor de două parale pe care le vedeau zilnic pe micul ecran și le-a fost mai greu să distingă elementul parodic din orice artă, fie și de prost gust, identificîndu-se pînă la urmă cu liderul P.R.M. care li s-a părut *nașpa și marfă*.

Lăudînd trezirea la realitate a presei, cînd cuțitul a ajuns la os, să nu ne sfiim a recunoaște greșelile pe care cu toții le-am făcut. Cine l-a inventat pe Vadim? Dacă insatisfacțiile sociale conduceau, inevitabil, spre o astfel de apariție pe scena politică, regia spectacolului și a imaginii aparține presei, televiziunii, radioului. Vadim e proiecția politică a vulgarității - în limbaj, în gîndire, în comportament - care a invadat mass-media românească după revoluție. Acest Ubu, acest Arturo Ui a fost fabricat de editorii și de jurnaliștii români ieșiți din mantaua primului *Eveniment al zilei*. Nu înfîmplător, tocmai redactorul lui șef era singurul care sărea să-l apere pe Vadim de... linșajul mediatic. El nu accepta să-i fie distrus mitul.

CARTEA
AMERICANĂ

prezentată de
Andreea
Deciu

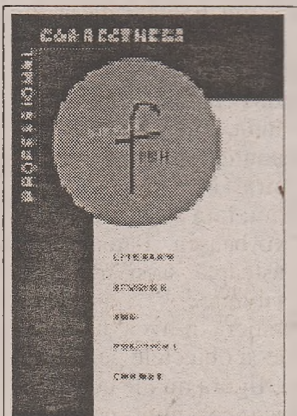

PORNIND
DE LA VALÉRY

de Livius
Ciocârlie

Autonomia esteticului

CITIND diverse comentarii în presa culturală românească, sau doar participând la conversații, am întâlnit destul de frecvent convingerea, exprimată uneori cu iritare, că teoria și critica literară de peste ocean ar fi produsele indirecte ale unei orientări politice. Sau, că ar fi militante politic și social, că miza lor nu este una intelectuală, ci mult mai implicată în contingent, și de aceea lipsită de valoare și de durabilitate. "Marxista" universitate americană a produs în ul-

Stanley Fish - *Professional Correctness: Literary Studies and Political Change*, Harvard University Press, 1999, (paperback), 160 pag.

timele decenii valori de teorii care de pe țărmul opus al Atlanticului par isterice și mediere. Nu m-aș încumeta să polemizez cu aceia care nutresc asemenea convingeri dacă exemplul ales ar fi, să zicem, critica postcolonială, sau așa-numita *queer theory*. Dar reacționez la rîndul meu cu iritare cînd aud sentințe implacabile care reduc toate eforturile intelectuale din Statele Unite la o simplă agitație stradală, cu scopuri politice imediate. Cei care nu văd, în ideile provenite de peste ocean, decît *political correctness*, exagerează revoltător. Însă ca să lămurim (nu o dată pentru totdeauna, firește, ci măcar cît de cît) chestiunea dimensiunii politice a teoriilor literare de import american, să ne retragem de pe pozițiile verdictelor și polemicii pentru a porni de la o întrebare fundamentală și destul de veche: cum ar putea fi studiile literare (critica, istoria, teoria) strict politice? Altfel spus: care ar fi *make-up-ul* lor intelectual?

Iată întrebarea care constituie teza principală uneia dintre cărțile recent semnate de Stanley Fish, *Professional Correctness: Literary Studies and Political Change* (Corectitudinea profe-

sională: Studiile literare și schimbarea politică). Volumul e ceva mai vechi (1996 în harrdcover, 1999 în paperback), publicat fiind înainte de celebrul scandal Sokal, dar poziția lui Fish a rămas aceeași. În plus, argumentele din această carte aruncă o altă lumină asupra episodului Sokal. Textul reprezintă varianta publicată a unor conferințe ținute de Fish la Oxford, în 1993. Pastrînd patina unei elocințe vorbite în textul scris, Fish pledează în stilul caracteristic, cu ironie și detașare uneori, cu patetism și îngrijorare alteori, *impotriva* politizării studiilor literare. Recunoscînd un adevăr prea familiar nouă, în România, și anume că eforturile criticului literar pot fi puse în slujba unei misiuni politice, Fish e convins că odată ce au deviat spre lumea "reală", care e o lume inevitabil politică, asemenea eforturi nu mai aparțin literaturii. Poziția lui, prin urmare, e tranșantă: literații pot face politică, dar o vor face cu prețul ratării misiunii literare. E o diferență uriașă, susține Stanley Fish, între a descifra sensul unui poem și a descifra un *anumit sens al aceluia poem*, sensul care servește cel mai bine unui scop politic. În prima situație, se cheamă că ești critic literar. În a doua, ești politruc.

Nimic spectaculos sau nou, pînă aici. Cel puțin ca manieră de a argumenta. Ca rezultate, însă, da: dispar, ca discipline literare, și feminismul, și studiile culturale, și cele postcoloniale, și multe altele care-i irită pe unii intelectuali români. Ciudat e că Fish nu-și alege ca exemple feminismul sau postcolonialismul, ținte ușoare pentru nivelul la care plasează el discuția, ci noul istorism și studiile culturale. M-a descumpănit inițial alegerea lui, dar i-am înțeles rostul în economia persuasivă a textului odată ajunsă cu lectura la ultimele capitole. Ceea ce Stanley Fish nu spune explicit în această carte este că există mai multe feluri de a face politică cu ajutorul literaturii, pentru că există mai multe sensuri ale termenului "politică". O modalitate de a pune literatura și critica literară în slujba politicii e ilustrată perfect de situația culturii române în anii '50 și chiar în '60 și '70. Dar tot politică se cheamă că faci, după Fish, și atunci cînd nu militezi explicit, și nici nu citești un text cu intenția de a satisface un scop politic, însă pomești de la premisa că opera literară există *pentru a modifica într-un fel*

sau altul, care rămîne de identificat, lumea reală. Există discipline, precum economia, istoria, științele politice, psihologia, care trebuie situate într-un context social și politic imediat, fie pentru că misiunea lor este de a-l analiza, ori de-al anticipa, recupera, corija etc. În clipa în care studiile literare își arogă dreptul, sau fie și puțința de a-și lăsa amprenta asupra realității, ele deviază din matca lor disciplinară și sint înglobate în alte domenii. Supremaerie a noului istorism sau a studiilor culturale este că ele sabotează autonomia spațiului literaturii. Chiar și Marxismul e vinovat, după Fish, în primul rînd de o erodare a dimensiunilor științelor literaturii, și abia apoi de alte păcate, mai concrete. Nu alianțele discutabile din punct de vedere moral, între literatură și o orientare politică, îl îngrijorează pe Stanley Fish. Nu impactul criticii marxiste asupra formării unui anumit tip de societate, ci felul în care periclitează acesta legitimitatea unui discurs literar.

Un asemenea raționament conduce, inevitabil, la un vot de blam acordat interdisciplinarității. Am avut surpriza de a descoperi în acest volum un Fish purist, pledînd infocat pentru menținerea literaturii cît mai departe de sferele altor discipline. Însă teama lui că studiile literare ar putea fi înghițite de alte discipline, de la care împrumută metode, nu mi se pare motivată. Paul de Man a preluat din filozofia limbajului conceptul de forță ilocutionară, folosindu-l într-un mod a cărui legitimitate a fost contestată de filozofi. Fish însuși observă că, atîta vreme cît un concept este înglobat unui vocabular specializat și folosit conform rigorilor metodologiei specifice unei discipline, împrumuturile sint firești, chiar necesare. Interdisciplinaritatea devine o problemă atunci cînd pune în circulație *obiecte de studiu*, pentru că ele nu există decît ca produse ale unei discipline anume. Nu pot circula, pentru că odată ce au trecut dincolo de hotarele unei discipline ele se evaporă, sau în cel mai bun caz se reîntrează, dar preluînd o înfățișare complet diferită.

O asemenea viziune asupra interdisciplinarității îl separă pe Fish de Sokal. Primul se simte liber să preia concepte, dar devine brusc posesiv și exclusivist cînd e vorba de obiecte de studiu. Al doilea folosește exact argumentele lui Fish

Despre teorie, despre poezie...

PAGINI luminoase despre gândirea esteticianului (cf. I, 1243-4). Nu le reproduc, nici nu le rezum; glosez pe marginea lor.

Există o incompatibilitate profundă între obiectul artistic și reflecția teoretică despre el. Obiectul e imprezvizibil, cu cât e mai de calitate cu atît nu se înscrie într-un tipar; ca atare, teoreticianului îi pare accidentul și, deci, deloc necesar. Dacă se referă la el, o face în mod abuziv, luându-l ca exemplu pentru o regulă. Când obiectul corespunde regulii, într-adevăr nu este necesar pentru că nu face doi bani. Legătura operei de valoare cu necesitatea de a fi de altă natură: produsă imprezvizibil, inexistența ei devine de neconceput. Prin urmare, teoreticianul artei gîndește pe deasupra obiectelor ei. Gîndirea lui poate fi interesantă în sine, dar numai un timp, pînă ce apare altă teorie. Cînd are pretenția de a fi atemporală, compatibilă cu orice operă, din orice epocă, atunci e indigestă de la început.

Recunosc că în ce spun e și un zaț: mă simt frustrat de timpul pe care l-am pierdut. Într-un rînd, conducătorul unui grup de cercetători îmi propuse să le vorbesc despre semiotica literaturii, teoria la modă în acel moment. Le-am ținut patru lecții. Nu mă mai opream. La sfîrșitul uneia, o doamnă a venit să mă întrebe: "Cum poate să te intereseze așa ceva?" Proastă femeie, mi-am zis. Varianta de a mă lăsa descumpănit nici cu o floare nu mă atîngea. Plătesc cu vîrf și îndesat. De cum deschid o teză pe care, din slăbiciune atavică, accept s-o recenez, primul cuvînt ce mi se arată, deloc imprezvizibil, cu totul necesar: postmodernism. De obicei articulat: postmodernismul. Teoria lui.

Ocaș al tezelor de doctorat, cum zic, mă *îmbată* fraze ca acestea: "E imposibil să gîndești - *serios* - în cuvinte cum ar fi Clasicism, Romantism, Umanism, Realism... Nu te îmbeți și nici nu-ți trece setea cu etichetele de pe sticle" (II, 801).

De fapt, cu asta și avem de-a face: lupta pentru etichete. Așa cum aceiași blugi și aceleași bluze își pierd orice interes dacă n-au, ori li s-a smuls eticheta Lévi-Strauss, Lee Cooper, Versace, Lacoste, la fel n-ai făcut nimic astăzi fără Ihab Hassan, Vattimo, Lyotard. Cum nu făceam eu însumi fără Kristeva, Barthes, ori Derrida. E drept, dar... privește cu mînie înapoi. După beția cu etichete te trezești și mai posomorât decît

despre obiecte pentru a interzice preluarea conceptelor, atrăgînd atenția că ele nu există decît ca produs al unor anumite tipuri de reflecție, care presupun un context ideatic și metodologic din care nu pot fi deplasate. Cleanth Brooks, citat de Fish, încă mai spera, prin anii '60, că abordarea criticului literar poate fi o reuniune de metode și perspective, pentru că obiectul său de studiu este atît de complex încît nu-l putem descoperi dintr-o singură privire, ci trebuie să-i luminăm pe rînd diversele sale fațete.

Criticul literar, astfel definit, e nu numai istoric și teoretician totodată, ci și psiholog, filozof, sociolog, uneori chiar și medic. Un om perfect, un intelectual desăvîrșit. Fish se îndoieste că asemenea oameni există cu adevărat, iar în absența lor literaților în carne și oase nu le rămîne decît să-și savureze interpretările și analizele, fără a se simți nevoiți să le justifice apelînd la utilitatea lor imediată în plan social și politic.

Pînă la urmă, legitimitatea criticii și teoriei literare se stabilește, conform lui

după ce ai făcut-o lată cu trascău.

Bătrînețea scoate din tine fie un sceptic, fie un bigot. Mă înscriu în prima categorie. O carte mare nu va corespunde niciodată unui concept. Literatura, ca și viața, e o imensă dezordine. Teama de haos ne determină s-o categorisim.

Într-un fragment prea lung ca să-l citez, Valéry definește emoția poetică drept o stare de acord, pînă la asemănare, între părțile componente ale poemului, ca și ale lumii de la care le-a, cum spune el, "împrumutat". Efectul global e unul de analogie cu lumea din vis (cf., I, 1363). Ideea i se potrivește, în mare, poeziei de la Nerval la suprarealism, însă exclude momentele de dezacord, de tensiune între părți. Nu asta mă miră. Mă miră, la un spirit lucid și destul de sceptic, persistența unei iluzii de origine clasică: posibilitatea de a caracteriza un fenomen istoric ca și cum ar fi neschimbat.

Mă mir degeaba. Că nu o dată, Valéry mă contrazice. Constată că în numai cîteva decenii a apărut în Franța, țară reputată a nu fi una de poeți, o succesiune rapidă de formule poetice: "...aceste modificări și substituiri, această posibilitate de a fi *sensibilizați* pe rînd de acțiunea unor poeți incompatibili, sunt fenomene literare de primă importanță. Prin urmare, nu se vorbește niciodată despre ele" (I, 1282). E uimitor că o spune în 1935, la doi ani de la apariția unei cărți ca *De Baudelaire au surréalisme*, în care era urmărită tocmai această succesiune de formule, dar poate că pe Valéry nu istoricul lor îl interesa. Ar fi vrut să știe ce anume face ca modul de a fi al poeziei să se schimbe, uneori radical, iar schimbarea să fie acceptată de către cititori. Altfel spus, provoca la discuții pe care le inițiaseră deja - dar el nu avea cum să știe (textele respective nu erau ușor accesibile, iar pe francez oricum nu-l interesează decît ce se gîndește în "hexagon") Bahtin și formalistii ruși. Sarim de la bunic la nepot și îl ignoram pe tata (din ambele părți expus conflictului oedipian), spuneau aceștia. Discuțiile aveau să fie continuate de teoreticienii intertextualității, ai receptării și de cei actuali care au lansat, ca din tun, cuvîntul *canon*.

La ce concluzie ajungem? Se schimba poezia, stă pe loc (în esențialitatea ei)? "Toate-s vechi și nouă toate", ar putea să fie un răspuns.

Stanley Fish, ca atitudine a practicienilor față de disciplina lor, ca mod de a te raporta la obiectul de investigație. Criticii literari nu trebuie să fie preocupați de soarta omenirii, ci de soarta literaturii, fără să uite nici o clipă că una nu e echivalentă cu cealaltă. Și iată cum Stanley Fish, de curînd numit profesor de drept, ne poartă într-un secol 21 al autonomiei esteticului și literarului, al intelectualului confundat în fotoliu cu un volum Milton în față. Cîți îl vor urma oare?

Olivier ROLIN

Port-Sudan

noastră juvenilă îndreptată împotriva ei se istovea, mistica, la fel ca-n alte timpuri, degenera în politică, spectatorii aplaudau la ieșirea noastră, devenită evidentă, din luptă. Cred că ultima oară când l-am văzut pe A. era o zi de toamnă. Am baut împreună o bere - când ești tânăr, așa ceva bei, bere - la un bufet din Pont-Cardinet. În băltoacele negre, vântul azvârlea frunzele moarte ca pe niște palme însângerate. Se prea poate ca amândoi să fi plâns. Mai târziu, el a ales literatura, eu - navigația. Ni se părea, presupun, și unuia și altuia ca aceste indeletniciri periferice și supuse întâmplării nu trădau cu totul vasta reverie ce ne ținușe ocupați atât de multă vreme. Dar aveam dreptate. Erau opțiuni proaste, meserii fără viitor. Nu ne vom mai putea reveni de pe urma lor.

După ani și ani petrecuți cu transportul unor încărcături degradabile de-a lungul coastelor Africii, o întorsătură neașteptată în starea sănătății m-a ținut pe uscat. Am eșuat la Port-Sudan, unde o succesiune de întâmplări m-a făcut să ocup mai întâi funcția de *harbour master*. Când portul a dispărut, ca să zic așa, înghițit de naufragiul general al țării, am acumulat această funcție de-acum simbolică - pe care de altfel mi-o contestau bandele de pitorești asasini prompti în a devasta vasele în trecere pe care hazardul sau neatenția le abăteau în port - cu aceea nu prea stânjenitoare de consul onorific al Republicii Malgășe. Micul meu venit îl obțineam nu din taxele pe care nu le mai percepeam, nici din salariul a cărui amintire se pierdea evident într-un trecut aproape fabulos, ci din diversele traficuri mărunte pe care aviditatea racketilor le lăsase în seama modestiei mele profesiuni: puțin alcool într-o țară unde el era interzis, câteva creaturi famelice cu ochi de acaju, cu pielea violetă și întinsă, pe care le imbarcam pe barje cu păcură și le ajutam să urce pe vas împingându-le de șoldurile întoarse spre chei pentru ca vreun Tartuffe săngeros să nu repereze manevra... și, în plus, câteva frunze halucinogene. Puține lucruri în total, dar îmi erau de ajuns. Existența vegetativă la care se restrânsese încet-încet viața mea mă cruțase de mult de săcăiala nevoilor. Eram tolerat. Un altul, poate, ar fi fost ispitit de pretenții mai mari. Deși citisem mereu mult, nu înțelesesem mare lucru din literatură; cel puțin asta era ideea pe care mi-o făcusem cu privire la ea. Cărțile lui A., din care aveam câteva, mi se păreau anevoioase și înfrigate. Îmi evocau, n-aș putea să spun de ce anume, cerul de furtună care blochează orizontul la dezlanțuirea musonilor ca niște uriașe păduri umbroase brăzdate de reflexe de armă, de fulgere purpurii și albastre. Aveam impresia că citesc în acele cărți dezgustul și tristețea pe care, la urma urmei, nu încetase să le trezească în noi viața în societate, o anume incapacitate de a ne familiariza cu riturile sale abrutizante, și, de asemenea, nostalgia unui timp ce se deschidea asupra unor vaste zile de mâine. Ceea ce continua să ne unească misterios de departe, - gândeam eu uneori, în timp ce un jet de lumină țâșnind ca o săgeată dintre sfărâmurile nopții făcea ca instrumentele de navigație să scânteieze, iar ochii omului de cart să clipească - era această obscură lipsă de disponibilitate care, în pofida aparentelor, împiedica

vârsta noastră coaptă să fie o negare completă a tinereții. Nu știu dacă-l citeam bine, dacă lui i-ar fi plăcut să-l citească astfel. Cărțile, ale lui, dar și cărțile în general, nu mi se părea că ar putea închide în ele ceva mai însemnat decât acest refuz neliniștit.

Autoarea scrisorii mă informa că era menajeră, lucrând câteva ore pe săptămână în casa lui A. Găsise adresa mea pe un plic printre hârtii răzlețe. De vreme ce plicul era deschis, s-a considerat îndreptățită să-l cerceteze. Nu se găsea nimic în el, afară de o filă albă începând și oprindu-se la aceste cuvinte: "Dragă prietene". Mesajul purta data penultimei zile a vieții lui A.: greutatea pe care i-o răpea laconismul său, i-o restituiau, într-un fel, împrejurările în care fusese proiectat și abandonat. Prietenul dumneavoastră a decedat într-o luni, spunea corespondenta mea. Ea nu zice "a murit", ci "a decedat, asemenea oamenilor din popor și funcționarilor de la pompele funebre. Mai mult, ea scria acest cuvânt din două litere și o silabă: *d.c.dat*, cum mai poți vedea pe unele morminte de la țară. De la o vreme nu o mai ducea bine, adăuga dânsa. Solicitudinea ei mi se păru frumoasă și emoționantă. Presimțeam că trebuie să fi avut pentru A. cel puțin simpatie. Îmi lăsa adresa ei în Rue de la Grange-aux-Belles. Am hotărât să mă întorc în Franța pentru a încerca să reconstitui mesajul pierdut pentru totdeauna. Toropeala lipsită de orice indeletnicire, ce-mi intrase în sânge, îmi lăsa răgazul la care mă angaja un soi de datorie a prieteniei. Întâmplarea făcea că un vas tocmai era pe punctul de a părăsi Port-Sudan pentru Alexandria și Marsilia, așa că mi-am săltat bagajul la bord.

TRECUSERĂ mulți ani de când mă dezvătasem de iarnă. Radiația copleșitoare a cerului alb, etuva norilor, dedesubtul cărora fugea marea, uneori mari vârtejuri de nisip scrâșnitor venite din deșertul Nubiei și a căror rotire pe deasupra orașului lăsa camea la fel de uscată ca pe cea a mumiilor: aceștia erau toți meteorii mei. Prin geamul trenului care suia valea Ronului, urmăream trista apropiere a frigului de parcă altcineva ar fi asistat la o piesă de teatru. În cutele pământului negru, băltoacele sclipeau ca niște monede

sub ultimele raze ale zilei. Drumuri înghețate, purtând însă urmele poticnelii vitelor, alergau spre depărtări, hașurate de mov și de brun. Cerul de deasupra se sfâșia în unde cenușii pe care pluteau corbii. Prin alte locuri, se vedeau case cu pereții pătați de umezeală, neane tremurau în spatele unor ferestre aburite, parking-uri unduiau sub luminile portocalii. Ploaia amestecată cu ninsoarea dădea trotuarelor un luci de antracit și se spârgea în jerbe de perle în jurul lampadelor.

Menajera era o femeie cu fața ofilită și blândă ca un săpun vechi. Vorbea rar, îndelung, căutându-și cuvintele, nu din dificultatea de a se exprima, ci, pare-se, din grija pentru exactitate. Distracțiile ei erau un televizor și un motan. La sosirea mea, pe unul îl stinse, iar pe celălalt îl expedie pe scări, amabilitate pentru care i-am fost recunoscător. Nu părea prea surprinsă să vadă un necunoscut debarcând de la Port-Sudan ca și cum ar fi fost vorba de un vecin de palier în vizită. Se interesa puțin, mai mult din politețe decât din dorință reală, de plăcerile și curiozitățile colțului de lume în care trăiam. Cum i-am răspuns că, la drept vorbind, nu exista nici una, nu a mai insistat. Avu această remarcă oarecum stranie: asta nu mă miră. M-a servit cu un pahar de vin, apoi, fără ca eu s-o întreb, a început să vorbească. Părea că de multă vreme așteaptă să-și transmită moștenirea de cuvinte.

De ea, menajera n-avea habar, îi știa doar hainele și obiectele personale. Numele, vârsta, figura nu i le cunoștea. Putea să deducă cel mult că era o femeie foarte tânără, după unele indicii, tenișii ei, bunăoară, o mulțime de teniși albi, aliniați sub bibliotecă; după părerea ei, o femeie care să nu fi fost foarte tânără nu i-ar fi purtat. Și-o închipuia mergând pe trotuar atentă să nu calce pe linia de îmbinare a dalelor. Ușoară, visătoare, răpită cu totul de acest joc copilăresc. Sau vara, alergând pe nisipul și elastic, și dur al plajei, acolo unde refluxul sculptează nemișcate valurile și, ferindu-se să nu se ude, trecând dintr-un salt, cu pletele-n vânt, peste pârâiașele scânteietoare pe care le lasă apa în retragerea ei. Apoi, oprindu-se brusc, lăsându-se absorbită, cu privirea pironită în nisip, în căutarea acelor solzi fini de sidif irizați de apusul de soare, a cochiliilor mărunte

PORT-SUDAN este locul în care am aflat eu de moartea lui A. Hazardul poștei prin aceste ținuturi a făcut ca știrea să-mi parvină destul de multă vreme după ce prietenul meu încetase din viață. Un funcționar jerpelit, desfigurat de lepră, purtând un revolver mare al cărui toc era legat de centură printr-un sfichi de bici din piele de bivol împletită, îmi înmână scrisoarea spre sfârșitul zilei. Fața lui fără buze și cu urechile ca niște creste de cocoș rânjea continuu. S-ar fi zis că trupul îi era sculptat în lemnul sardonice al unui dans macabru. Principala lui ocupație, ca a mai tuturor celor ce supraviețuiau în oraș, era fâlhăria și asasinatul. Cum făcuse rost de plic, nu știu. I l-o fi furat pesemne Morții înseși.

Scriu aceste rânduri tremurând, pe hârtia proastă a unui caiet cumpărat la Khartoum, într-o zi în care nu mai știu ce bandă a poliției mă convocase acolo pentru niște săcăieli interminabile, sporite cu amenințări, literele scapă controlului mâinii mele, luând-o în zigzag, de o parte și de alta a liniei pe care o cere obișnuința. Sudoarea picurându-mi de pe frunte presară pe coală pete sticloase prin care cerneala ia formă de stea, se ramifică asemenea unui nerv smuls, ca apoi să alcătuiască gingași nouri albaștrui. Izbuti-voi oare să mă recitesc? Nu știu. Scriu aceste rânduri pentru a supraviețui în vreun fel. Îmi închipui că nu există altă rațiune pentru a scrie. Trăiesc, scriu acest lucru, dar nu știu nimic. Ce-aș putea ști?

Soarele e roșu și tremurator asemenea mâinii mele lăsate pe corpul mare și frisonant al Africii. O negură luminoasă încețoșează acoperișurile țuguiate de tablă și de olane ale rezervoarelor de apă din Port-Sudan. Aceste tuneluri, ale căror siluete negre le decupa amurgul ultraviolet, făceau ca orașul să semene, la acest capăt al zilei, cu o tabără pe care năruirea imperiului a uitat-o pe țărmul Mării Roșii sau cu o colonie penitenciară înconjurată de miradoare. Beam un rachiu de anason de contrabandă, extrem de toxic, debarcat de pe unul din rarele cargouri grecești care, cu mult timp în urmă, trecuse de digurile de protecție înnisipate ale portului de sub veranda mea.

Strivit de plictis. Trebuie să mărturisesc că, la prima vedere, această scrisoare prin care se încheia ceva din viața mea m-a distrat.

Ne cunoscuserăm, A. și cu mine, cu vreo douăzeci și cinci de ani în urmă. Împărtaşeam atunci mari și vagi speranțe. Ideea schimbării lumii se amesteca cu așteptările unei vieți aventuroase. Nu voi disprețui niciodată acele vremuri, nici nu mă voi alătura celor ce râd de ele. O dată cu numeroasele lucruri grave sau sensibile pe care am învățat curând să le cunoaștem, ignoram pe atunci frica, gelozia, lașitatea. Nu credeam în Dumnezeu, dar nici într-un diavol ale cărui avataruri să nu fie ridicol de burgheze. Eram extrem de îndrăzneți și de tandri, îndeajuns spre a nu ne bate joc de tinerețea noastră. A trebuit apoi să renunțăm la toate astea. Inertă lumii avea câștig de cauză, forța

HUMANITAS
Cartea care dăinuie

Comandați aceste cărți și alte apariții Humanitas — cu 10% reducere / titlu și taxe poștale gratuite — serviciului CARTE HUMANITAS PRIN POȘTĂ:
Ed. Humanitas, Piața Presei Libere 1, 79734 București; tel. 01/223.15.01; e-mail: cpp@agora.humanitas.ro

89.000 lei
CONSTANTIN NOICA
Despărțirea de Goethe
Ediția revăzută a **Despărțirii de Goethe**, cu două capitole inedite

49.000 lei
În colecția Φ,
MARTIN HEIDEGGER:
Conceptul de timp
(ediție bilingvă)

Paolo COELHO

Poveste de Crăciun

de culoarea lămâii și a caisei și care, o dată sparte, lasă la vedere o spirală perfectă, asemenea scării unui turn unde ar locui zâne. Dar, mai mult, o vedea sprijinindu-se în vârful unui picior, cu celălalt întins oblic, rotindu-se cu vioiciune și amuzându-se să traseze cercuri perfecte pe nisip. Fusta ei, de data asta o fustă largă în carouri negre și albe, flutura în jurul soldurilor. Iar toate acestea trebuiau să se întâmple, mă asigură menajera, la ora la care lumina razantă alungea umbrele la nesfârșit, soarele aproape atingând orizontul sub un baldachin de nori purpurii. Cai galopau poate de-a lungul subțiritei fâșii a brizantilor, iar atunci se auzea ropotul copitelor și fohnul nărilor lor, se auzeau clipocitul mării și strigătele călăreților îndepărtându-se înspre linia întunecată a falezei. În acele clipe ar fi existat cu adevărat - , A. trebuie să fi fost pe deplin fericit. Ei ar fi mers după aceea, mână în mână, să cineze într-un hotel în al cărui salon-restaurant, ultimele focuri ale asfințitului de dincolo de insule colorau fețele de masă în roz.

La Port-Sudan, amurgul se supune unui ritual imuabil. Într-un crâmpel de clipă, acoperișurile, umbrele ușoare ale arborilor, sulurile frunzelor de palmier, toate aduse la incandescență de căldura zilei, eliberau flăcări în care dansau culorile cele mai violente ale oxizilor de sulf. Acest paroxism părea să-i înnebunească pe stârvarii ale căror stoluri răbdătoare se precipitau acum, se amestecau, se ciocneau. Ciorchini de pasări croncănitoare se rostogoleau pe cer, vârtejuri de pene însângerate cădeau încet peste oraș ca un val de funingine. O furie asemănătoare arunca animalele scrofuloase unele asupra altora, corciturile oribile de câini și hiene ratăceau de-a lungul țărmului în căutarea măruntaielor de pește - și uneori a mațelor lungi, puturoase ale câte unui înecat, sfâșiate peste pietre. Le vedeai înfigându-și colții în gâtul ori în spinarea câte unui adversar caruia nu-i dădeau drumul decât mort sau paralizat, cu ochii albiți, dați peste cap. Îl devorau pe loc. Noaptea se prăbușea dintr-odată ca un val enorm, venit dinspre coastele Arabiei, totul luneca brusc în împărăția întunericului caruia i se adăugau focurile cu bătaie lor roșii din aripi și lămpile cu cherosen, cu halourile lor albe, instelate de țânțari.

NEGRUL și albul erau culorile ei. Teniși albi, botine negre, ginși și vestă neagră, bluze și tricouri albe; nici vorbă de alte haine. Ba da, fusta în carouri. Era o femeie semi-doliu. Trebuie să fi avut, după părerea dânssei, tenul pal și să se fi machiat puțin. Asta lăsa să se prevadă, potrivit menajerei, o fire rezervată și grava, înclinată mai degrabă spre reverie decât spre comunicare. Și-o închipuia adânc cufundată în sine, amarată la un misterios nod pe care nu era în stare să-l desfacă, nici să-i descrie complicata imagine. Ca un fel de ancoră înfiptă într-un nămol lăuntric și care ar fi reținut-o dureros în sine (menajera nu se exprima tocmai în acești termeni: originea ei spaniolă o făcea să utilizeze frumosul cuvânt *ensimismada*, care e o adjectivare a lui "în sine însăși"). Astfel o vedea ea, idol de ceară, tăcut și sălbatic, pradă unor spaime pe care n-ar fi știut să le numească, dar pe care învățase să le menajeze ca pe cea mai

OVECHE și cunoscută legenda povestește că în mindrele păduri de odinioară ale Libanului s-au născut trei cedri. După cum știe toată lumea, cedrii au nevoie de mult timp ca să crească și acei copaci au petrecut veacuri îndelungi cugetind la viață, la moarte, la natură, la oameni.

Au fost de față la sosirea unei expediții din Israel, trimise de către Solomon, iar mai apoi au văzut pământul acoperit de sînge în timpul bătăliilor cu asirienii. I-au cunoscut pe lezabel și pe profetul Ilie, dușmani de moarte. Au fost martori la născocirea alfabetului și-au fost uluiți de caravanele care treceau, cu poveri de pinzeturi colorate.

Într-o bună zi s-au hotărât să discute despre viitor.

— După toate cite le-am văzut - zise primul cedru -, vreau să fiu prefăcut în tronul celui mai puternic împărat de pe pământ.

— Mie mi-ar plăcea să fac parte din ceva care să preschimbe pentru totdeauna Raul în Bine -, comentă cel de-al doilea.

— În ce mă privește, aș vrea ca oamenii, ori de cite ori mă vor privi, să se gindească la Dumnezeu - a fost răspunsul celui de-al treilea.

S-a mai scurs o vreme și s-au ivit niște tăietori de lemne. Cedrii au fost tăiați și încarcați pe o corabie ca să fie duși departe.

Fiecare dintre copacii aceia avea o dorință, dar realitatea nu întrebă niciodată ce-ar avea de făcut cu visele; primul a slujit la construirea unui adăpost pentru vite, iar prisoasele i-au fost folosite ca să proptească finul. Al doilea copac a devenit o masă foarte simplă care a fost vîndută apoi unui negustor de mobile. Întrucît lemnul celui de-al treilea copac nu și-a găsit cumpărător, a fost tăiat și stivuit în depozitul unui mare oraș.

Nefericiți, ei se tîngiau: "Lemnul nostru era frumos, dar nici unul nu și-a găsit ceva frumos ca folosință."

S-a mai scurs o vreme și, într-o noapte spuzită de stele, o pereche care nu-și putuse găsi nici un loc unde să se opoșească, s-a hotărât să-și petreacă noaptea în staulul ce fusese construit

neîndoielnică parte din sine. Era cu puțință și așa ceva.

În orice caz, în ziua când îi întâlnise privirea, A. îi citise moartea în ochi. Și poate că a știut-o, poate că a trăit de aceea o bucurie paradoxală: cea pe care o resimțea în alte vremuri un husar galopând spre linia inconfundabilă a săbiilor dușmane sau bărbatul ce pleca de-acasă la ora la care se crăpa de ziua peste câmpuri, cu două pistoale îngheșuite într-o mică geantă, mergând prin valurile de negură spre un duel de unde risca să nu se mai întoarcă decât întins pe o brancardă, cu fața ascunsă sub pulpana mantalei. O moarte frumoasă, fără îndoială, domnule, îmi spuse dânsa. În fine, sper asta pentru el. Iar apoi, după un mic suspin: cred că o merita. Nu se înțelegea dacă prin "de care el era demn" vorbea de un sfârșit frumos sau de acea femeie, ori dacă cei doi termeni ajunseseră să coincidă în mintea ei, așa cum coincisera în consumarea vieții.

Ceea ce era și mai surprinzător, greu de observat la prima vedere, un aspect pe care fără-ndoială nu-l baga în seamă cel ce nu e de al casei, ținea de faptul că lucrurile ei erau pregătite în orice moment pentru plecare sau aranjate ca și cum tocmai s-ar fi întors dintr-o călătorie. Aproape nici un sertar nu era plin, deși avea spații neocupate la dispoziție, hainele îi stăteau împăturite pe o masă ori atârnavu pe

din lemnul primului copac. Femeia striga în durerile facerii și în cele din urmă a născut chiar acolo, așezându-și pruncul în finul și printre lemnele care-l sprijineau.

În aceeași clipă, primul cedru a înțeles că visul îi fusese împlinit: acolo era cel mai mare dintre toți împărații pământului.

Ani de zile după aceea, într-o casă modestă, mai mulți bărbați s-au așezat în jurul unei mese care fusese făcută din lemnul celui de-al doilea cedru. Unul din ei, înainte de-a începe ceilalți să mănince, a spus câteva cuvinte despre piinea și vinul pe care le avea în față.

Și cel de-al doilea cedru a înțeles în aceeași clipă că el susținea nu doar un pahar și o bucată de piinea, ci legământul dintre om și Dumnezeu.

A doua zi, au fost scoși doi dulapi din cel de-al treilea cedru și așezați sub formă de cruce. Au proptit-o într-o fundătură și după câteva ceasuri au adus un bărbat crunt rănît și l-au pironit pe lemnul ei. Îngrozit, cedrul își plîngea moștenirea barbară pe care i-o lăsase viața.

Nu trecuseră nici trei zile, și cel de-al treilea copac și-a înțeles totuși menirea: bărbatul care fusese batut în cuie pe el era acum Lumina care lumina totul. Crucea înjghebată din lemnul lui nu mai era un simbol al torturii, ci se preschimbase într-un semn de victorie.

Cum se întâmpla totdeauna cu visele, cei trei cedri din Liban și-au văzut împlinindu-li-se soarta dorită -, dar nu așa cum își închipuiseră ei că avea să fie.

Traducere de Pavel Cuilă

(Dintr-un volum în curs de apariție la Editura Humanitas)

umerășele agățate ici și colo, în general de rafturile bibliotecii sub care se înșirau de asemenea tenișii și botinele sale. În rest, în afara flacoanelor, a borcănășelor și a tuburilor de cosmetice rînduite, dar în număr mic, pe policioara din baie, nu se prea mai vedeau obiecte care să pară a-i fi aparținut personal. Era ca și cum instalarea sa la A. ar fi ascultat de un impuls pe care ea și l-a reproșat îndată, de care s-ar fi învinuit mereu. Mai curînd decât să locuiască și cu atât mai puțin să trăiască în această casă, părea să-și fi stabilit aici o tabără provizorie, asemenea unui nomad în preajma unui ochi de apă pe care, odată secăt, îl abandonează fără gând de întoarcere.

Iar în această precaritate, potrivit opiniei personale a menajerei, nu se întrezărea semnul vreunei tresăriri de bucurie, al vreunei chemări la voie bună. Ba dimpotrivă, de multe ori a fost surprinsă să constate că A. odată plecat - fapt atestat de dispariția unei valize, a unor haine, a unor obiecte de toaletă etc... - lucrurile ei rămăneau în apartamentul gol, doar mereu în aceeași rezervă, la aceeași distanță și neîncredere față de cei ce o înconjurau. A. pleca adesea, mă informă dânsa: mai cu seamă pentru a scrie. Se părea că atunci, mai mult decât oricînd, era ca și cum ea ar fi locuit cu teamă, cu respect, casa unui mort: neatingându-

se de nimic, neocupând locurile lăsate goale, de parcă totul ar fi fost învelit în acele huse întâlnite pe mobilele din casele pe care viața le lasă în voia prafului. Da, îmi spuse menajera, era ca și cum A. ar fi fost pentru ea un mort - un mort grozav sau impresionant ori un mort îndrăgit, lucru fără de care nu ar fi ramas alături de el: în orice caz, o ființă de dincolo de ea însăși (câci se putea ca, în legătura stranie ce-i unea, ea să fie cea moartă, iar el cel viu: iar atunci ea ar fi trăit acolo ca o fantomă pe care dragostea o însufletește pentru o clipă, dar cântatul cocoșului o face să dispară). O astfel de nebunie exprima, potrivit menajerei, starea de spirit fixată la o călătorie definitivă ale cărei semne se vedeau în fiecare din obiectele ei. Dar putea de asemenea să se înșele. O fi fost poate o mic-burgheză care avea o slăbiciune pentru A., știind în același timp foarte limpede că nu va împărți niciodată viața cu el, că legătura lor va fi trecătoare, o experiență, că ea ar avea nevoie de o partișă mai confortabilă ca să-și poată crește copiii, de un tip gen canapea rabatabilă. Când colo, un artist, gîndiți-vă! Nu se știa nimic despre ea, nici nu se putea să se mai știe.

În românește de Radu Sergiu Ruba

(Fragment din romanul apărut în 1994, la Ed. Seuil)

Un referendum zilnic

CUM latina nu prea se mai studiaza în școli, fiind socotită de unii, cu disprețul „prostului care, dacă nu-i fudul, parcă nu e prost destul”, doar o amărâta de „limbă moartă”, lumea a ajuns să-l citeze la nevoie pe Habermas - pentru a aminti că modernul cuvânt *națiune* vine de la numele zeiței romane a nașterii și originii, *Natio*. Din fericire, în română cuvântul „naștere” apare suficient de des în discursul zilnic pentru ca legătura mentală să fie făcută: „românii s-au născut creștini”, „s-au născut din stirpea lui Traian” etc.

Că sunt „un principiu sufletesc”, cum le definea Renan, sau „spiritul poporului”, *Voksgeist*, cum spunea Herder, că sunt definite politic sau cultural, că existența națiunii este un „referendum zilnic” (cât de net exprimată în Danemarca, la 28 septembrie, când s-a refuzat aderarea la Uniunea Economică Monetară!), că sunt „limitate containere de putere”, cum ar putea fi tradusă sintagma lui Giddens¹, națiunile europene își demonstrează în continuare vitalitatea. Nimic nu arată că statele naționale își pierd vigoarea. Ele joacă, de pildă, un rol important când trebuie stabilită agenda politică europeană. Chiar dacă definiția clasică a statului național nu mai e operațională. Chiar dacă statul național a cedat din suveranitate, recunoscând că anumite probleme se pot rezolva într-un for mai mare, mai important (nu trebuie însă uitată partea bună a lucrurilor: asemenea „renunțare” înseamnă un plus de siguranță). Chiar dacă, cedând tentației de a folosi prefixul cel mai la modă astăzi, se spune că statul național a devenit un stat „postnațional”.

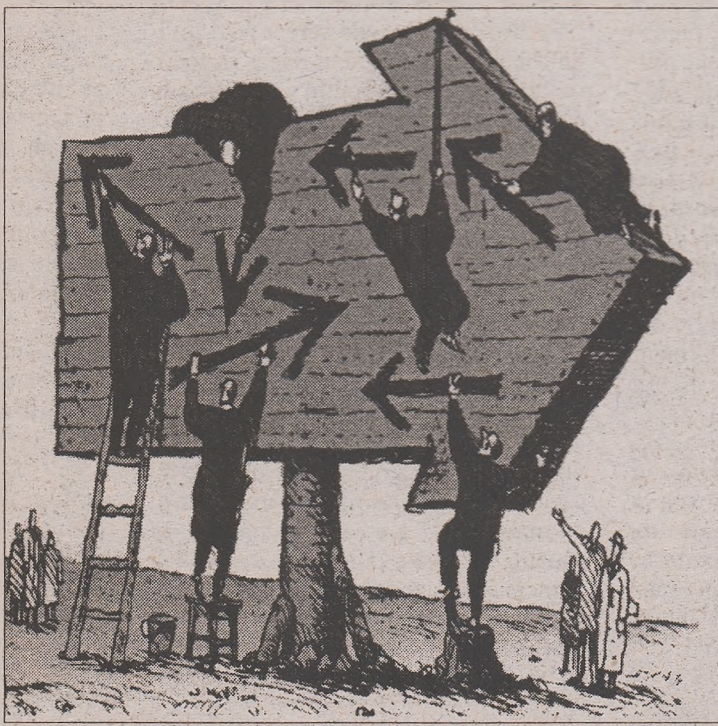
E oare identitatea națională amenințată de globalizare, sau, dimpotrivă identitatea națională va ieși întărită din această confruntare? Ce reprezintă pentru sentimentul național faptul că lumea e acum mult mai „accesibilă” (sau accesabilă!) decât cu numai cincizeci de ani în urmă? Influențează oare globalizarea, în aceeași măsură, și identitatea europeană? De exemplu, una din soluțiile de a delimita Uniunea Europeană e astăzi folosirea unor factori din afara sa - situația din Kosovo sau masiva afluență de imigranți africani.

„Psihologic, națiunea e un grup distins de o loialitate și un sentiment comun, exprimat prin patriotism”². S-a spus că o populație devine conștientă de existența națiunii sale prin istorie și sacrificii comune și că principalul scop al identității (colective) într-o națiune este să facă deosebirea între „ceilalți” și „noi” (perceperea „celorlalți” ca „inferiori” ducând la tensiuni și dezorganizare). S-a mai spus că diferențele culturale au fost folosite pentru a crea limite și frontiere între diferitele culturi. Ca atare, cultura poate fi folosită politic, pentru a crea un sens al co-existenței, alterității și unicității. „Identitatea la orice nivel - personal, tribal, rasial, civilizațional - poate fi definită doar în relație cu «celălalt», o altă persoană, alt trib, rasă sau civilizație”³. Dar nu e neapărat nevoie, cum spune Huntington, de apariția sentimentului superiorității față de „celălalt”. Poate fi, pur și

simpliciter, percepută exoticitatea, sau chiar oameni cu aceeași cultură pot fi percepuți ca fiind „altfel”. (În plus, azi lumea nu mai poate fi înscrisă în categorii fixe preum cele enumerate de Huntington, iar conceptul de alteritate ține deseori de mass-media, care joacă un rol esențial în comunicarea evenimentelor globale. De exemplu, punctul modern de vedere asupra extremismului islamic a fost în mare măsură modelat de mass-media).

Cei care se unesc împotriva unui obiectiv comun au nevoie de continuitate pentru a-și crea valorile și a-și alege simbolurile - ca temelie a existenței pentru generațiile viitoare. Dar fixarea socială a amintirilor diferă după împrejurări. Naționalismul are în Uniunea Europeană diferite conotații. Pentru unii reprezintă însăși opresiunea. Mai ales datorită ultimelor două războaie a fost asociat cu intoleranța și lipsa de umanitate, deoarece a dus la suferință și teroare. Pentru alții, însă, înseamnă forță, țelul care conturează emanciparea politică, socială, economică și culturală... (naționalismul liberal, reîncarnând valorile revoluției franceze și readucând în atenție dreptul de autodeterminare a unei națiuni; cât despre naționalismul conservator, el este exprimat azi de partidele de dreapta).

Națiunile europene înfațșează vădit diferite varietăți de naționalism, datorită cărora identitatea națională se fortifică sau descrește. În funcție de acestea, reacțiile la identitatea europeană sunt diferite. Ambițiile inițiale, de dezvoltare rapidă a unei „națiuni supranaționale”, respectând însă cultura și amprenta specifică a fiecărui stat național, de creare - cu ajutorul unei elite (de exemplu Comitetul Adonnino), a simbolurilor europene - steagul comunitar, imnul, Ziua Europei, moneda euro (care să fie rapid asimilate prin standardizarea sistemului de învățământ și sistemul de comunicații comun) au avut de întâmpinat diverse încetiniri. În domeniul învățământului, de pildă, au fost elaborate diferite propuneri care exprimă idealul unei direcții unice, dar, evident, nu s-a ajuns la standardizare și crearea unui sistem de educație în masă care să fie inclus într-un cadru referențial unic. O carte de istorie europeană comună, de exemplu, chiar dacă e scrisă, nu poate fi impusă „obligatoriu” - având prin urmare efect limitat.

Desen de Igor Smirnov, reprodus din „Vek”, Moscova

Unicitatea direcției e greu de obținut și în legătură cu alte simboluri. Evident, faptul că Danemarca, de pildă, a respins aderarea la moneda unică n-a fost interpretat, cum existau temeri, ca un semn de xenofobie, dar a marcat un foarte viu atașament pentru vechiul simbol național, coroana daneză. Chiar dacă optimiștii au lansat sugestia că Danemarca va deveni parte a zonei euro mai târziu, când Marea Britanie și Suedia vor adopta la rândul lor moneda unică, presa din toată lumea a interpretat eșecul referendumului ca pe o puternică victorie a spiritului național. Însă politicienii danezi au respectat acest spirit, considerându-se că o identitate națională puternică nu poate fi decât parte a soluției, și nu obstacol în calea identității europene.

Infirmand anumite teorii, recentul referendum danez a arătat că naționalismul și identitatea națională sunt factori încărcăți de sensuri, utili integrării în UE. Vor exista mereu interese naționale în Uniunea Europeană. Statele vor dori să recunoască mereu urmele propriei națiuni în arenă. Cultura nu se dezvoltă în același ritm cu economia - un „nu” la Maastricht și un „nu” la adoptarea euro sunt semne că Uniunea Europeană nu trebuie să desconsidere democrațiile naționale, altminteri ele pot deveni o piedică în continuarea integrării.

THEORIA lui Anthony D. Smith⁴ (trăim un timp în care suntem martori la renașterea naționalismului etnic concomitent cu globalizarea, lăsându-ne prinși într-un curent de conflicte între identitățile politice și fragmentările etnice - societatea etnică fiind construită în jurul unor mituri, amintiri, istorii, simboluri și valori transportate de la o generație la alta, construind un sentiment al coapartenenței) lămurește că integrarea economică nu poate continua fără a încerca să se armonizeze cu evoluțiile culturale. Europa s-ar afla, spune Smith, în situația de a simți nevoia unei anumite stagnări a integrării economice, așa încât apropierea culturale să se poată stabili și adapta la rândul lor acestui proces. Altminteri, naționalismul, consecință a integrării insuficient înțelese și prea grăbite, se lasă ca o barieră. Istoriile națiunilor sunt diferite, multe s-au războit între ele. Aparent, doborârea barierei nu s-ar putea face decât prin formarea unor memorii europene comune, a unor tradiții, valori, mituri, simboluri europene.

De pildă, mi-am pus întrebarea în ce fel s-ar putea scrie - dacă tot e nevoie - un basm european (basmelor fiind, cum se știe, naționale sau zonale). Să spunem că a sosit momentul de a inventa o asemenea poveste. Iată o propunere:

Zei europeni, sătui de atâta neînțelegere, constatând că după milenii de învrăjpire și tocmești nu sunt în stare să cadă la învoială, au hotărât că efortul e inutil, că ar fi mai înțelept să-și ia fiecare înapoi zestrea, să lase baltă zidirea cetății europene, să se întoarcă fiecare pe la cășile lor. Prea multă zarvă, prea multă laudă de sine, tunete și fulgere.

Dar era limpede că nu

mai pot trăi unii fără alții. Născocirile și minunile unora fuseseră împrumutate și de ceilalți, cu atât de mult timp în urmă, încât nimeni nu mai ținea minte „ce este al meu și ce este al nostru”. Cum voia unul să-și ia înapoi zestrea, săreau toți că e a lor. Ba, pe la garduri, zeii egipteni și asirieni dădeau semne că ar avea și ei dreptul să ceară înapoi câte ceva, doar nu erau de negat nici influențele orientale.

(Nu mai pomenim numele acestor zei, fiindcă tocmai am intrat în mileniul simplificărilor).

Cum nu se mai puteau desface împletiturile, iar amestecul, încă neașezat, amenința să explodeze, un zeu de peste Ocean a intervenit cu o soluție. Le-a amintit că există un joc, puzzle - în care diferitele bucăți îmbinate dau un întreg. Trebuie un oarecare efort de imaginație pentru descoperirea întregului. Să joace acel joc, s-o ia „băbește”, și vor descoperi ce segment lipsește pentru înțeleger.

Au încercat atunci zeii să pună laolaltă tot felul de simboluri.

Lipsea o singură bucată, simbolul scrisului.

Anume, chiar stiloul care fusese inventat de un român (Petraș Poenaru) și patentat la Paris în 1827. „Condeii portăreț fără sfârșit alimentându-se însuși cu cerneala”.

S-a dovedit că e urgentă nevoie tocmai de acel stilou pentru ca, în fine, tratatul Uniunii Europene - într-o formă perfectă - să fie semnat.

DESIGUR, dacă m-am jucat inventând această poveste, am făcut-o pentru a demonstra că, deși, să spunem, intelectualii ar încerca să creeze mituri, simboluri, valori, chiar basme „europene”, după modelul celor naționale, îndată copia se suprapune peste original. Basmul de mai sus și-a schimbat inițialul sens. Prin urmare, soluția nu e reprezentată de calchierea unor legende, mituri, simboluri, după modelul celor naționale, ci de inventarea unor elemente noi.

Aparent e însă destul loc deocamdată în Uniunea Europeană pentru diferite naționalități, cu diferite voințe, suficient loc pentru ca integrarea să se producă de la nivelul dorit. Chiar dacă, în curând, noi naționalități din est vor intra în arenă. Creerea unei identități europene după modelul identităților naționale nu e neapărat necesară. Iar dacă populațiile nu „simt” încă, într-o mai mare măsură, sensul integrării, acest lucru înseamnă că deocamdată UE se bazează prea mult pe o elită care nu transmite suficient informația. Nu toată lumea a aflat că Uniunea Europeană înseamnă altceva decât globalizare. Că, dimpotrivă, reprezintă un forum unde poate fi exprimată, ca într-un zilnic referendum, propria convingere, aceea care dă lumii energie, forță motrice și credibilitate.

Grete Tratler

¹ Giddens, Anthony. *Sociology - a brief but critical introduction*. 2 ed. MacMillan, 1986.

² Heywood, Andrew. *Politics*. London, MacMillan Foundations, 1997, 104.

³ Samuel P. Huntington, *The clash of civilizations and the remarking of world order*, Simon&Schuster, USA, 1996, p.129.

⁴ A.D.Smith, *Nation and Nationalism in a Global Era*, Polity 1996

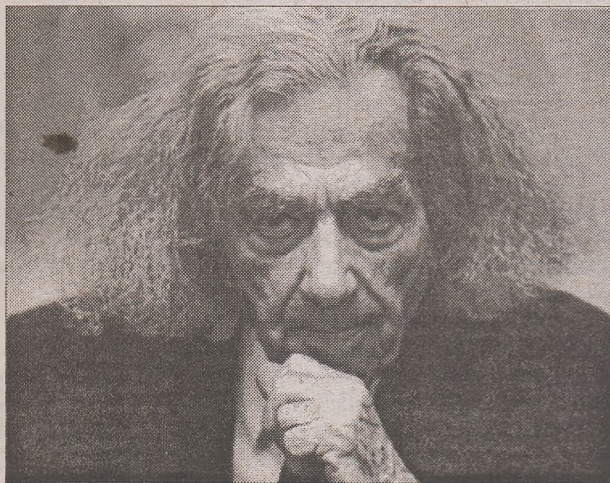
Portretul unui utopist

● Scriitorul elvețian Jörg Steiner (n. 1930) are o operă impozantă și multi-formă: romane, volume de poeme, piese radiofonice, scenarii, povestiri de călătorie, cărți pentru copii. În anii '60-'70 a experimentat deconstructivismul, rupturile temporale, textualismul pentru ca apoi, progresiv, să revină la omogenitatea narativă, urmărind un dublu obiectiv: să înfațișeze realitatea contemporană fără să trădeze utopia poetică. Cea mai recentă carte a lui, *Cine poate dansa frumos pe muzica lui Șostakovici* (Ed. Suhrkamp) e considerată de criticul de la "Le Temps" din Geneva o capodoperă, o chintesență a întregii lui opere în doar o sută de pagini. Tre-

cind în revista câteva din romanele precedente - *Cazul deținutului Bund* (1962), *Un cuțit în iarbă* (1966), *O ruptură în năvod* (1982), *Colegul* (1996) - "Le Temps" îl situează pe Jörg Steiner sub o deviză paradoxală: "Dacă adevărul nu s-ar transforma ca tot ceea ce trăiește, am fi constrinși să spunem că adevărul e mort". Ficțiunile scriitorului elvețian se înscriu fiecare în altă "actualitate" - a primului deceniu de după război, a anilor hippies și tot așa până la sfârșitul de secol, restituind cu finețe și din unghiuri diferite climatul fiecărei perioade în mediul elvețian. "Niciodată omni-sciencia, narațiunea lui Steiner se refuză evidențelor, nu se prezintă decît ca un mod de a vedea lucrurile, fără prejudecăți și certitudini" - scrie criticul. Personajul principal din *Wer tanzt schon zu Musik von Schostakowitsch* e paznic la un muzeu de preistorie și duce o existență alternativă: mare cititor și povestitor de întâmplări reale sau inventate, acest marginal e un maestru în arta "de a inventa corespondențe, chiar și acolo unde ele nu există". Pasionat de muzica rusă, foarte iubit în cerul lui de prieteni pe care-i încurajează "să se încreadă în propriile lor legende asupra realității", fericitul paznic e admirat și detestat în aceeași măsură de fratele lui mai mic, cel care preia rolul de narator după dispariția utopistului și se străduiește să trăiască pe urmele modelului său.

Maestrul

● Poetul György Faludy este, la 90 de ani, decanul de vîrstă al literaturii maghiare. S-a făcut cunoscut în 1937, prin traducerea în ungurește a poemelor lui François Villon, volum ajuns azi la a 33-a ediție, iar în 1938 a părăsit Ungaria pentru a se angaja în armata americană în care a luptat în timpul războiului. Întors la Budapesta în 1950, e acuzat de spionaj și trimis în lagărul de muncă forțată de la Recsk. Eliberat în 1953, pleacă în exil în Canada, de unde revine în țara natală de-abia în 1989. Autobiografia sa, din care a apărut recent un al doilea volum, e un mare succes de librărie în Ungaria, poetul bucurîndu-se de o popularitate deosebită. Într-un interviu publicat în revista bu-

dapestană "Népszava", nonagenarul care călătorește mult, e activ și urmărește cu interes tot ce se petrece în lume, spune între altele despre Ungaria: "În 1988, întreaga țară spera ceva, fără să știe exact ce. Acum mi se pare că speranța oamenilor s-a sleit și că ei nu mai cred în politică". În ce privește declinul literaturii, acesta i se pare un fenomen general. "Dacă m-ar fi întrebat cineva acum 60-70 de ani, care cred că e marele poet al secolului XX care va rămîne, aș fi răspuns Kavafis, Yeats, Lorca și aș fi putut adăuga încă patru-cinci nume universale cunoscute. Dacă m-ar întreba azi care e marele poet contemporan care va supraviețui în secolul XXI, n-aș putea să răspund".

"Kultura" - ultimul număr

● Numărul 637 al revistei lunare poloneze "Kultura", apărut la sfîrșitul lui noiembrie la Paris, a fost cel din urmă. Creat în 1947 de Jerzy Giedroyc, mensualul ce a informat regulat cititorii despre adevărata situație din Polonia, timp de 53 de ani, își sfîrșește viața odată cu aceea a fondatorului lui. În *Autobiografie la patru mîini*, Giedroyc scria în urmă cu cîțiva ani: "După moartea mea «Kultura» nu va mai apărea. În schimb, Institutul Literar polonez de la Paris va rămîne ca arhivă și bibliotecă". Acest testament e amintit în ultimul număr de Zofia Hertz și Henryk Giedroyc, care mulțumesc cititorilor pentru fidelitate și le cer ajutorul pentru ca Institutul Literar să-și poată continua misiunea ca centru de cercetare independent, așa cum a funcționat pe vremea lui Jerzy Giedroyc, cel care a făcut uriașe servicii culturii și luptei polonezilor pentru democrație. Numărul cuprinde omagii aduse de numeroși scriitori polonezi memoriei lui Giedroyc.

Dama cu capricii

● După o absență de 17 ani de pe scenele teatrelor, Isabelle Adjani a acceptat oferta lui Robert

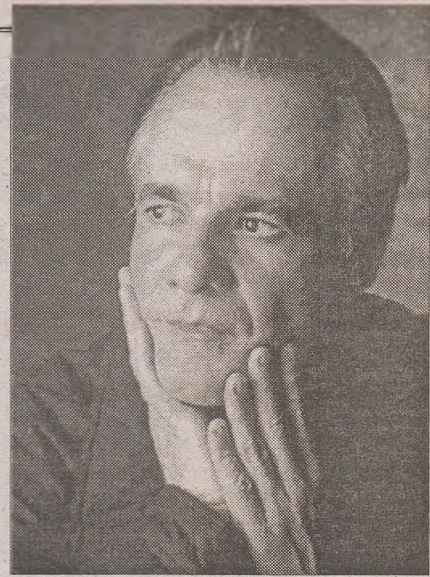

Hossein, director artistic al Teatrului Marigny, de a juca rolul Margueritei Gautier într-o montare de 22 de milioane de franci. Dar, după mai multe certuri strașnice cu vedeta acum în vîrstă de 45 de ani, Hossein a renunțat. Alfredo Arias a

preluat proiectul și și-a blestemat și el zilele, căci Adjani s-a amestecat în toate: nu i-au plăcut decorurile, a refuzat costumele create de Dominique Borg, pe motiv că sînt prea grele, a vrut să joace alături de alte vedete și nu de actorii mai puțin cunoscuți distribuiți de Arias și a cerut 80.000 de franci pe zi. Repetițiile s-au desfășurat într-o atmosferă încordată, diva impredictibilă făcînd adesea crize de nervi și demoralizînd trupa. Dar se pare că producătorii sînt dispuși să accepte orice capricii, de vreme ce toate biletele (peste 50.000) pentru o sută de reprezentații cu *Dama cu camelii* s-au vîndut cu anticipație, întreaga serie de spectacole jucîndu-se cu casa închisă.

Medellín, mon amour

EUROPA l-a descoperit pe Fernando Vallejo - figură majoră a noului val latino-american - în 1997, prin romanul *Fecioara ucigașilor*, și, un an mai tîrziu, prin volumul prim al unei *saga* autobiografice, *Focul secret*, cu care șocase foarte catalica burgheză din țara sa, Columbia, fiindcă își mărturisea iubirile homosexuale. Acum, lungul monolog incantatoriu, de un realism halucinant, care e *Fecioara ucigașilor* a fost ecranizat de regizorul Barbet Schroeder, care a turnat filmul la Medellín, orașul natal al lui Vallejo, celebrul sediu al cartelului drogurilor fiind de fapt personajul principal al cărții și filmului. Aici revine naratorul, un scriitor îmbătrînit, după ani de exil, pentru a muri. El își regăsește orașul copilăriei în stăpînirea unor bande de puști de la 8 la 18 ani, dirijate de mafia drogurilor, care-i transformă în ucigași. Naratorul se îndrăgostește de unul dintre acești băieți duri, Alexis. Întrebat de un jurnalist cită ficțiune și cită autobiografie e în această carte scrisă la persoana I, "copilul teribil al literaturii columbiene" joacă pe cartea ambiguității. "Editorul este cel care a ales să-i spună roman. Cit despre mine,

am scris-o la persoana I din ură față de persoana a III-a. Naratorii omniscienți, care știu ce se petrece în mintea tuturor personajelor, sînt insuportabili. Trebuie să ieșim de pe aceste căi bătute ale literaturii, să rupem odată cu romanul secolului XIX". Cit despre orașul natal, Medellín, de care il leagă o puternică iubire-ură, Vallejo explică de ce a ales să trăiască departe de el, în Mexico: "Dacă aș fi revenit la Medellín, mi-aș fi petrecut timpul trăind și n-aș mai fi scris un rînd. N-ar fi fost o prea mare pierdere pentru literatură, dar aș fi riscat să fiu repede asasinat".

Pasiunea după Jeanette

● Fiică adoptivă a unui cuplu de penticostali, Jeanette Winterson s-a născut în 1959 la Manchester. În 1985 a primit Premiul Whitbread pentru romanul ei de debut, *Portocalele nu sînt singurele fructe*, pe care l-a adaptat apoi pentru BBC. Au urmat romanele *Pasiunea lui Napoleon*, *Sexul cîreșelor*, *Scriș pe trup și Artă și minciuni*, acesta din urmă considerat de critică drept ermetic și pretențios, ca și autoarea lui care nu ezită să se califice drept "cel mai mare scriitor în viață". Ultimul ei roman, publicat la Ed. Jonathan Cape se intitulează *The PowerBook* (după numele ordinatului portabil) și la prima vedere pare un manual de utilizare a computerului. Capitolele au titluri ce reiau comenzi afișate pe ecran - *Deschideți fișierul*, *Căutați*, *Document nou etc.* dar pentru Jeanette Winterson ordinatorul e, în acest roman de dragoste, o metaforă a dorinței, o invitație la descoperiri neașteptate și un mijloc de a imprima povestirii o viteză amețitoare. The "Observer" o laudă (nu fără rezerve ironice) pe cea mai controversată romancieră britanică, apreciîndu-i dezinvoltura și ferveoarea, ambiția de a se dori "o vrăjitoare a limbajului, conștientă că viețile sînt transmutabile și se pot plia după forța dorințelor. Romancieră e conștientă că fiecare din noi poate fi autorul propriei vieți".

Scriitoricești

● Sesiunea anuală a Asociației Scriitorilor Sirbi din Belgrad s-a terminat cu bătaie și scandal: "persoane enigmatice însărcinate cu securitatea întîlnirii" au molestat mai mulți scriitori, iar 130 dintre participanți au contestat legitimitatea președintelui Asociației, Slobodan Rakitic. Înainte de această reuniune agitată, un scandal izbucnise și la ultima ediție a *Toanelor poetice* de la Smederevo. Juriul a decis să acorde premiul acestei manifestări poetului mexican Homero Aridjis, președintele PEN

Clubului Mondial. Dar acesta a refuzat să primească premiul, atîta timp cît poeta Flora Brovina și ziaristul Miroslav Filipovic sînt în închisorile sirbe. Revenind asupra deciziei, juriul a recompensat în locul poetului mexican o poeta belgiană. După caderea lui Miloșevici, deținuții politici au fost eliberați, iar juriul - spune scriitorul Branislav Prelevic - a luat înapoi premiul belgiencei pentru a-i da iar lui Homero Aridjis! Toate acestea au putut fi citite în revista belgradeană "Dana".

Licitație

● O licitație de manuscrise și autografe excepționale a avut loc pe 14 decembrie la New York, la Casa Christie's. Piesa cea mai *grea* a fost o primă versiune (de a cărei existență nu se știa pînă acum) a capitolului XV din *Ulysse* de James Joyce, cel numit *Circe*, care povestește apoteoza orgiacă ce-i reunește pe Daedalus și Leopold Blum, în cartierul rău famat din Dublin, în noaptea de 16 iunie 1904. Manuscrisul celui mai lung și mai corosiv din cele 18 capitole ale cărții conține anumite pagini ce se prelungesc cu corecturi pe margini și pe verso, numeroase pasaje tăiate cu creion albastru (dintre care unele au fost reținute în versiunea finală) și furnizează cercetătorilor indicații prețioase despre geneza operei. De aceea prețul lui a fost estimat între 600.000 și 900.000 de dolari. Pînă la anunțul acestei licitații, se credea că n-a mai ramaș nici un manuscris al lui *Ulysse* în mîinile unor proprietari privați, fiindcă pe piața autografelor n-a mai apărut de un sfert de secol nici un manuscris important al lui Joyce. Capitolul *Circe* fusese trimis de autor lui John Quinn, avocatul american a cărui apărare permisesese publicației "Little Review" să scape de cenzură în 1921, în ciuda tipăririi unor extrase din *Ulysse*. Același John Quinn fusese proprietarul manuscrisului complet al cărții în versiune finală, păstrat acum la Rosenbach Library and Museum din Philadelphia.

Pianistul

● La începutul lui februarie 2001, Roman Polanski va începe filmările la coproducția polono-franco-britanică *Pianistul*, adaptare a cărții cu același titlu scrise de Wladyslaw Szpilman. Scenariul e rodul colaborării dintre regizor și americanul Ron Howard. Filmările se vor face la Varșovia, Dresda și

Leipzig, operator-șef fiind polonezul Pawel Edelman. Deocamdată distribuția n-a fost dezvăluită, Polanski marginindu-se să declare că n-a apelat la staruri hollywoodiene, ci la buni actori britanici, însoțiți de cîțiva polonezi. "Adevăratele vedete ale filmului meu vor fi tema tratată și decorul", a adăugat el.

Revista revistelor

Reziduuri psiho-somatice

Iritat de prețuirea și afecțiunea lumii literare față de Gellu Naum, Radu Voinescu publică în *LUCEAFARUL* nr. 43, un fel de pamflet (cu inevitabil efect de bumerang), în care afirmă că volumele poetului sărbătorit cum se cuvine la 85 de ani *nu spun nimic*. Nu lui, R.V., ale cărui merite nu s-au făcut remarcate până acum, ci așa, în general. Aceeași afirmație și tot fără argumente e extinsă și asupra exegeților lui Gellu Naum (după cum se știe, universitari și scriitori cu bibliografie consistentă) - nimic despre nimic: "Nu demult, poezia fu sărbătorită din nou. I-a mai apărut o carte. Care nu spune nimic. Cum nu spun multe dintre cele pentru care a fost sărbătorit alte dați. De pe urma cărora a primit onoruri. Pentru care e considerat unul dintre cei mai importanți, ba chiar cel mai important și așa mai departe. Doamne și domnișoare care nu s-au eliberat de complexe freudiene se extiază mistic atunci când poezia mai spune câte ceva. [...] Dar cum tot ce zice și scrie poezia face să curgă râuri și lacrimi înduioșate-evilavoase, sau să scape priviri transportate în lumea ficțiunii ideale, natural că i s-au găsit justificări metafizice, metatextuale, metapsihologice, metalingvistice etc. etc." Toți sint deci niște snobi exaltați, habar n-au să deosebească poezia de vorbărie, trebuia să vină cineva să le spună adevărul verde în față și obscurul colaborator al *Luceafărului* n-are nici o îndoială că el e singurul cap-capabil să ajungă la o judecată de valoare asupra operei lui Gellu Naum și asupra persoanei poetului. Care mai are un defect major: îi plac pisicile. La o recentă lansare a îndrăznit chiar să facă elogiul lor. În calitate de biped, Radu Voinescu s-a simțit jignit: "Dacă pe bezele îi expediază în două fraze, în schimb se lansează într-un consistent elogi adus pisicilor. Foarte frumos! Cineva a elogiat nebunia și azi e citat cu admirație. Pentru ca, la o întrebare inexplicabilă a unei doamne care făcea pe reporterița - doamnele au dreptul, nu-i așa?, din când în când, la o doză de irațional - să declare ritos că între oameni și pisici preferă pisicile. Fără îndoială, a mai precizat. Păi scrieți atunci pentru pisici, maestre!" Semnatarul misogin, pisicofob și invidios al acestor rinduri, care se crede copilul din *Hainele împăratului*, ar avea, după părerea Cronicarului, nevoie de ajutorul unui psihanalist (asta fiindcă tot vorbește dînsul de complexe freudiene). Mult regretatul Laurențiu Ulici, care figurează încă în caseta ca director al revistei ce publică ineptia, vedea în Gellu Naum un candidat la Premiul Nobel pentru Literatură. E drept că pe Ulici îl placeau și femeile și pisicile, iar invidia îi era străină. ● Cronicarul s-a mai arătat și în alte rinduri excedat de abundenta "paginilor de jurnal" publicate antum în reviste de *diarști* de toată mîna, convinși că tu, cititor, nu mai poți de curiozitate să știi ce-au mâncat și cum a decurs digestia, ce-au visat azi noapte-n vis, buletinul meteo al unor zile anodine, lista lor de lecturi cu comentarii didactice sau exclamative. Exista și literați (ocoliți cu prudentă de cei fripți) care-și alimentează jurnalul cu discuții întâmplătoare, consemnează dialoguri între colegi, colportează indiscreții și a doua zi, pac la gazetă cu satisfacția "las' că v-am aranjat eu în ochii posterității". În *TIMPUL* nr. 11 (un număr bun, cu multe de citit), Simona Popescu și Gheorghe Crăciun, răspunzînd, se pare, unei inițiative a Mariane Codruț, își spun, fiecare pe cite o pagină de revistă, părerea despre "jurnalul intim". Părerile sînt diferite dar cei doi au un punct comun: și autoarea *Exuviilor*, care nu ține un jurnal (și explică

de ce), și colegul ei care își notează mereu "propoziții, gânduri, fapte" într-un caiet anume se declară egotști. Simona Popescu a avut un jurnal doar în adolescență: "Poate că atunci am realizat pentru prima dată că jurnalul poate fi o capcană a autofalsificării, că te programează pentru duplicitate, pentru contrafacere. Și l-am aruncat cit colo, scîrbîtă. Poate că atunci mi-a intrat în cap că nu trebuie să scriu, dacă o să scriu vreodată, decît despre mine. Atunci am făcut un pact de neagresiune cu toți cei pe care îi cunoșteam sau aveam să-i cunosc. Cu ce drept m-aș fi erijat în judecătorul lor? Cu ce drept m-aș fi legat de viața lor, cînd de fapt eu am acces doar la mici întâmplări, la cuvintele lor spuse într-o doară, fără să știu ceea ce sint cu adevărat? De ce aș fi devenit eu *următorul* altora, de ce m-aș fi transformat în *spion*? Calitatea de martor e ultima care mă interesează. Nu mi se potrivește, sint alții făcuți pentru asta". Nu știm cit de "făcut pentru asta" e Gheorghe Crăciun, cert e că lui îi place și îi trebuie jurnalul - afirmare de sine și armă: "Adevărata perversitate e aceea de a-ți ține un jurnal la care nu te gîndești că va fi publicat vreodată. Perversitatea e și mai mare atunci cînd impui, prin testament, publicarea jurnalului tău după o anumită perioadă de timp. La ce bun atîta precauție în fond și *personajele* tale și cei care te citească trebuie să vadă imediat că nu-ți pasă de ei. Cinismul mi se pare de preferat. Cel care-și ține un jurnal ține în mînă o sabie. Nefiind un gînditor sistematic și nefiind, la urma urmelor, nici un intuitiv, notațiile din acest jurnal exprimă credința mea secretă în întâmplare. Adun la întâmplare propoziții, gânduri, fapte, cu speranța că ele se pot alătura pentru un ochi din afară într-o rețea de date simptomatice care pot spune ceva despre mine. Și nici n-aș vrea ca ele să spună altceva decît că eu sint o ființă normală. Jurnalul e aspiratorul propriilor mele reziduuri psiho-somatice." ● Ne pare rău că n-a mai rămas spațiu pentru a comenta pagina remarcabilă semnată de Paul Gusbeth-Tatomir, intitulată *Pe buza prapastiei*. În rîndul care-i rămîne, Cronicarul *vă roagă* să o citiți.

La pîndă în bibliotecă

Cronicarul n-a ținut socoteala retragerilor în sau la bibliotecă ale lui Ion Cristoiu. Dar cam de fiecare dată cînd *românul rupt în fund* a căutat liniștea bibliotecii, el a fost tulburat de oferte cărora n-a putut să le reziste. Într-un interviu pentru *CRONICA ROMÂNĂ*, Ion Cristoiu a lăsat să se înțeleagă că nu mai vrea să mai lucreze în presa scrisă, fiindcă aceasta l-ar epuiza ca prozator, ci ar fi inclinat să lucreze în televiziune. Cu alte cuvinte, Ion Cristoiu s-a despărțit de ziarul AZI și e pregătit să aștepte în bibliotecă o ofertă din partea unei televiziuni. Cronicarul mai că ar fi impresionat de scrupulele jurnalistice ale lui Ion Cristoiu care a afirmat, pentru *Cronica Română*, că se retrage din presă deoarece, în noile împrejurări politice, nu vrea să cadă în păcatul de a face evaluări "la cald". Dar, și-a amintit Cronicarul, cînd a făcut Ion Cristoiu evaluări la rece? Nu mai devreme decît în AZI acest editorialist s-a supărat pe mass-media că nu îi dau cuvîntul lui Corneliu Vadim Tudor, lîșindu-l politic, în schimb, prin prezentare, așa cum e, a vadimismului. Cu ani în urmă, Ion Cristoiu scria un editorial în *Evenimentul zilei* în care descria, atins de atacurile din *România Mare*, politica lui CV Tudor drept "tactica țigăncii la atac". O generalizare care, pentru un ziarist democrat, cum se crede Ion Cristoiu, era cu totul ne la locul ei. Multe sînt țigăncile care nici în coșmarurile lor nu ar adopta tactica lui C.V. Tudor,

LA MICROSCOP

Curtea Miracolelor peremiste

PARLAMENTUL, în noua sa ediție, are multe trăsături comune cu acea pitorească și primejdioasă Curte a Miracolelor din Parisul Medieval. Foști pușcăriși, ucigași cu sau fără voie, torționari, cântăreți la petreceri, pamfletari dezonozați și alte asemenea specimene grupate în partidul justițiarului cu mitralieră. Or fi poate, alături de ei în acest partid și persoane mai acătării. Totuși una dintre trăsăturile onorabilității ține și de libertatea de asociere. Oricît ar încerca mai știu eu ce universitar să-și bandajeze conștiința, că a intrat în Parlament pe mîna lui C.V. Tudor, cu gîndul că, personal, ar putea face bine țării, această justificare nu rezistă. Că o Irina Loghin poate că habar n-are cum stau lucrurile cu ideologia peremistă, deși după înfocarea cu care voia să-l bage pe *Rasdaq* în pușcărie, nu s-ar zice, intelectualii care s-au însoțit cu liderul extremist știu foarte bine în ce s-au băgat. Justificarea de pe vremea lui Ceaușescu, pentru intrarea în PCR, că nu carnetul contează, ci facerea de bine, nu stă în picioare de această dată. Mi-au ajuns la urechi explicații ale unor persoane care pretind că au intrat în PRM în numele unui naționalism luminat și pentru a marginaliza xenofobia și antisemitismul cu care defilează acest partid. Persoane care cred sau mai curînd se silesc să creadă că șeful lor e, în realitate, un om rezonabil, care știe unde să se oprească și care, de fapt, n-are nimic personal nici cu țiganii, nici cu ungerii și nici cu evreii, ci păcătuiește doar printr-un limbaj pamfletar violent. *Vadim are un verb înflăcărat, de artist, dar e un om politic responsabil*, spun de cîtva timp încoace peremiștii pe care mass-media îi întreabă cum se simt conduși de CV Tudor. Nevindecați de reacțiile categorice ale presei internaționale și ale cancelariilor occidentale aceștia își păstrează iluzia că alegerea ca președinte a șefului lor ar fi putut fi un bine pentru România. Alții, mai pătrunși de mesajul lui CV Tudor, sunt convinși că România e victima unei conspirații internaționale antiromânești care, din acest motiv îl izolează pe "marele pa-

triot". Mai sunt, cu siguranță, și numeroși inși care s-au băgat sub umbrela imunității peremiste - câteva nume circula în presă - pentu a scăpa de pedepse de drept comun sau, pur și simplu, atrași de salariu și de alte beneficii parlamentare.

Dacă tragem linie și încercăm să ne imaginăm, ce rol vor juca în Parlament reprezentanții PRM, e de presupus că o parte dintre ei s-ar putea desolidariza de CV Tudor cu prilejul primei crize politice mai serioase și vor fi absorbiți de PDSR, din motive tactice. Cea mai mare parte însă va juca după cum ordonă CV Tudor, chiar dacă, probabil, ei nu vor ieși din mușenia celor mai mulți peremiști. E posibil însă ca tocmai convinșii doctrinar să-i dea bătaie de cap lui CV Tudor, în măsura în care vor avea veleități de lideri și cu siguranță că vor avea.

Forța politică reală a PRM e a unui partid de câteva procente. CV Tudor a adus în Parlament, într-o măsură însemnată, oameni lipsiți de preocupări politice sau care, îl citez, "ar trebui să-i pupe mîna" fiindcă i-a scăpat, măcar temporar, de necazurile lor cu justiția, asta nu înseamnă neapărat că n-a găsit alți clienți mai răsăriți - amicul Dumitrașcu doar că nu l-a rugat să-l pună pe liste! CV Tudor e cel care nu vrea să aibă un partid cu o structură solidă, ci o liotă de adulatori pe care să-i poată manevra, după chef. El s-a trezit cu mult mai mulți parlamentari decît poate ține sub control. Și e mai mult decît probabil că unii dintre ei, doctrinarii vor încerca să facă o politică personală în care vor încerca să atragă și alți parlamentari ai PRM. Curtea Miracolelor putea funcționa ierarhic numai în măsura în care mai marele ei își poate ține personal supușii sub control fiindcă îi are pe toți la mînă. Cînd ea se aglomerează brusc, se transformă în altceva; într-o lume care aproape vrînd, nevrînd se sufocă în organizarea inițială. În definitiv, Mafia italiană s-a prăbușit sub propria ei greutate, atunci cînd a ajuns la dimensiuni de organizație parastatală.

Cristian Teodorescu

pe care le-o atribuia Ion Cristoiu aceea de ridicare a poalelor în cap și de insultare a conlocutorului înainte ca acesta să deschidă gura. Dacă Ion Cristoiu, apărător al democrației, ar fi înțeles că și democrația are dreptul să secrete anticorpi, așa cum Corneliu Vadim Tudor s-a folosit de avantajele democrației pentru a încerca să o pună la index, poate că ar fi înțeles de ce televiziunile comerciale nu-l mai invita pe CV Tudor să-și expună mesajul electoral. Impresia lui Ion Cristoiu, că a murit democrația în presa din România fiindcă CV Tudor nu a fost invitat să se dezvinovățească sau măcar să explice care e gîndirea lui, după primul tur al prezidențialelor, această impresie nu are legătură cu democrația. CV Tudor și-a tras cartușele în primul tur, mințind lejer și comportându-se într-o totală scîrbă de regulile dreptului la cuvînt și ale responsabilității propriului cuvînt. Din cauza lui, ar fi trebuit să sesizeze democratul Ion Cristoiu, o parte însemnată dintre alegători a votat pentru o politică ireponsabilă, care ar fi putut duce la totala izolare a României. CV Tudor n-a respectat regulile jocului democratic, folosindu-se de avantajele democrației. Mass-media, pe care o acuză Ion Cristoiu că l-a lîșat pe CV Tudor, și-a amintit că rostul lor e să păzească democrația. Așa ca au făcut, cu mare întârziere, ceea ce ar fi trebuit făcut de la bun început - au avertizat alegătorii asupra minciunilor lui CV Tudor, asupra primejdiei ca un lider politic de asemenea factură să de-

vină președintele României. Lîșajul despre care scria Ion Cristoiu n-a fost decît o mult prea tîrzie reacție a mass-media după ce pe toate posturile de televiziune CV Tudor a putut minți nestingherit, a putut lansa nestingherit promisiuni nerușinate și, nu în cele din urmă, a reușit să pară cu totul altceva decît ceea ce e de fapt. Luîndu-i apărarea lui CV Tudor, Ion Cristoiu a mai dovedit o dată că nu are discernămînt ca apărător al democrației. Așa cum a făcut, pe vremea cînd conducea *COTIDIANUL*, în cazul lui Miron Cozma. Ion Cristoiu l-a încurajat pe Miron Cozma după ce acesta a ieșit din pușcărie și a încercat să îl revîndă opiniei publice drept lider sindical charismatic, victima a presei răuvoitoare. Charismaticul Cozma, înscris în PRM, partid de care se pare să s-a lăsat ghidonat, a încercat de două ori să vină în București, pentru a veni de hac Puterii. Din Parlament l-a sprijinit fără rezerve CV Tudor, iar ziarul atunci condus de Ion Cristoiu s-a străduit să prezinte mineriadele lui Miron Cozma drept amărâte mișcări de nemulțumire sindicală. Atît de amărâte, încît s-a decretat stare de urgență în România. Ion Cristoiu n-a înțeles atunci, cum n-a înțeles nici acum, că a fi democrat în spirit nu înseamnă să te dai de partea celui care ar putea pierde, indiferent de cauza pe care o susține. Pentru așa ceva, democrația admite avocați în instanța.

Cronicar

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69.
Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9, 30-13.
Abonamente în 2000: 3 luni - 104.000 lei; 6 luni - 208.000 lei;
1 an - 416.000 lei. ISSN 1220-6318

Tipărit la
IMPRIMERIILE MEDIAPRO

24 pag - 8.000 lei
La redacție: 6.000 lei